

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
CIVILINIO PROCESO KATEDRA

VESLAVA ŠUMKOVSKA
CIVILINĖS TEISĖS STUDIJŲ PROGRAMA

**ABSOLIUTŪS SPRENDIMO NEGALIOJIMO PAGRINDAI:
TEORIJA IR PRAKTIKA**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas -
Lekt. Artūras Drigotas

Konsultantas -
Prof. dr. Vigintas Višinskis

Vilnius, 2012

TURINYS

SUTRUMPINIMAI	4
ĮVADAS.....	5
1. ABSOLIUČIŲ TEISMO SPRENDIMO NEGALIOJIMO PAGRINDŲ TEISINĖ PRIGIMTIS	7
1.1 Absoliučių teismo sprendimo negaliojimo pagrindų instituto istorinė raida.....	8
1.2 Absoliučių teismo sprendimo negaliojimo pagrindų sudėtis, klasifikacija ir paskirtis	12
1.3 Absoliučių teismo sprendimo negaliojimo pagrindų ryšis su civilinio proceso principais.....	15
1.3.1 Absoliučių teismo sprendimo negaliojimo pagrindų ryšis su teismų veiklos organizavimu	16
1.3.2 Absoliučių teismo sprendimo negaliojimo pagrindų sąsajos su bylos nagrinėjimo principais	18
1.3.3 Absoliutūs teismo sprendimo negaliojimo pagrindai, kaip teisės į tinkamą procesą, pažeidimai.....	22
1.4 Absoliučių teismo sprendimo negaliojimo pagrindų santykinis universalumas.....	24
2. ABSOLIUČIŲ TEISMO SPRENDIMO NEGALIOJIMO PAGRINDŲ TAIKYMAS LAT IR LAPT PRAKTIKOJE	27
2.1 Absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai pagal CPK 329 str. 2 d.	27
2.1.1 Byla išnagrinėta neteisėtose sudėties teismo.....	27
2.1.2 Teismas nusprendė dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų materialiuju teisiu ir pareigu.....	33
2.1.3 Teismo sprendima priemė ne tas teisėjas, kuris nagrinėjo byla	35
2.1.4 Sprendimas, nutartis yra be motyvu (sutrumpintu motyvu).....	38
2.1.5 Byloje nėra teismo posėdžio protokolo, kai ji išnagrinėta žodinio proceso tvarka	40
2.1.6 Pažeistos bylu rūšinio teisingumo bendrosios kompetencijos ar administraciniam teismui taisyklės	43
2.1.7 Pirmosios instancijos teismas išsprendė ne visus pareikštus reikalavimus ir bylos negalima išskirti.....	45
2.2 Santykinai absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai pagal CPK 329 str. 3 d.....	47
2.2.1 Byla buvo išnagrinėta, kai nebuvo nors vieno iš bylos dalyviu, kuriam nebuvo tinkamai pranešta apie bylos nagrinėjimo laiką ir vieta.....	47
2.2.2 Pažeistos proceso kalbos taisyklės	51
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	52

LITERATŪROS SARAŠAS	55
SANTRAUKA	69
SUMMARY	70

SUTRUMPINIMAI

ABTĮ - Administracinių bylų teisenos įstatymas

c. b. - civilinė byla

CBS - civilinių bylų skyrius

CPK - Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas

d. - dalis

kat. - kategorija

kt. - kita

LApT – Lietuvos apeliacinis teismas

LAT - Lietuvos Aukščiausiasis Teismas

LRKT – Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

EŽTT – Europos Žmogaus Teisių Teismas

Nr. - numeris

p. - punktas

P. - puslapis

pan. - panašiai

str. - straipsnis

t. y. - tai yra

v. - *versus*

žr. - žiūrėti

IVADAS

Temos aktualumas ir naujumas. Teismo sprendimo teisėtumo kontrolės priemonės nuolat yra įstatymų leidėjo akiratyje - tai patvirtina atitinkamų civilinio proceso normų kaita. Šių priemonių svarba yra akivaizdi - nuo jų efektyvumo priklauso galutinis civilinės bylos rezultatas - ar bus apgintos pažeistos teisės ir interesai.

Pažeistų teisių ir interesų gynybos pagrindai yra įtvirtinti LR Konstitucijos 30 str. 1 d. Šiame Konstitucijos straipsnyje be kita ko numatyta asmens teisė apskųsti teismo sprendimą aukštesnei teisminei instancijai. Tokio apskundimo paskirtis yra konstatuota LRKT 2006 m. sausio 16 d. nutarime. Šiame nutarime LRKT nurodė, kad teismų instancinė sistema skirta šalinti galimas žemesnių instancijų teismų klaidas, neleisti, kad būtų įvykdytas neteisengumas, ir šitaip apsaugoti asmens bei visuomenės teises ir teisėtus interesus. Taigi instancinės sistemos pagalba siekiama apsaugoti ne tik suinteresuotų asmenų, kurių teisės buvo pažeistos, interesus, bet ir viešą interesą.

Viena iš pažeistų teisių ir interesų gynybos priemonių - teismo sprendimo pripažinimas negaliojančiu esant procesinės teisės pažeidimams, nurodytiems CPK 329 str. 2 d. ir 3 d. Todėl CPK įtvirtintų absoliučių teismo sprendimo negaliojimo pagrindų, kaip dalies teismo sprendimo teisėtumo kontrolės instituto, tyrimas taip pat yra aktualus.

Atskleidžiant absoliučių teismo sprendimo negaliojimo pagrindų instituto turinį svarbu nustatyti šio instituto teisinę prigimtį bei reikšmę civiliniame procese bei išanalizuoti teismų praktiką taikant šiuos pagrindus.

Tyrimo naujumas pasireiškia tuo, kad tyrime yra nagrinėjamos CPK 329 str. 2 d. ir 3 d. nurodytų aplinkybių loginės sąsajos su esminiais civilinio proceso principais. Manome, kad šis klausimas iki šiol nesulaukė deramo Lietuvos civilinės proceso teisės specialistų dėmesio.

Tyrimo objektas. Tyrimo objektas yra LR 2011 m. spalio 1 d. galiojančio CPK 329 str. 2 d. ir 3 d.

Tyrimo dalykas. Tyrime nagrinėjami absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų paskirtis ir CPK 329 str. 2 d. ir 3 d. taikymo ypatumai LAT ir LApT praktikoje.

Tyrimo tikslas. Tyrimu siekiama išsiaiškinti absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų paskirtį civiliniame procese bei išanalizuoti CPK 329 str. 2 d. ir 3 d. taikymo ypatumus LAT ir LApT praktikoje.

Tyrimo uždaviniai. Tikslui pasiekti buvo iškelti šie uždaviniai:

1. Nustatyti absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų teisinę prigimtį ir procesinę paskirtį.

2. Atskleisti teismo sprendimo absoliutaus negaliojimo pagrindų taikymo ypatumus Lietuvos apeliacinės ir kasacinės instancijų teismuose.

Hipotezė. Darbe yra iškelta hipotezė, kad absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų instituto paskirtis – sukurti teismo sprendimo teisėtumo kontrolės priemones nenagrinėjant ginčo iš esmės.

Tyrimo šaltiniai. Tyrime panaudotos trys šaltinių grupės: Lietuvos ir užsienio valstybių norminiai teisės aktai, teisės teoretikų darbai bei EŽTT, LRKT, LAT, ir LApT jurisprudencija.

Pagrindinis norminis tyrimo šaltinis – 2002 m. LR CPK redakcija, galiojanti nuo 2011 m. spalio 1 d.

Antroji šaltinių grupė – civilinio proceso teisės specialistų (Lietuvos teisininkų E. Laužiko, V. Mikelėno, V. Nekrošiaus, A. Driuko, V. Valančiaus, G. Ambrasaitės – Balynienės, R. Norkaus, Rusijos teisininkų М.К. Треушников, И.П. Гришин ir kt. bei Lenkijos teisininkų T.Ereciński, A.Zieliński, A. Góra-Błaszczkowska ir kt.) darbai.

Trečioji tyrimo šaltinių grupė – EŽTT, LRKT, LAT, ir LApT jurisprudencija už laikotarpį nuo 2000 metų iki 2011 metų.

Tyrimo metodologija. Tyrime naudojami istorinis, teisės normų teleologinio ir dogmatinio aiškinimo metodai. Istorinis metodas panaudotas dėstant absoliučių teismo sprendimų negaliojimo pagrindų istorinę kaitą. Teleologinio metodo pagalba atskleista CPK 329 str. 2 d. ir 3 d. prigimtis, o dogmatinis metodas pritaikytas teismų praktikos taikant CPK 329 str. 2 d. ir 3 d., analizei.

Tyrimo išvados gautos apibendrinant tyrimo rezultatus.

Tyrimo struktūra. Tyrimas susideda iš įvado ir dėstomosios dalies, kurią sudaro du skyriai ir aštuoniolika poskyrių. Tyrimo pabaigoje pateikiamos išvados ir pasiūlymai, literatūros sąrašas, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis.

Pirmame skyriuje pateikiama absoliučių teismo sprendimo negaliojimo pagrindų instituto istorinė raida Lietuvoje, paaiškinama absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų paskirtis, sudėtis ir jų klasifikacija, išnagrinėtas absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų ryšis su civilinio proceso principais bei aptariamas šių pagrindų santykinis universalumas.

Antrame skyriuje atskleisti CPK 329 str. 2 d. ir 3 d. įtvirtintų pagrindų taikymo ypatumai Lietuvos apeliacinės ir kasacinės instancijų teismuose.

1. ABSOLIUCIŲ TEISMO SPRENDIMO NEGALIOJIMO PAGRINDŲ TEISINĖ PRIGIMTIS

Teisė į teisminę gynybą (teisė kreiptis į teismą) yra konstitucinė teisė, įtvirtinta LR Konstitucijos 30 str. 1 d.¹. Literatūroje pažymima, kad ši teisė yra asmens teisnumo sudedamoji dalis². Pasisakydamas dėl šios konstitucinės normos, LRKT savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad teisė kreiptis į teismą yra absoliuti, šios teisės negalima apriboti ar paneigti³. LR CPK 5 str. 1 d. bei Teismų įstatymo 2 str. taip pat yra įtvirtinta nuostata, kad kiekvienas suinteresuotas asmuo turi teisę įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė arba įstatymų saugomas interesas. Tačiau teisės į teisminę gynybą įtvirtinimas teisės normose nereiškia, kad kiekvienoje byloje priimtas pirmos instancijos teismo sprendimas bus teisėtas ir pagrįstas. Kaip taikliai pabrėžė V. Mikelėnas, apeliacijos (pridursime - ir kasacijos) teisės egzistavimą nulemia gyvenimas, tiksliau, suvokimas, kad teisėjas, kaip ir kiekvienas asmuo, priimdamas sprendimą gali suklysti ir kad valstybėje turi egzistuoti tam tikras mechanizmas, leidžiantis pašalinti teismo padarytas klaidas⁴. Taigi, kad būtų galima patikrinti ar konkrečią bylą nagrinėjęs pirmosios instancijos teismas teisingai nustatė bylai reikšmingas aplinkybes, tinkamai ištyrė ir įvertino įrodymus, ar teisingai taikė teisės normas, įstatymų leidėjas turi nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad dalyvaujantiems byloje asmenims būtų suteikta teisė skųsti galimai neteisėtą ir nepagrįstą sprendimą⁵. Šios konstitucinės teisės įgyvendinimui ir yra skirtas absoliučių teismo sprendimo negaliojimo pagrindų institutas (CPK 329 str. 2 d. ir 3 d.), kuriuo prigimties nagrinėjimui yra skirtas šis magistro baigiamojo darbo skyrius.

Teisinių institutų teisinė prigimtis nustatoma tiriant jų istorines šaknis, paskirtį bei sąsajas su pamatiniais teisės principais⁶. Todėl šiame skyriuje yra aptariama absoliučių teismo

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 31-953.

² Materialine teisine prasme teisė į teisminę gynybą reiškia teisę į ieškinio patenkinimą (teisė į pažeistos subjektinės teisės atkūrimą vienu ar keliais subjektinės teisės gynimo būdais (CK1.138 str.), gaunant palankų į teismą besikreipiančiam asmeniui sprendimą – teisė į pareikšto reikalavimo patenkinimą), procesine prasme – teisę kreiptis į teismą su ieškinio pareiškimu, pareiškimu, skundu (CPK 5 str.), nors bylą išnagrinėjus iš esmės gali paaiškėti, jog teisė nepažeista. (Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. I tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. P.29).

³ LRKT 2008 m. birželio 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės skolos įstatymo 9 straipsnio 2 dalies (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija) nuostatos atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2008, Nr. 75-2965.

⁴ Mikelėnas V. Civilinis procesas. II dalis. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Justitia, 1997, P. 224.

⁵ Bolzanas B. Proceso atnaujinimo civilinėse bylose esmė ir paskirtis // Šiuolaikinės civilinio proceso teisės paskirtis. Tarptautinės mokslinės – praktinės konferencijos medžiaga 2008 m. birželio 5 ir 6 d. Vilnius: Registrų centras, 2008. P. 87.

⁶ Vaišvila A. Teisės teorija. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Justitia, 2004. P. 146-147, 161.

sprendimo negaliojimo pagrindų instituto istorinė raida bei paaiškinami ryšiai su civilinio proceso principais.

1.1 Absoliučių teismo sprendimo negaliojimo pagrindų instituto istorinė raida

Teismų sprendimų apskundimo istorinės šaknys yra aptinkamos romėnų teisėje⁷, o teismų sprendimų instancinis apskundimas pradėjo formuotis XIX amžiuje Prancūzijoje, kurioje buvo sukurta trijų instancijų teismų sistema. Pagal Prancūzijos 1806 m. CPK kasacinis teismas, kaip aukščiausioji teisminė instancija, tikrino teismo sprendimus dėl jų atitikties teisės normoms, o apeliacinės instancijos teismai, kaip antra instancija, peržiūrėdavo pirmos instancijos teismų sprendimus iš esmės, tikrindami teisinę ir faktinę bylos pusę⁸.

Istoriniai įvykiai⁹ sąlygojo, kad civilinio proceso reglamentavimas Lietuvoje atkartoto Rusijoje iki 1990 m. galiojusius įstatymus. Todėl absoliučių teismo sprendimo negaliojimo pagrindų instituto raida Lietuvoje iki 1990 m. atitiko Rusijos įstatymų pokyčius. Rusijos 1864 m. Civilinės teisenos įstatymo normos numatė dvi teismų instancijas: pirmą ir apeliacinę. Apeliacinės instancijos teismų kolegijų sprendimai buvo galutiniais ir kasacine tvarka galėjo būti apskūsti Vyriausybiniam Senatui¹⁰. Šio įstatymo 772 p. §2 numatė, kad kolegija turi teisę gražinti bylą į teismą nenagrinėdama bylos iš esmės, jeigu byla buvo išspręsta neiškvietus ir neišklausius šalių bei naikinant teismo nutartį dėl pripažinimo bylos neteisminga teismui¹¹.

Iki 1965 m. TSRS galiojusiame 1923 m. CPK apeliacija buvo likviduota, o neišsiteisę teismų sprendimai buvo tikrinami kasacine tvarka. Antros instancijos nebeliko, nes aukštesnieji teismai veikė ne tik kaip kasaciniai, bet taip pat ir kaip pirmos instancijos teismai. 1923 m. CPK absoliučių teismo sprendimo negaliojimo pagrindų neegzistavo.

1965 m. sausio 1 d. įsigaliojusio LTSR CPK 338 str. 2 d. jau buvo numatytos aplinkybės, dėl kurių pirmos instancijos teismo sprendimas turėjo būti panaikintas, o byla perduota pirmos instancijos teismui nagrinėti iš naujo: 1) bylą išnagrinėjo teismas neteisėta sudėtimi; 2) bylą teismas išnagrinėjo nesant kuriam nors iš dalyvaujančių byloje asmenų, neinformuotam apie teismo posėdžio laiką ir vietą; 3) nagrinėjant bylą, buvo pažeistos proceso kalbos taisyklės; 4)

⁷ Яркова В.В.Гражданский процесс. Москва: Волтерс Клувер, 2005. Р.493.

⁸ Борисова Е.А. Институт апелляции в гражданском процессе. Москва: Спарк, 1996. Р.12-13.

⁹ Lietuva buvo Rusijos imperijos sudėtyje nuo III Abiejų Tautų Respublikos padalijimo 1795 m. iki 1915 metų, kai Lietuvą okupavo Vokietija. Per laikotarpį nuo nepriklausomybės paskelbimo 1918 m. iki 1940 metų okupacijos Lietuvoje civiliniams santykiams Lietuvoje buvo taikomi carinės Rusijos įstatymai, nuo 1940 metų iki 1965 metų buvo taikomas Rusijos 1922 metų CK, o vėliau, iki 2001 metų- LTSR 1961 metų CK, praktiškai atkartojantis atitinkamą Rusijos 1961 m. CK (po nepriklausomybės atkūrimo 1990 metais LTSR 1961 metų CK buvo modifikuojamas, tačiau jo struktūra esmingai nesikeitė).

¹⁰ Малышев К. И. Курс гражданского судопроизводства. Т.2. СПб: Тип. М.М. Стасюлевича, 1875. Р.167.

¹¹ Носенко Д.А. Устав гражданского судопроизводства. Москва: Типография товарищества И.Н.Кушнерев и Ко, 1894. Р.201.

teismas išsprendė neįtrauktą dalyvauti byloje asmenų teisių ir pareigų klausimą; 5) priimant sprendimą, buvo pažeistos teisėjų pasitarimo slaptumo taisyklės; 6) sprendimo nepasirašė kuris nors iš teisėjų arba jeigu sprendimą pasirašė ne tie teisėjai, kurie nurodyti sprendime; 7) sprendimą priėmė ne tie teisėjai, kurie buvo nagrinėjęsio bylą teismo sudėtyje; 8) byloje nėra teismo posėdžio protokolo¹².

1990 m., atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę, buvo pradėta teisinės sistemos reforma. Pirmoji 1964 m. CPK pataisa buvo įvesta 1994 m., kuri įsigaliojo 1995 m. sausio 1 d.¹³. Lyginant minėtoje pataisoje ir LTSR CPK 338 str. 2 d. įtvirtintas aplinkybes, dėl kurių pirmos instancijos teismo sprendimas turėjo būti panaikintas, o byla perduota pirmos instancijos teismui nagrinėti iš naujo, matyti, kad pastarosios aplinkybės iš esmės nepasikeitė, buvo patikslinta tik jų redakcija, nurodant pirmos instancijos teismą. Tik 1999 m. sausio 1 d. įsigaliojus 1964 m. CPK pataisoms šis sąrašas buvo pakeistas bei buvo įtvirtinta sąvoka „absoliutūs teismo sprendimo negaliojimo pagrindai“. Į sprendimo negaliojimo pagrindus buvo įtrauktos dvi naujos aplinkybės: 1) sprendimas, nutartis surašytas be motyvų (sutrumpintų motyvų) (CPK 338 str. 2 d. 6 p.), 2) byla išnagrinėta pažeidžiant funkcinio, rūšinio ar išimtinio teritorinio teisingumo taisyklės (CPK 338 str. 2 d. 1 p.). Buvo patikslinta, kad du atvejai: bylos išnagrinėjimas, kai nėra nors vieno iš dalyvaujančių byloje asmenų, kuriam nustatyta tvarka nepranešta apie teismo posėdžio laiką ir vietą, bei proceso kalbos taisyklių pažeidimas, yra pagrindas pripažinti teismo sprendimą negaliojančiu tik tuomet, kai toks asmuo, remdamasis šia aplinkybe, grindžia savo apeliacinį skundą. Minėti pagrindai, priešingai nei prieš tai galiojusiuose teisės aktuose, 1999 m. įsigaliojusioje CPK redakcijoje buvo aprašyti 338 str. 3 d., tai sudarė prielaidas klasifikuoti procesinius pažeidimus į absoliučius bei santykinai absoliučius sprendimo negaliojimo pagrindus.

Analizuojant po 1964 m. įvykusius CPK pokyčius pastebėtina, kad įstatymų leidėjas numatydavo nevienodus absoliučius sprendimo negaliojimo pagrindus apeliaciniame bei kasaciniame procesuose (pavyzdžiui, 1994 m. lapkričio 8 d. LR CPK pakeitimo ir papildymo įstatyme¹⁴ bylos išnagrinėjimas, kai nėra nors vieno iš dalyvaujančių byloje asmenų, kuriam nepranešta apie teismo posėdžio vietą bei laiką, nebuvo įtvirtintas kasaciniame procese, kaip absoliutus negaliojimo pagrindas. 1999 m. sausio 1 d. įsigaliojusi CPK redakcija¹⁵ kasaciniame procese absoliučiu sprendimo negaliojimo pagrindais nelaikė funkcinio, rūšinio, išimtinio teritorinio teisingumo taisyklių pažeidimų).

¹² Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 1964, Nr. 19-139.

¹³ Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo“// Valstybės žinios. 1994, Nr. 93-1809.

¹⁴ LR įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo“// Valstybės žinios. 1994, Nr. 93-1809.

¹⁵ LR civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 12-3106.

2003 m. sausio 1 d. įsigaliojusiame LR CPK įstatymo leidėjas paliko 1999 m. CPK pataisa įtvirtintą absoliučių teismo sprendimo negaliojimo pagrindų suskirstymą ir susiaurino absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų sąrašą. Du pagrindai iš absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų buvo eliminuoti: teisėjų pasitarimo slaptumo taisyklių pažeidimas bei tai, kad pirmosios instancijos teismo sprendimas nepasirašytas sprendimą priėmusio teisėjo. Taip pat nebeliko funkcinio teisingumo pažeidimo, kaip pagrindo, naikinti teismo sprendimą. Be to CPK 329 str. 2 d. 7 p. buvo įtvirtintas vienas naujas pagrindas: pirmosios instancijos teismas išsprendė ne visus pareikštus reikalavimus ir bylos negalima išskirti CPK 327 str. 2 d. nustatyta tvarka. Pažymėtina, kad svarstant 2002 m. CPK projektą LApT atstovai suabejojo dėl šio pagrindo priskyrimo absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų sąrašui tikslingumo, nes anot jų, civilinio proceso pažeidimo sunkumas šiuo atveju siejamas su bylos išskyrimo galimybe¹⁶. Taipogi būta diskusijų ar CPK 329 str. 2 d. ir 3 d. nurodomi absoliutūs teismo sprendimo negaliojimo pagrindai galėtų būti įtraukti į CPK 328 str., t.y. ar formalus pažeidimas neapima absoliučių pirmosios instancijos teismo sprendimo negaliojimo pagrindų¹⁷.

2011 m. birželio 21 d. LR CPK pakeitimo ir papildymo įstatymo, įsigaliojusio nuo 2011 m. spalio 1 d. (išskyrus atskiras nuostatas), CPK 329 str. 2 d. vėl buvo patikslinta. Teisingumo pažeidimo apimtis buvo dar labiau susiaurinta: atsisakyta išimtinio teisingumo ir kitų rūšinio teisingumo pažeidimo atvejų. LR CPK 329 str. 2 d. 2 p. buvo detalizuota, kad straipsnyje kalbama apie materialiąsias teises ir pareigas (šios dalies punkto redakcija tapo tokia: „pirmosios instancijos teismas nusprendė dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų materialijų teisių ir pareigų“¹⁸).

Po istorinės apžvalgos būtina trumpai pasisakyti dėl šiuo metu galiojančioje CPK 329 str. 2 d. redakcijoje panaudotos terminijos. Manome, kad dabartinė CPK 329 str. 2 d. 2 p. ir 4 p. redakcija yra netinkama, nes yra naudojama neaiški normatyvinė leksika¹⁹. Šia išvadą patvirtina tokie argumentai. CPK 329 str. 2 d. 2 p. minimas atvejis, kai pirmosios instancijos teismas nusprendė dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų materialijų teisių ir pareigų. Manytina, kad praktikoje gali kilti klausimai, ką žymi frazė „teismas nusprendė dėl materialijų teisių (pareigų)“. Pirmiausia atkreipsime dėmesį į tai, kad civilinėje doktrinoje nenaudojama „materialiosios (materialinės) teisės“ sąvoka: mokslininkai diskutuoja apie materialinę objektyvinę ir subjektyvinę teisę, apie teises, kurias apima materialinis teisingumas, tačiau ne apie

¹⁶ Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto išvada „Dėl Civilinio proceso kodekso I-III dalių projekto“, 2002-01-16, Nr. IXP- 926(2).

¹⁷ Ambrasaitė G. Apeliacija civiliniame procese. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė/ LTU. – V., 2004. P.148.

¹⁸ Lietuvos Respublikos pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios. 2011, Nr. 85-4126.

¹⁹ Bet kokios teisės normos taikymas neatsiejamas nuo jos aiškinimo. Todėl juridinė technika reikalauja, kad teisės akto teksto nuostatos būtų suformuluotos taip, kad jas taikant nekiltų abejonių dėl panaudotų žodžių prasmės.

materialiasias teises. Todėl įstatymo leidėjo panaudoto termino „materialioji teisė (pareiga)“ turinys doktrinos požiūriu nėra apibrėžtas, t.y. nėra aiškus. Pastebėsime, kad iki įsigaliojusių 2011 m. spalio 1 d. pakeitimų LAT taip aiškino atitinkamą pagrindą naikinti pirmos instancijos teismo sprendimą: „nusprendimas suprantamas kaip teisių ir pareigų asmeniui nustatymas, pripažinimas, pakeitimas, panaikinimas ar kitoks nusprendimas, kuris turi įtakos neįtraukto dalyvauti byloje asmens teisinei padėčiai“²⁰. Taigi iki 2011 m. spalio 1 d. LAT laikėsi nuomonės, kad CPK 329 str. 2 d. 2 p. taikytinas tuomet, kai sprendimas daro įtaką neįtrauktų į bylą asmenų teisinei padėčiai. Todėl manome, kad 2011 m. birželio 21 d. LR CPK pakeitimo ir papildymo įstatyme įstatymų leidėjas galėjo atsižvelgti į minėtą LAT nuomonę ir atitinkamai suformuluoti CPK 329 str. 2 d. 2 p. Be to atkreipiame dėmesį į tai, kad žodžio „materialiųjų“ įtraukimas į CPK 329 str. 2 d. 2 p. yra perteklinis. Šiame įstatymo straipsnio punkte panaudota sąvoka „neįtraukti dalyvauti byloje asmenis“ savaimė suponuoja tai, kad šie asmenys nedalyvavo įvykusio proceso teisiniuose santykiuose, todėl situacija, kai teismas pasisakė dėl neįtrauktų dalyvauti byloje ne materialųjų, o procesinių teisių (pareigų) vargu ar įmanoma.

Kitas, mūsų manymu, nepakankamai korektiškai (terminų prasme) suformuluotas procesinių pažeidimų požymis yra nurodytas CPK 329 str. 2 d. 4 p. (sprendimas, nutartis yra be motyvų (sutrumpintų motyvų)).

Pirmiausia kyla klausimas, ar CPK 329 str. 2 d. 4 p. minimi motyvai atitinka CPK 270 str. motyvuojamosios sprendimo dalies apibrėžimą?

Pagal CPK 270 str. motyvuojamojoje sprendimo dalyje glausta forma turi būti nurodoma: 1) teismo nustatytos bylos aplinkybės; 2) įrodymų, kuriais grindžiamos teismo išvados, vertinimas; 3) argumentai, dėl kurių teismas atmetė kuriuos nors įrodymus; 4) įstatymai ir kiti teisės aktai, kuriais teismas vadovavosi, bei kiti teisiniai argumentai. Sutrumpinti motyvai remiantis 2002 m. CPK leidžiami: 1) jei atsakovas ieškinį pripažįsta visiškai ar iš dalies (CPK 268 str. 5 d.) bei, 2) nagrinėjant ginčus dėl nedidelių sumų priteisimo (CPK 441 str.).

LAT 2009 m. birželio 15 d. nutartyje aiškindamas kas yra teismo sprendimo motyvai iš esmės atkartoją CPK 270 str.: „Motyvuotas yra toks teismo sprendimas, kuris atitinka įstatyminius turinio reikalavimus: teismo sprendime turi būti nurodytos teismo nustatytos bylos aplinkybės, įrodymai, kuriais grindžiamos teismo išvados, argumentai, dėl kurių teismas atmetė kuriuos nors įrodymus, įstatymai bei kiti teisiniai argumentai, kuriais teismas vadovavosi darydamas išvadas“²¹.

²⁰ LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 6 d. nutartis c.b. *O. L. v. E. L.*, Nr. 3K-3-391/2009; taipogi žr., LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 18 d. nutartį c.b. *bendrija „Spaudos rūmai“ v. Vilniaus miesto savivaldybė ir kt.*, Nr. 3K-3-180/2008 bei LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. rugsėjo 28 d. nutartį c.b. *individuali įmonė „Du broliai“ v. UAB „Baltic express“*, Nr. 3K-3-346/2009.

²¹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. birželio 15 d. nutartis c.b. *R. L. v. V. L.*, Nr. 3K-3-206/2009.

Kita vertus, visuotinai pripažįstama, kad teismas, priimdamas sprendimą, pagrindžia suformuluotą išvadą faktiniais duomenimis (faktiniu argumentavimu) bei teisės aktais, kurių pagalba kvalifikuoja teisinius santykius (teisiniu argumentavimu) - „sprendimas yra motyvuotas tik tuo atveju, jeigu teismas nurodo savo išvadų ir faktinius, ir teisinius argumentus“²².

Taigi darytina išvada, kad CPK 329 str. 2 d. 4 p. redakcija leidžia dviem skirtingais būdais aiškinti kas yra šio straipsnio dalyje minėti „motyvai“: pirma, motyvai gali būti suprantami kaip tiesioginiai teismo faktiniai ir teisiniai argumentai, pagrindžiantys teismo išvadą; kita vertus, motyvai gali būti aiškinami kaip informacija, kurią mini CPK 270 str. 4 d., t.y. 1) teismo nustatytos bylos aplinkybės; 2) įrodymų, kuriais grindžiamos teismo išvados, vertinimas; 3) argumentai, dėl kurių teismas atmetė kuriuos nors įrodymus; 4) įstatymai ir kiti teisės aktai, kuriais teismas vadovavosi, bei kiti teisiniai argumentai.

Absoliučių teismo sprendimo negaliojimo pagrindų sudėties kaita rodo, kad įstatymų leidėjas galimai iki šiol neturi kriterijų, kurie aiškiai apibrėžtų kokie procesinių normų pažeidimai laikytini esminiais, t.y. kuriuos teismui konstatavus sprendimas turi būti panaikintas, o bylą perduota pirmos instancijos teismui nagrinėti iš naujo. Manytume, kad tokių kriterijų paieškos pirmasis žingsnis turėtų būti sietinas su šių pagrindų prigimties nustatymu.

1.2 Absoliučių teismo sprendimo negaliojimo pagrindų sudėtis, klasifikacija ir paskirtis

Tiriamas absoliučių teismo sprendimo negaliojimo pagrindų institutas yra sudedamoji dalis kito instituto, t.y. teisės normų, nustatančių apeliacinės ir kasacinės instancijos teismo teises panaikinti pirmos instancijos teismo sprendimą. Šiame kontekste svarbu pažymėti, kad 2002 m. CPK, skirtingai nei 1964 m. CPK, absoliutaus teismo sprendimo negaliojimo pagrindo neišskiria kaip savarankiško kasacijos pagrindo. Tačiau teismų praktikoje susiformavo aiški tendencija tokius proceso teisės normų pažeidimus kvalifikuoti kaip turinčius esminės reikšmės vienodam teisės aiškinimui ir taikymui, t.y. laikyti juos kasacijos pagrindu pagal CPK 346 str.²³. LAT savo jurisprudencijoje yra ne kartą pabrėžęs, kad kasacinio teismo pareigą yra ne tik įvertinti kasaciniame skunde nurodytų pagrindų egzistavimą, bet ir patikrinti, ar nėra absoliučių teismo sprendimo negaliojimo pagrindų, išvardytų CPK 329 str. 2 d. ir 3 d. Ši pareiga lemia kasacinio

²² LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. vasario 17 d. nutartis c. b. *LUAB "Linova" v. D.Pauliukevičienė*, Nr. 3K-3-36/2004.

²³ LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. rugsėjo 13 d. nutartis c.b. *UADB "LEGELA" v. Kauno teritorinė muitinė ir kt.*, Nr. 3K-3-444/2004.

teismo prievolę, užtikrinant vienodą teisės taikymo ir aiškinimo praktiką šalyje, ginti viešąjį interesą.

Toliau tikslinant „absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų“ sampratą būtina nurodyti, kad CPK 329 str. 2 d. ir 3 d. taikomas ir pirmosios instancijos teismo nutartims, kuriomis byla nėra išsprendžiama iš esmės. Priimant nutartį taip pat gali būti pažeidžiamos minėtame straipsnyje nurodomi procesiniai pažeidimai, todėl šiame darbe terminas „teismo sprendimas“ apima ir pirmosios instancijos teismo nutartį.

Pažymėtina, jog CPK 329 str. yra įtvirtinti dviejų rūšių procesiniai pažeidimai, kurie skiriasi vieni nuo kitų sukeliama procesiniais teisiniais padariniais. Pažeidimai, numatyti CPK 329 str. 1 d., laikytini pagrindu panaikinti teismo sprendimą tik tuomet, kai dėl jų teismas neteislingai išsprendė ginčą. Svarbu, kad esant tokiems pažeidimams apeliacinės instancijos teismas gali panaikinti pirmosios instancijos teismo sprendimą ir priimti naują sprendimą²⁴. CPK 329 str. 2 d. ir 3 d. nurodo, kad absoliučiais teismo sprendimo negaliojimo pagrindais yra pripažįstami tokie atvejai, kai:

- 1) byla išnagrinėta neteisėtos sudėties teismo;
- 2) pirmosios instancijos teismas nusprendė dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų materialiujų teisių ir pareigų;
- 3) pirmosios instancijos teismo sprendimą priėmė ne tas teisėjas, kuris nagrinėjo bylą;
- 4) sprendimas, nutartis yra be motyvų (sutrumpintų motyvų);
- 5) byloje nėra teismo posėdžio protokolo, kai ji išnagrinėta žodinio proceso tvarka;
- 6) buvo pažeistos bylų rūšinio teisingumo bendrosios kompetencijos ar administraciniam teismui taisyklės;
- 7) pirmosios instancijos teismas išsprendė ne visus byloje pareikštus reikalavimus ir bylos negalima išskirti CPK 327 straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka.
- 8) pirmosios instancijos teismas išnagrinėjo bylą, kai nebuvo nors vieno iš dalyvaujančių byloje asmenų, kuriam nebuvo pranešta apie teismo posėdžio laiką ir vietą, jeigu toks asmuo remdamasis šia aplinkybe grindžia savo apeliacinį skundą;
- 9) nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme, buvo pažeistos proceso kalbos taisyklės ir asmuo, kurio teisės buvo pažeistos, šia aplinkybe grindžia savo apeliacinį skundą.

Esant tokiems pažeidimams teismo sprendimas turi būti pripažintas negaliojančiu vien dėl bet kokio iš jų egzistavimo ir visiškai nesvarbu ar teismo sprendimas atitinka materialinės teisės normas ir ginčo faktus. Būtent todėl CPK 329 str. 2 d. ir 3 d. nurodomi devyni procesiniai pažeidimai vadinami absoliučiais sprendimo negaliojimo pagrindais. Tokiu atveju, įstatymas

²⁴ Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. IV tomas. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009. P. 154.

įpareigoja aukštesnės instancijos teismą besąlygiškai naikinti teismo sprendimą ir perduoti bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo. Pažymėtina, kad absoliutūs teismo sprendimo negaliojimo pagrindai patys savaime nepanaikina teismo sprendimo ir nesustabdo jo vykdymo. Tik apskundus sprendimą aukštesnės instancijos teismui, pastarajam konstatavus proceso negaliojimą bei panaikinus žemesnės instancijos teismo sprendimą, teismo sprendimas netenka galios.

Teisės doktrinoje absoliutūs teismo sprendimo negaliojimo pagrindai skirstomi į absoliučius ir santykinai absoliučius negaliojimo pagrindus²⁵. Toks skirstymas yra dichotominis²⁶ ir remiasi šiuo požymiu (kriterijumi) - jeigu įstatymas imperatyviai reikalauja, kad atitinkamą procesinį pažeidimą nurodytų suinteresuotas asmuo, pažeidimas yra santykinai absoliutus, priešingu atveju - pažeidimas yra absoliutus. Pažymėtina, kad pagal CPK 329 str. 3 d. santykinai absoliučiu negaliojimo pagrindu gali remtis tik asmuo, kuris asmeniškai nukentėjo nuo CPK garantuojamos procesinės teisės pažeidimo. Ši įstatymo nuostata kildinama iš požiūrio, kad tik tas asmuo, kurio teisės buvo pažeistos, gali spręsti ar CPK 329 str. 3 d. nurodyti procesiniai pažeidimai (teisės būti informuotam ir teisės į atitinkamos proceso kalbos) paveikė teismo proceso teisėtumą. Šiuo atveju, priešingai nei absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų atveju, teismas savo iniciatyva (*ex officio*) santykinai absoliučių negaliojimo pagrindų netikrina²⁷.

Aukštesnės instancijos teismo pareiga besąlygiškai naikinti teismo sprendimą reiškia, kad aukštesnės instancijos teismas iki ginčo nagrinėjimo iš esmės privalo patikrinti ar nėra formalių pažeidimų numatytų CPK 329 str. 2 d. ir 3 d. Vadinasi absoliučių teismo sprendimo negaliojimo pagrindų paskirtis - sukurti efektyvias įstatymines teismo sprendimo teisėtumo kontrolės priemones, nenagrinėjant ginčo iš esmės. Todėl, mūsų manymu, šių straipsnių turinys turėtų atitikti tokius kriterijus: 1) straipsnyje nurodyti pažeidimai turi būti esminiai; 2) šių pažeidimų požymiai turi būti nesunkiai nustatomi nenagrinėjant bylos iš esmės (pavyzdžiui, teisėjų pasitarimo slaptumo taisyklių, priimant sprendimą pirmosios instancijos teisme, pažeidimas sunkiai įrodomas, galimai todėl šios aplinkybės nebeliko dabar galiojančiame CPK). CPK 329

²⁵ Nekrošius V., Laužikas E., Ramelis K., ir kt. Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso komentaras. III dalis. Vilnius: Justitia, 2005. P. 346.

²⁶ Objektų skirstymo rūšys yra dvi: 1) skirstymas pagal objekto požymio kitimą (ši skirstymo rūšis labiausiai paplitusi); 2) skirstymas pagal požymio buvimą ar nebuvimą (ši skirstymo rūšis dar kitaip vadinama dichotominiu skirstymu, klasė čia skirstoma į du poklasius. Visi vieno poklasio elementai turi kokį nors požymį, o kito poklasio – jo neturi.). Skirstant reikia laikytis šių taisyklių: 1) skirstymas turi būti tolygus, t.y. tarp skirstymo narių ir skirstomosios klasės turi būti lygiareikšmiškumo santykis; 2) skirstyti reikia vienodu pagrindu; 3) skirstymo nariai turi vienas kitą šalinti, t.y. tarp gautų poklasių turi būti nuošalės santykis ir bet kuris paskiras elementas turi priklausyti tik vienam kuriam nors poklasiui; ši taisyklė susijusi su taisykle, teigiančia, kad skirstymas turi būti atliktas vienu pagrindu. 4) skirstymas turi būti nenutrūkstamas. (Plečkaitis R., Logikos pagrindai. Vilnius: Tyto alba, 2004. P.135-156).

²⁷ Nekrošius V., Laužikas E., Ramelis K., ir kt. Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso komentaras. III dalis. Vilnius: Justitia, 2005. P. 346.

str. 2 d. ir 3 d. turinys patvirtina šią hipotezę - šiose straipsnio dalyse nurodytos aplinkybės, išskyrus CPK 329 str. 2 d. 2 p. (pirmosios instancijos teismas nusprendė dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų materialiujų teisių ir pareigų), gali būti nustatytos nenagrinėjant teismo sprendimo motyvų ir ginčo iš esmės. Dėl CPK 329 str. 2 d. 2 p. pažymėsime, kad įtaką asmenų teisei padėčiai gali turėti ne tik teismo sprendimo rezoliucinė dalis, bet taip pat ir teismo motyvai (pavyzdžiui, teismo konstatuoti juridiniai faktai). Kita vertus, LAT yra nurodęs, kad aukštesnės instancijos teismas gali panaikinti žemesnės instancijos teismo sprendimą CPK 329 str. 2 d. 2 p. nurodytu pagrindu tik nustatęs ir įvardijęs, kaip konkrečiai teismo sprendimu buvo paveikta neįtraukto į procesą asmens teisinė padėtis ir kokius įstatymo nustatytus teisinius padarinius teismo sprendimas sukėlė šiam asmeniui²⁸. Be to LAT 2010 m. kovo 15 d. nutartyje yra išaiškinęs, kad tai, jog teismo sprendime asmuo nurodomas, kaip tam tikro santykio subjektas, nekeičiant jo padėties, nesukuriant šiuo konstatavimu jam teisių ir pareigų, negali būti pripažinta absoliučiu pagrindu naikinti teismo sprendimą²⁹. Taipogi LAT yra nurodęs: „laikyti asmeniu byloje nedalyvavusiu asmeniu vien dėl tos priežasties, jog jam tinkamai nebuvo pranešta apie apeliacinės instancijos teismo posėdžio vietą ir laiką, negalima“³⁰. Taigi, analizuojant teismo sprendimo įtaką neįtraukto į bylą asmens teisėms ir pareigoms, teisiniai padėčiai, visada privaloma atsižvelgti į konkrečių ginčijamų teisinių santykių turinį, nes tiek asmenys, besiremiantys šiuo pagrindu paduodant skundą, tiek apeliaciniai teismai gali klysti vertindami teismų sprendimų įtaką atitinkamų asmenų teisėms, pareigoms³¹. Vadinas bendruoju atveju CPK 329 str. 2 d. 2 p., priešingai nei kitų teismo sprendimo negaliojimo pagrindų taikymas sietinas su teismo sprendimo motyvų analize.

1.3 Absoliučių teismo sprendimo negaliojimo pagrindų ryšis su civilinio proceso principais

Civilinio proceso teisės moksle ir LAT jurisprudencijoje pripažįstama, kad CPK 329 str. 2 d. ir 3 d. įtvirtinti sprendimo negaliojimo pagrindai yra esminiai procesiniai pažeidimai, sietini su pagrindinių civilinio proceso principų nepaisymu. Nustačius šiuos pažeidimus, visiškai nėra

²⁸ LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 30 d. nutartį c.b. *A. F. v. UAB „Lietuvos rytas“*, Nr. 3K-3-265/2008;

taipogi žr., LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 6 d. nutartį c.b. *O. L. v. E. L. ir kt.*, Nr. 3K-3-391/2009, LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. gegužės 29 d. nutartį c.b. *komercinė firma „Indra“ v. Kauno miesto savivaldybė*, Nr. 3K-3-361/2006, LAT teisėjų kolegijos 2006 m. liepos 3 d. nutartį *J. R. v. P. M., A. D., A. Š., J. D., M. M., G. Z., I. V., H. M., Vilniaus apskrities viršininko administracija*, Nr. 3K-3-430/2006.

²⁹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. kovo 15 d. nutartis c.b. *B.D. v. R.D.*, Nr. 3K-3-101/2010;

taipogi žr., LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 1 d. nutartį c.b. *A. N. v. R. R.*, Nr. 3K-3-203/2008.

³⁰ LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. spalio 24 d. nutartis c.b. *R.T. v. E.B.*, Nr. 3K-3-998/2001.

³¹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. vasario 5 d. nutartis c.b. *R. Š. v. A. Š., A. J. Š., M. Š.*, Nr. 3K-3-72/2010.

reikšminga, ar būtent dėl šių proceso teisės normų pažeidimų byla galėjo būti išspręsta neteisingai, nes laikoma, kad jie lemia pirmosios instancijos teismo proceso neteisėtumą.

Absoliučių teismo sprendimo negaliojimo pagrindų ištakas galima įžvelgti teismų veiklos organizavimo ir bylos nagrinėjimo principuose. Šios sąsajos atskleidžia absoliučių teismo sprendimo negaliojimo pagrindų prigimtį, todėl šiame poskyryje yra pateikiama tokių sąsajų trumpa analizė.

1.3.1 Absoliučių teismo sprendimo negaliojimo pagrindų ryšis su teismų veiklos organizavimu

Sistemiškai aiškinant teisės normų ir principų visumą bei teisės doktriną, galima išskirti tokias priemones, kurios užtikrina ginčo nagrinėjimą teisme efektyvumą ir objektyvumą:

- 1) specialios teisėjų personalo sudarymo taisyklės;
- 2) priemonės, užtikrinančios teismų savarankiškumą ir teisėjų nepriklausomumą;
- 3) bylų nagrinėjimo kolegialumas;
- 4) bylų paskirstymas pagal teismų kompetenciją;
- 5) teismo nagrinėjimo instancinė sistema.

Sulyginus šį sąrašą su CPK 329 str. 2 d. ir 3 d. įtvirtintais absoliučiais sprendimo negaliojimo pagrindais, išryškėja šio sąrašo ir CPK 329 str. 2 d. ir 3 d. loginės sąsajos. Pirmiausia pastebėtina, kad du absoliutūs teismo sprendimo negaliojimo pagrindai: neteisėta teismo sudėtis ir bylų rūšinio teisingumo bendrosios kompetencijos ar administraciniam teismui taisyklių pažeidimas, gali būti laikomi išvestiniais iš specialių teisėjų personalo sudarymo taisyklių ir bylų paskirstymo pagal teismų kompetenciją. Antra, teismo nagrinėjimo instancinė sistema sudaro sąlygas patikrinti jau priimtą neįsiteisėjusį teismo sprendimą pagal CPK 329 str. 2 d. ir 3 d. nustatytus kriterijus. Pažymėtina, jog Lietuvoje yra įtvirtintas ribotos apeliacijos modelis: Lietuvos civiliniame procese apeliacija traktuojama kaip pirmosios instancijos teismo sprendimo kontrolės forma, o ne pirminis ar pakartotinis bylos nagrinėjimas (tokia apeliacijos samprata Lietuvos civiliniame procese įtvirtinta nuo 1999 m.). Dėl to darytina išvada, jog CPK 329 str. 2 d. 7 p. įtvirtintas absoliutus teismo sprendimo negaliojimo pagrindas - pirmosios instancijos teismas išsprendė ne visus byloje pareikštus reikalavimus ir bylos negalima išskirti CPK 327 str. 2 d. nustatyta tvarka – yra kildinamas iš Lietuvoje įtvirtinto riboto apeliacijos modelio. Apeliacinės instancijos teismas tik patikrina pirmosios instancijos teismo priimtą sprendimą ir negali spręsti klausimų, dėl kurių esmės pirmosios instancijos teismas apskritai nebuvo pasisakęs (CPK 327 str. 1 d. 2 p.) (tai reiškia, kad evokacijos teisė

nepripažįstama)³². Kita vertus visi reikalavimai iš esmės turi būti išspręsti pirmosios instancijos teisme, kurio nors iš reikalavimų neišsprendimas reiškia, jog šioje dalyje tinkamas pirmosios instancijos teismo procesas neįvyko, ir šioje dalyje byla visais atvejais bus grąžinta iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui (neatsižvelgiant į tai, ar bus vadovaujama CPK 329 str. 2 d. 7 p., ar CPK 327 str. 2 d.)³³. Pažymėtina, jog apeliacijos teisė, leidžianti patikrinti pirmosios instancijos teismo priimtą sprendimą ir sumažinti teismo klaidų tikimybę, yra viena iš esminių procesinių asmens teisių³⁴.

Šiuo metu Lietuvoje įtvirtintos dvi bendros kompetencijos teismų sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo kontrolės formos – apeliacija ir kasacija (revizija). Apeliacijos metu tikrinama ir faktinė, ir teisinė pirmosios instancijos teismo sprendimo pusė, o kasacijos metu apsiribojama vien teisinės pirmosios instancijos teismo sprendimo pusės kontrole. Apeliacine tvarka nagrinėjamas neįsiteisėjusių sprendimų ar nutarčių ir nuosprendžių pagrįstumas ir (arba) kasacine tvarka atliekamas įsiteisėjusių sprendimų, nutarčių, nuosprendžių teisėtumo patikrinimas. Abiems šioms formoms būdinga tai, kad tikrinamas teismo sprendimas, nes asmuo, prašantis peržiūrėti teismo sprendimo teisėtumą ir pagrįstumą, paprastai tvirtina, kad teismo sprendimas yra neteisėtas, nepagrįstas ir todėl neteisingas³⁵. Bendriausia prasme šias teises normas galima pavadinti tam tikromis profilaktinėmis priemonėmis, kuriomis gali pasinaudoti dalyvaujantys byloje asmenys, manantys, kad žemesnės instancijos teismas sprendime padarė teisės taikymo (apeliacijos atveju – ir fakto) klaidas. Tokia teismų sprendimų kontrolės sistema sudaro sąlygas užtikrinti vienodą teisės taikymą valstybėje, didina visuomenės pasitikėjimą teismais³⁶, padeda sumažinti žemesnės instancijos teismų daromas fakto ir teisės klaidas. LRKT 2006 m. sausio 16 d. nutarime nurodė teismų sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo kontrolės reikšmę: „teismų instancinės sistemos paskirtis yra šalinti galimas žemesnių instancijų teismų klaidas, neleisti, kad būtų įvykdytas neteisingumas, ir šitaip apsaugoti asmens, visuomenės teises ir teisėtus interesus“³⁷. Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad teismo sprendimo teisingumas,

³² Ambrasaitė G., Norkus R. Atskirų civilinio proceso stadijų ir atskirų kategorijų civilinių bylų nagrinėjimo ypatumai. Mokymoji priemonė. Patvirtinta Mykolo Romerio Universiteto Teisės fakulteto Civilinio proceso katedros 2007-06-07 protokolu Nr. 1CPK-9. Vilnius, 2007. P.35. Prieiga per internetą: http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/katedros/civilinio_proceso_katedra/Methodines_priemones/Methodinepriem.pdf [žiūrėta 2012-01-05].

³³ Ambrasaitė G. Apeliacinis procesas: pagrindinės civilinio proceso kodekso naujovės // Jurisprudencija, 2003, t. 37(29). P. 8–18. Prieiga per internetą: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:oHLAu3UMBL0J:www3.mruni.eu/padaliniai/leidyba/jurisprudencija/juris29.doc+lietuvos+apeliacinio+teismo+nutartis+absolutus+sprendimo+negaliojimo+pagrindai&hl=lt&gl=lt> [žiūrėta 2012-01-07].

³⁴ Ambrasaitė G. Apeliacijos teisė – absoliuti konstitucinė teisė? // Justitia. 2007, Nr. 2 (64) ISSN 1392-5709.

³⁵ Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. IV tomas. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009. P.16.

³⁶ Nekrošius V. Teismų sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo kontrolė civiliniame procese: klasikinė sistema ir reforma Lietuvos Respublikoje (socialinių mokslų daktaro disertacija). – VU leidykla, 1996. P. 135.

³⁷ LRKT 2006 m. sausio 16 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2006, Nr. 7-254.

teisėtumas ir pagrįstumas yra preziumuojami. Jis laikomas teisingu, teisėtu ir pagrįstu, kol nebus panaikintas ar pakeistas apeliacine, kasacine tvarka ar atnaujinus procesą³⁸.

1.3.2 Absoliučių teismo sprendimo negaliojimo pagrindų sąsajos su bylos nagrinėjimo principais

Nagrinėdamas civilinę bylą teismas tikrina ieškinio (priešinio ieškinio) reikalavimų teisėtumą. Šios veiklos tikslas - priimti tokį sprendimą, kuris turi atitikti galiojančias materialinės teisės normas ir faktines bylos aplinkybes. Pirmas reikalavimas apsaugo nuo teismo savivalės, antras - užtikrina materialinės tiesos paiešką³⁹. Dėl to pageidautina, kad teismo sprendimas būtų paremtas tikrosiomis bylos aplinkybėmis. Byloje tiriamos aplinkybės yra istorinio pobūdžio, t.y. jos apima įvairius šalių ir kitų asmenų veiksmus, kurie įvyko praeityje, todėl teismo veikla turi atitikti šias, taikytinas bet kokiam istoriniam tyrimui, logines taisykles:

- 1) teismui turi būti sudaryta galimybė disponuoti maksimaliai pilna informacija apie tiriamus įvykius;
- 2) teismas privalo tiesiogiai susipažinti su visomis aplinkybėmis ir asmeniškai ištirti visus byloje esančius įrodymus, kad galėtų įvertinti jų patikimumą;
- 3) teismas turi kritiškai patikrinti surinktą faktinę medžiagą.

Iš minėtų taisyklių išplaukia dalis plačiai žinomų civilinio proceso principų. Žemiau trumpai aptarsime tik tuos principus, iš kurių seka šie absoliučių teismo sprendimo negaliojimo pagrindai: pirmosios instancijos teismas nusprendė dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų materialiujų teisių ir pareigų; sprendimas, nutartis yra be motyvų (sutrumpintų motyvų); pirmosios instancijos teismo sprendimą priėmė ne tas teisėjas, kuris nagrinėjo bylą; byloje nėra teismo posėdžio protokolo, kai ji išnagrinėta žodinio proceso tvarka; pirmosios instancijos teismas išnagrinėjo bylą, kai nebuvo nors vieno iš dalyvaujančių byloje asmenų, kuriam nebuvo pranešta apie teismo posėdžio laiką ir vietą, jeigu toks asmuo remdamasis šia aplinkybe grindžia savo apeliacinį skundą; nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme, buvo pažeistos proceso kalbos taisyklės ir asmuo, kurio teisės buvo pažeistos, šia aplinkybe grindžia savo apeliacinį skundą.

³⁸ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. II tomas. Vilnius: Justitia, 2005. P. 148.

³⁹ Dažnai akcentuojamas dėmesys į tai, kad teismas taiko įstatymus ne tikrosioms, o nustatytoms remiantis šalių pateiktais duomenimis ir įstatymo nustatytais įrodymų vertinimo taisyklėmis aplinkybėms. Žinoma, kad nevisada civilinio proceso eigoje pavyksta nustatyti materialinę tiesą, bet tai nereiškia, jog ji nustoja būti proceso tikslu, kadangi visos įstatyminės įrodymų rinkimo ir vertinimo taisyklės turi vieną tikslą - maksimaliai priartėti prie materialinės tiesos.

Pirmiausia paminėtinas rungimosi principas (įrodymus teikia proceso šalys⁴⁰, CPK 12 str., Teismų įstatymas 34 str.). Pažymėtina, jog rungimosi principas civilinio proceso teisės mokslininkų A. Driuko ir V. Valančiaus yra įvardijamas, kaip išreiškiantis pačią civilinio proceso esmę ir yra šalių lygiateisiškumo, teisėjo nešališkumo ir neutralumo, kitų principų garantija⁴¹. Šis principas remiasi prielaida, jog šalys geriausia žino faktines aplinkybes ir kartu yra suinteresuotos teikti įrodymus, grindžiančius jų teisumą. Būtent dėka rungimosi principo teismo žinion patenka informacija apie bylai reikšmingus faktus.

Kiekviena šalis veikia savo interesais, todėl visapusiškas tyrimas, esant rungimosi principui, neįmanomas neišklausius abiejų šalių. Todėl teismas privalo išklaudyti kiekvieną šalį ir negali priimti sprendimo, nesuteikęs galimybės kalbėti kitai šaliai (taip vadinamas teisės būti išklaustam principas). Romėnų idėja, kad teisingu ir teisėtu laikomas teismo sprendimas, priimtas išklausus abi ginčo šalis, šiandien laikoma vienu iš reikšmingiausių teisės į tinkamą teismo procesą aspektų ir įvardijama kaip atskiras proceso principas⁴². Pasak J. M. Kelly'io, romėnų teisėje ši nuostata yra pagrindinė „tinkamo proceso“ vertybė⁴³. Šio principo pažeidimai gali pasireikšti labai įvairiai: tinkamai nepranešama šalims apie posėdžio vietą ir laiką, neleidžiama dalyvauti tiriant įrodymus, nepagrįstai neleidžiama išdėstyti savo argumentus bei samprotavimus, sprendimas priimamas prieš neįtrauktą byloje asmenį ir pan.⁴⁴. Teisės išklaustam principo įgyvendinimui užtikrinti įstatymas detalčiai reguliuoja teismo šaukimų, pranešimų ir kitokių procesinių dokumentų įteikimo šalims tvarka (CPK 117-134 str.), suteikia šalims teisę žodžiu išdėstyti savo poziciją teismo posėdyje (CPK 15, 153, 186, 235, 249, 253-254 str.), draudžia teismui riboti šalių kalbų trukmę, išskyrus įstatymo nustatytas išimtis (CPK 225 str.), suteikia procesines galimybes priešingai šaliai reaguoti į kitus šalies rašytinius pareiškimus (CPK 142, 318, 351 str.) ir pan. Pažymėtina, jog teismas privalo reaguoti į visus šalių argumentus, juos aptarti ir įvertinti teismo sprendime (motyvuojamoji teismo sprendimo dalis).

Pastebėsime, kad teisės būti išklaustam principas taip pat yra sietinas su reikalavimu užtikrinti procesinį šalių lygiateisiškumą. CPK 17 str. pabrėžia, kad procesinės šalių teisės yra lygios, t.y. nė viena ginčo šalis nėra privilegijuota ir vienos šalies teisės atitinka kitos šalies

⁴⁰ Rungimosi principas taipogi reiškia, kad: įrodinėjimo dalyką civilinėje byloje nustato ginčo šalys; teismas turi spręsti bylą vertindamas tik šalių nurodytus faktus ir pateiktus įrodymus; teisėjas netiria faktų ir nerenka įrodymų savo iniciatyva; teismas negali iškelti bylos savo iniciatyva ir pradėti rinkti įrodymų ar tirti bylos aplinkybių; teismas negali priteisti šaliai to, ko ji neprašo. (Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 174-175.

⁴¹ Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. I tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. P. 243.

⁴² Mikelėnas V. Civilinis procesas. I dalis. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Justitia, 1997. P. 70, 104-106.

⁴³ Jonaitis M. Kai kurie šiuolaikinio civilinio proceso principai: nauji ilgaamžių idėjų vardai // Šiuolaikinės civilinio proceso teisės paskirtis. Tarptautinės mokslinės – praktinės konferencijos medžiaga 2008 m. birželio 5 ir 6 d. Vilnius: Registrų centras, 2008. P. 139.

⁴⁴ LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. vasario 26 d. nutartis c.b. AB "Lietuvos kuras" v. UAB "Liepa Trade", Nr. 3K-3-182/2001.

teises⁴⁵. Konstitucijos 29 str. įtvirtina visų asmenų lygybės įstatymui, teismui arba kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams išraiška civiliniame procese. Šalių procesinio lygiateisiškumo principo reikšmę yra akcentavęs LRKT 1996 m. balandžio 18 d. nutarime: „lygiateisių proceso šalių ginčas, kai kiekviena iš bylos šalių teismo nagrinėjimo metu naudojami vienodomis galimybėmis, išreiškia civilinio proceso esmę“⁴⁶. Taigi teismas negali priimti sprendimo neišklausęs abiejų šalių ir privalo sudaryti šalims vienodas sąlygas ginti savo interesus, o tai būtų neįmanoma neužtikrinus šalims, kitiems proceso dalyviams teismo posėdyje kalbėti savo gimtąja kalba ir turėti vertėją. Konstitucijos 117 str. (ir CPK 11 str.) yra įtvirtintas valstybinės (teismo proceso) kalbos principas, kuris reiškia, jog teismo procesas LR vyksta valstybine kalba – lietuvių kalba, o asmenims, nemokantiems lietuvių kalbos ar mokantiems ją nepakankamai, būtina užtikrinti teisę daryti pareiškimus, duoti paaiškinimus ir parodymus, kalbėti teisme ir pareikšti prašymus gimtąja arba jų mokama kalba, taip pat naudotis vertėjo pagalba. Pažymėtina, jog tinkamas valstybinės kalbos principo įgyvendinimas yra tinkamo kitų: žodinio proceso (CPK 15 str.), procesinio lygiateisiškumo (CPK 17 str.), tiesioginio dalyvavimo (CPK 14 str.) ir kt. principų įgyvendinimo sąlyga⁴⁷.

Iš aukščiau aptartų principų darytina išvada, kad pirmosios instancijos teismo sprendimas dėl neištrauktų dalyvauti byloje asmenų materialiujų teisių ir pareigų bei aplinkybės: jog nėra teismo posėdžio protokolo (kai byla išnagrinėta žodinio proceso tvarka); pirmosios instancijos teismas išnagrinėjo bylą, kai nebuvo nors vieno iš dalyvaujančių byloje asmenų, kuriam nebuvo pranešta apie teismo posėdžio laiką ir vietą; nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme, buvo pažeistos proceso kalbos taisyklės; įrodo, kad proceso eigoje buvo pažeisti rungimosi, šalių lygiateisiškumo, teisės būti išklausytam ir valstybės kalbos principai.

Kitas proceso principas, užtikrinantis tinkamą teismo sprendimą, yra įrodymų tyrimo betarpiškumo principas, kuris išplaukia iš reikalavimo, kad teismas tiesiogiai susipažintų su visomis aplinkybėmis ir asmeniškai ištirtų visus byloje esančius įrodymus.

Su šiuo principu glaudžiai susiję bylos nagrinėjimo vientisumo (ar susitelkimo) ir teisėjų sudėties nekintamumo principai (CPK 16 str., 235 str. 3 d.). Bylos nagrinėjimo nepertraukiamumo principas reiškia, kad civilinės bylos nagrinėjimo metu teismas negali nagrinėti kitų bylų, išskyrus CPK numatytus atvejus. CPK 16 str. 2 d. įtvirtina civilinės bylos nagrinėjimo nepertraukiamumo garantiją – teisėjų sudėties nekintamumą. Principas reikalauja,

⁴⁵ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 169, 187.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. balandžio 18 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos komercinių bankų įstatymo 37 straipsnio pirmosios dalies 7 punkto, 39 straipsnio, 40 straipsnio pirmosios bei antrosios dalių, 45 straipsnio ir 46 straipsnio antrosios bei trečiosios dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1996, Nr. 36-915.

⁴⁷ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 171.

kad jeigu bylos nagrinėjimo metu pasikeičia teismo sudėtis (teisėjo nušalinimas, liga), naujas teisėjas turi pradėti bylą nagrinėti iš pradžių, išskyrus CPK 16 str. išimtis (CPK 235 str. 2 d.). Toks principas būtinas, nes tik sutelkus dėmesį į vienos bylos aplinkybes ir neskiriant jo kitiems klausimams spręsti įmanoma detalai iširti visus su byla susijusius klausimus ir priimti teisėtą bei pagrįstą sprendimą⁴⁸. LAT 2004 m. birželio 2 d. nutartyje išaiškino, jog šio principo pažeidimą galima konstatuoti, tik jei teisėjo pakeitimas vyksta tuo metu, kai jau tiriami įrodymai⁴⁹. Taigi, CPK 16 str. nuostata „bylos nagrinėjimo metas“ suprantamas kaip teisminis nagrinėjimas. LAT 2003 m. birželio 26 d. konsultacijoje Nr.A3-84 nurodė, kad teismo sudėties pakeitimas iki bylos nagrinėjimo teisme pradžios savaime nereiškia, jog byla bus nagrinėjama neteisėtos sudėties teismo⁵⁰.

Todėl jeigu pirmosios instancijos teismo sprendimą priėmė ne tas teisėjas, kuris nagrinėjo bylą, konstatuoti įrodymų tyrimo betarpiškumo, bylos nagrinėjimo vientisumo (ar susitelkimo) ir teisėjų sudėties nekintamumo principų pažeidimai.

Kaip jau buvo minėta, teismas turi kritiškai patikrinti surinktą faktinę medžiagą. Tokio patikrinimo rezultatai dėstomi teismo sprendimo motyvuojančioje dalyje, kuri yra privaloma (CPK 270 str.). Teismo sprendimo motyvuotumas taipogi yra viena iš teisės į tinkamą teismo proceso prielaidų. EŽTT praktikoje nurodyta, kad sprendimo motyvavimas yra būtinas, norint parodyti, kad bylos šalys buvo išklaustos ir teisingumas įvykdytas atidžiai⁵¹. LAT 2000 m. gegužės 24 d. yra nurodęs: „Motyvuoto teismo sprendimo būtinumą nulemia ir vieno pagrindinių teismo proceso principų – teisės į tinkamą procesą – turinys, kurio sudėtinė dalis yra šalių teisė į motyvuotą teismo sprendimą. Štai kodėl CPK 222 str. (galiojančio CPK 270 str.) reikalauja rašyti teismo sprendimo motyvus. Nesant byloje motyvuoto teismo sprendimo ne tik kasacinis teismas negali patikrinti jo teisėtumo; tai reiškia, kad pirmojoje instancijoje nebuvo tinkamo proceso, nes buvo pažeistas vienas pagrindinių civilinio proceso principų; todėl teismų sprendimai ir nutartys naikintini ir byla grąžintina nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui“⁵². Būtent todėl naikinamas sprendimas be motyvų (sutrumpintų motyvų).

⁴⁸ Ten pat, P. 173-174.

⁴⁹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. birželio 2 d. nutartis c.b. *VĮ "VTF" v. Asean Interests Limited*, 3K-3-339/2004.

⁵⁰ LAT teisėjų senato 2003 m. birželio 26 d. konsultacija „Dėl kai kurių Civilinio proceso kodekso, Civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo normų taikymo“ Nr.A3-84.

⁵¹ EŽTT 2001 m. rugsėjo 27 d. sprendimas *Hirvisaari v. Finland*, no. 4968/99. Prieiga per internetą: http://anttalainen.com/english/echr/finland/40000/49684_99.html [žiūrėta 2012-02-10].

⁵² LAT CBS teisėjų kolegijos 2000 m. gegužės 24 d. nutartis c.b. *P.Paškevičiūtė v. Sodininkų bendrija "Atžalynas" ir kt.*, Nr. 3K-3-604/2000.

Baigdami absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų ryšių su proceso principais analizę, pastebėsime, kad mūsų manymu, vieną iš priežasčių, kodėl 2011 m. birželio 21 d. CPK pakeitimo ir papildymo įstatymo buvo atsisakyta laikyti išimtinio teisingumo taisyklių pažeidimą teismo sprendimo negaliojimo pagrindu yra ta, kad šis pažeidimas nesietinas su esminiais teismų veiklos organizavimo ir civilinio proceso principais.

1.3.3 Absoliutūs teismo sprendimo negaliojimo pagrindai, kaip teisės į tinkamą procesą, pažeidimai

Apibendrinami aukščiau pateiktas išvadas pažymėsime, kad civilinio proceso organizavimo ir bylos nagrinėjimo principus nulemia pati civilinio proceso paskirtis ir civilinio proceso tikslai. Civilinio proceso teisės principai turi užtikrinti civilinio proceso uždavinių įgyvendinimą, nes priešingu atveju būtų iškreipta ir pati proceso esmė ir nebūtų įgyvendinti proceso uždaviniai. Principai prasiskverbia per visus civilinio proceso teisės institutus ir nustato tokią civilinio proceso sąrangą, kuri leidžia priimti teisingus ir pagrįstus teismo sprendimus ir jų vykdymą⁵³. Civilinio proceso teisės principai tarpusavyje labai susiję ir sudaro vieną bendrą sistemą, t.y. kiekvienas principas yra savarankiškas, bet ne autonomiškas⁵⁴. Vienas principas negali funkcionuoti atskirai nuo kitų principų⁵⁵, jo negalima analizuoti ir taikyti atskirai, vieno principo pažeidimas neretai lemia ir kito principo pažeidimą (pavyzdžiui, pažeidus teisės būti išklaustam principą, kartu pažeidžiamas procesinio lygiateisiškumo, dipozityvumo, rungimosi, tiesioginio dalyvavimo ir kiti principai). Vieni principai yra kitų principų įgyvendinimo garantas (pavyzdžiui, valstybinės kalbos principas yra visų kitų proceso principų garantas, tame tarpe ir teisėtumo ir žodiškumo)⁵⁶. Taip pat galima ir kai kurių teisės principų konkurencija ar net priešybė (pavyzdžiui, be ribojimų įgyvendinti proceso viešumo principą būtų pažeidžiamas asmens privataus gyvenimo neliečiamumo principas). Esant civilinio proceso teisės principų konkurencijai ar konfliktui, įstatymų leidėjas ir teismas turi rasti pusiausvyrą. Apie būtinumą siekti principų suderinimo ir pusiausvyros ne kartą savo nutarimuose yra pabrėžęs ir LRKT: „Konstitucijos principai ir normos sudaro darnią sistemą, todėl negalima vienu Konstitucijos principų ar normų aiškinti paneigiant kitų principų ar normų esmę. Paneigus vieną ar kitą Konstitucijoje įtvirtintą principą būtų pažeista konstitucinių principų ir vertybių pusiausvyra,

⁵³ Треушников М.К. Гражданский процесс : учебник. 3 изд., исп. и доп. Москва: Городец, 2000. Р. 41.

⁵⁴ Nekrošius V. Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės. Vilnius: Justitia, 2002. Р.27.

⁵⁵ Чечина Н.А. Основные направления развития науки советского гражданского процессуального права. Ленинград: Изд-во Ленингр. ун-та, 1987. Р. 83-85.

⁵⁶ Треушников М.К. Гражданский процесс : учебник. 3 изд., исп. и доп. Москва: Городец, 2000. Р. 43.

iškreipta konstitucinio reguliavimo esmė⁵⁷. Dėl šios priežasties dažna principų kombinacija, vieno ar kito principo išimčių nustatymas (pavyzdžiui, rungimosi ir dispozityvumo principai derinami su teisėjo vadovavimo procesui principu; žodinio proceso principas derinamas su rašytinio proceso principu; daromos tiesioginio dalyvavimo principo, viešumo principų išimtys ir panašiai).

Sutinkame, kad yra tikslinga naudoti teisės į tinkamą procesą principą sampratą, kuri apibendrina ir apjungia kitus civilinio proceso teisės principus⁵⁸, t.y. teisės į tinkamą procesą principas yra vienas plačiausiu savo turiniu civilinio proceso principas, kuris tiesiogiai yra susijęs ir persipina su kitais civilinio proceso teisės principais (pavyzdžiui, teisėjų nepriklausomumas ir nešališkumas, teisingumą vykdo tik teismas ir kt.), o kai kurie iš jų yra aptariamojo principo turinio sudėtinė dalis (pavyzdžiui, proceso viešumo, lygiateisiškumo, teisės būti išklausytam, tinkamo pranešimo apie teismo atliekamus procesinius veiksmus principai)⁵⁹. Teisės į tinkamą procesą principą galima išvelgti Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 str. 1 d., kurioje teigiama, jog kiekvienas asmuo turi teisę, kad jo byla per protingą laiką lygybės ir viešumo sąlygomis išnagrinėtų pagal įstatymą sudarytas nepriklausomas ir nešališkas teismas⁶⁰. Kaip tiksliai pastebėjo ir nurodė D. Jočienė: „Asmens teisė į *teisingą* bylos nagrinėjimą (*fair trial*) vienas svarbiausių Konvencijos 6 straipsnio elementų. Teisingumo reikalavimas taikomas visam bylos nagrinėjimui, įskaitant nagrinėjimą ir kasacinėje instancijoje. Siekiant nustatyti, ar nagrinėjimas buvo *teisingas*, peržiūrimas ir įvertinamas visas bylos nagrinėjimo procesas (*proceedings as a whole*), tačiau ir kiekvienas atskiras elementas gali turėti lemiamos reikšmės“⁶¹. E. Laužikas, V. Mikelėnas, V. Nekrošius pažymėjo, jog analizuojant teismų praktiką bei teisės mokslininkų darbus išryškėja daugybė šio principo aspektų - lokalinių principų, kurių nesilaikant yra pažeidžiama asmens teisė į tinkamą teismo procesą⁶². Darytina išvada, jog negalima pateikti tikslaus sąrašo kriterijų, kurie apimtų teisingo nagrinėjimo sampratą.

Manome, kad nors LR CPK tiesiogiai nėra suformuluotas teisės į tinkamą procesą principas, implicitiškai jis egzistuoja, o jo turinį galima atskleisti aiškinant teisės doktriną, teismų praktiką, LR Konstitucijos 29 str., 109 str., 117 str., LR Teismų įstatymo 5 str. bei atitinkamas CPK nuostatas.

⁵⁷ Konstitucinio Teismo 2001-07-12 nutarimas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 62-2276.

⁵⁸ Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. I tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. P. 238.

⁵⁹ Ten pat.

⁶⁰ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija// Valstybės žinios. 1995, Nr. 40-987.

⁶¹ Jočienė D., Čilinskas K. Žmogaus teisių apsaugos problemos tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje. Vilnius, 2004. P.211. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/owa-bin/owarepl/inter/owa/U0120826.pdf> [žiūrėta 2012-01-10].

⁶² Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003. P.152-153.

Apibendrinant darytina išvada, jog CPK 329 str. 2 d. ir 3 d. nurodyti teismo sprendimo naikinimo pagrindai gali būti sietini su teisės į tinkamą procesą principo pažeidimais.

1.4 Absoliučių teismo sprendimo negaliojimo pagrindų santykinis universalumas

Absoliučių teismo sprendimo negaliojimo pagrindų ir visuotinai pripažintų civilinio proceso principų ryšiai suponuoja mintį, kad tokius ar panašius pagrindus mes turėtume aptikti ir kitų kontinentinės Europos valstybių civiliniuose kodeksuose. Vokietijos, Prancūzijos, Rusijos ir Lenkijos CPK patvirtina šią išvadą.

Vokietijos CPK 547 str.⁶³ numato šiuos procesinius pažeidimus, dėl kurių pirmos instancijos teismo sprendimas turi būti panaikintas: 1) teismas suformuotas pažeidžiant įstatymus; 2) į teismo sudėtį buvo įtrauktas teisėjas, kuris buvo atleistas iš teisėjo pareigų; 3) esant teisėjo nušalinimo pagrindams, teisėjas atmetė pareiškimą dėl nušalinimo; 4) byloje dalyvavo netinkamas atstovas; 5) pažeistos posėdžio viešumo taisyklės; 6) sprendime nėra motyvų.

Pagal Prancūzijos CPK 458 str.⁶⁴ sprendimą galima pripažinti negaliojančiu tokiais pagrindais: 1) sprendimą pasirašė ar paskelbė teisėjai, kurie nedalyvavo bylos nagrinėjime; 2) pažeistas CPK 456 str. reikalavimas, pagal kurį teismo sprendimą pasirašo pirmininkaujantis ir sekretorius, o kai pirmininkaujantis to padaryti negali, sprendimo originale padaroma atitinkama žyma, o sprendimą pasirašo vienas iš bylą nagrinėjusių teisėjų; 3) teismo sprendime nėra aprašomosios ar motyvuojančios dalių.

Rusijos CPK 330 str. 4 d.⁶⁵ nurodo tokius absoliučius teismo sprendimo negaliojimo pagrindus: 1) byla išnagrinėta neteisėtos sudėties teismo; 2) byla išnagrinėta be bylos dalyvių, kuriems nepranešta apie teismo posėdžio laiką ir vietą; 3) pažeistos teismo nagrinėjimo kalbos taisyklės; 4) teismas nusprendė dėl neištrauktų į bylą asmenų teisių ir pareigų; 5) teismo sprendimas nepasirašytas teisėjo arba vieno iš teisėjų arba pasirašytas ne to teisėjo ar ne tų teisėjų, kurie nurodyti teismo sprendime; 6) byloje nėra teismo posėdžio protokolo; 7) priimant sprendimą buvo pažeistos teismo pasitarimo slaptumo taisyklės.

⁶³ Vokietijos civilinio proceso kodeksas. Inhaltsübersicht der Zivilprozessordnung (ZPO). Prieiga per internetą: <http://www.zpo.de/> [žiūrėta 2012-03-27].

⁶⁴ Prancūzijos civilinio proceso kodeksas. Новый Гражданский процессуальный кодекс Франции / Пер. с франц. В. Захватаев / Прудисловие: А. Довгерт, В. Захватаев / Отв. ред. А. Довгерт. – К. : Истина, 2004.Р.118-119.

⁶⁵ Rusijos civilinio proceso kodeksas. Гражданский процессуальный кодекс РФ (ГПК РФ) Prieiga per internetą: http://www.consultant.ru/popular/gpkrf/8_48.html#p2873 [žiūrėta 2012-03-22].

Lenkijos CPK 379 str.⁶⁶ yra įvardijami tokie procesiniai pažeidimai⁶⁷, dėl kurių pirmos instancijos teismo sprendimas turi būti panaikintas: 1) ginčas nenagrinėtinas teisme civilinio proceso tvarka; 2) byloje dalyvavo asmuo neturintis teisnumo ir procesinio veiksnio arba netinkamas atstovas; 3) yra įsiteisėjęs teismo priimtas sprendimas dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu⁶⁸; 4) teismas suformuluotas pažeidžiant įstatymus arba bylos nagrinėjime dalyvavo teisėjas, kuris buvo atleistas iš teisėjo pareigų; 5) iš byloje dalyvaujančio asmens buvo atimtos galimybės ginti savo teisės; 6) byla, kuri teisinga apygardos teismui (nepriklausomai nuo ginčo vertės) išnagrinėjo apylinkės teismas.

Sulyginus Lenkijos CPK su Prancūzijos, Vokietijos ir Rusijos CPK matyti, kad Lenkijos CPK 379 str. 5 d. yra numatytas pažeidimas - iš byloje dalyvaujančio asmens buvo atimtos galimybės ginti savo teisės, kurio nėra Prancūzijos, Vokietijos, Rusijos ir Lietuvos CPK. Todėl yra tikslinga trumpai aprašyti minėto procesinio pažeidimo taikymą. Anksčiau, tiek Lenkijos mokslinėje literatūroje (pavyzdžiui, M. Piekarski), tiek Lenkijos teismų praktikoje buvo laikomasi griežtos pozicijos, jog šalių galimybės ginti savo teises atėmimas galėjo būti pripažintas proceso negaliojimo pagrindu tik besąlygiškai atėmus iš šalies visas galimybes ginti savo teises. Priešingą poziciją palaikė Lenkijos teisės mokslininkai W.Siedlecki ir M. Sawczuk, kurių manymu Lenkijos CPK neapsiriboja sprendimo negaliojimo pagrindu iki visiško šalies galimybių atėmimo ginti savo teises. Kaip paaiškino Lenkijos teisės mokslų profesorius M. Sawczuk, sąvoka „negalėjimas veikti“ yra lanksti sąvoka, kuri leidžia apimti skirtingas faktines būsenas. Tuo pačiu jis nurodo, jog minėtos nuostatos negalima suprasti kaip visiško (absoliutaus) iš šalies galėjimo veikti (gintis) atėmimu, t.y. užtenka, kad dėl procesinių klaidų šalis negalėjo dalyvauti teismo procese (didesnėje jo dalyje), o pasekmės tokio procesinių pažeidimo negalėjo būti pašalintos iki teismo sprendimo priėmimo. Be to, minėtos procesinių pažeidimų pasekmės turi būti realios, t.y. būtent dėl minėtų procesinių pažeidimų šalis negalėjo dalyvauti ir nedalyvavo teismo procese. Pats pažeidimų faktas nereiškia, kad buvo atimta iš šalies galimybė

⁶⁶Lenkijos civilinio proceso kodeksas. Kodeks postępowania cywilnego. Prieiga per internetą: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19640430296> bei <http://www.lex.pl/akt-prawny/-/akt/dz-u-64-43-296-u> [žiūrėta 2012-03-14].

⁶⁷ Lenkijos civilinio proceso teisės moksle jie yra įvardijami, kaip „proceso negaliojimo“ pagrindai ir yra skirstomi į dvi grupės: procesinių prielaidų nebuvimą (Lenkijos CPK 379 str. 1-3 d., bei 1099 str.) ir pirmosios instancijos teismo klaidos (Lenkijos CPK 379 str. 4-6 d.). (Ereciński T. Komentarz kodeksa postępowania cywilnego. Prieiga per internetą tik iš Lenkijos Vroclavo (teisės) universiteto: http://lponline.lexpolonica.pl/plweb/cgi/main.pl?test_cookie=1 [žiūrėta 2012-04-04]).

⁶⁸ Pastaba, šios Lenkijos CPK 379 str. 3 d. vertimas į lietuvių kalbą nėra pažodinis, vertimas padarytas remiantis Lenkijos Auščiausiojo Teismo praktiką (konkrečiai Lenkijos Aukščiausiojo Teismo 2008-03-06 nutarimu c.b. Nr. II UK 144/07). Lenkijos Aukščiausiasis Teismas pripažįsta proceso negaliojimą pagal Lenkijos CPK 379 str. 3 d. tik esant dviem sąlygoms: 1) tuos pačios šalis, kuriuos ankstesnioje (išnagrinėtoje byloje) įsiteisėjusiame teismo sprendime buvo skirtinguose vaidmenyse, 2) privalo būti analogiškas bylos faktinis ir teisinis pagrindas. (Zieliński A., Flaga-Gieruszyńska K. Kodeks postępowania cywilnego.Komentarz Art. 379. Wydanie 4. Warszawa, 2009. Prieiga per internetą tik iš Lenkijos Vroclavo (teisės) universiteto: <http://legalis.net.pl/akt.do?link=KOMP.PAPJ2829.60041942> [žiūrėta 2011-03-08]).

ginti savo teises, kai šalis tokia galimybe pasinaudojo⁶⁹, t.y. šalis neatsižvelgiant į procesinių normų pažeidimą turėjo procesinį veiksnumą ir dalyvavo bylos nagrinėjime (pavyzdžiui, nors šaukimo šaliai neįteikus ji dalyvavo teismo posėdyje – bylos nagrinėjime). Lenkijos Aukščiausias Teismas 2008 m. kovo 28 d. nutarime⁷⁰ papildomai paaiškino, jog apie minėtą pagrindą, kaip sprendimo (procesio) negaliojimo pagrindą galima kalbėti tik tada, kai iš šalies buvo atimtos procesinės teisės (t.y. galimybė ginti savo teises) dėl teismo padarytų klaidų, o ne dėl pačios šalies veiksmų, kai šalis pati nepasinaudojo šia savo teise, pavyzdžiui, nedalyvavo bylos nagrinėjime, apie kurios nagrinėjimą buvo tinkamai informuota⁷¹. Taigi sprendžiant ar iš šalies buvo atimta galimybė veikti teismo procese, pirmiausiai reikia apsvarstyti ar buvo pažeistos procesinės normos, toliau išnagrinėti ar šis pažeidimas įtakojo galimybei šaliai dalyvauti teismo procese, galiausiai įvertinti ar net esant minėtoms aplinkybėms šalis galėjo ginti savo teisės procese. Tik esant visoms minėtoms sąlygoms galima pripažinti, kad iš šalies buvo atimta galimybė veikti teismo procese, t.y. ginti savo teises.⁷²

Iš pateiktos analizės matyti, kad Lenkijos CPK 379 str. 5 d. apima Lietuvos CPK 329 str. 3 d. nurodytus santykinius absoliučius teismo sprendimo negaliojimo pagrindus. Taigi kitų Europos valstybių civilinio proceso kodeksuose nurodomi procesiniai pažeidimai, dėl kurių pirmos instancijos teismo sprendimas turi būti panaikintas, iš esmės atitinka Lietuvos CPK 329 str. 2 d. ir 3 d. įtvirtintus absoliučius teismo sprendimo negaliojimo pagrindus.

⁶⁹ Uliasz M., Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz Art.379. Wydanie 2. Warszawa: C.H.Beck, 2008. Prieiga per internetą tik iš Lenkijos Vroclavo (teisės) universiteto: <https://legalis.net.pl/menu.html> [žr. 2011-03-08].

⁷⁰ Lenkijos Aukščiausiojo Teismo (Sąd Najwyższy - SN) 2008 m. kovo 28 d. nutarimas c.b. Nr. V CSK 488/07. Prieiga per internetą: <http://www.sn.pl/orzecznictwo/index.html> [žiūrėta 2011-03-08].

⁷¹ Zieliński A., Flaga-Gieruszyńska K. Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz Art. 379. Wydanie 4. Warszawa, 2009. Prieiga per internetą tik iš Lenkijos Vroclavo (teisės) universiteto: [https://legalis.net.pl/akt.do?link=KOMP.PAP\[2829.60041942](https://legalis.net.pl/akt.do?link=KOMP.PAP[2829.60041942) [žiūrėta 2011-03-08].

⁷² Susipažinus su Lenkijos Aukščiausiojo Teismo formuojama praktika analizuojamu klausimu, galima išskirti sekančius atvejus, kai teismai pripažįsta proceso negaliojimą ir sprendimą naikina remiantis Lenkijos CPK 379 str. 5d.: 1) bylos išnagrinėjimas apeliacinėje instancijoje ir sprendimo priėmimas šaliai nedalyvaujant, teismui neatsižvelgus, jog šalis pateikė motyvuotą prašymą atidėti bylos nagrinėjimą, t.y. įgalioto asmens lyga (žr. Lenkijos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimas c.b. Nr. I PKN 400/01), užimtumas kitoje byloje (apie kurią įgaliotas asmuo informavo teismą, nurodant jog negali būti nieko pakeistas); 2) teismas neatsižvelgdamas jog pareiškėjas įvykdė visas įstatyme numatytas sąlygas nepaskiria jam profesinės pagalbos – teisinio atstovo (žr. Lenkijos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. birželio 8 d. nutarimas c.b. Nr. II CSK 51/06); 3) atėmus teisę dalyvauti bylos nagrinėjime ir sprendimo priėmime įgaliotiniui, kuris atstovauja neveiksnų asmenį, teismui neinformuojant jį apie bylos nagrinėjimą (žr. Lenkijos Aukščiausiojo Teismo sprendimas 2001 m. vasario 28 d. nutarimas c.b. II UKN 247/00); 4) bylos išnagrinėjimas slaptame teismo posėdyje, nepaisant nustatytų taisyklių, kad ji turėjo būti išnagrinėta viešai (žr. Lenkijos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. rugsėjo 13 d. nutarimas c.b. Nr. II PK 36/05); 5) bylos išnagrinėjimas apeliacinėje instancijoje ir sprendimo priėmimas ankstesne data nei nurodytą pranešime šalims (žr. Lenkijos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. gruodžio 15 d. nutarimas c.b. Nr. I PK 122/05); 6) teismas, neatsižvelgiant į netinkamą šalies informavimą, byloje nagrinėja įrodymus – ekspertų nuomonę, kuriuos nuorašas šaliai buvo įteiktas dieną prieš bylos nagrinėjimą, kuriame buvo priimtas sprendimas nepalankus šaliai (žr. Lenkijos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. liepos 3 d. nutarimas I UK 40/7). (Góra-Błaszczkowska A. Środki zaskarżenia. Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz Art.367-424¹². Wydanie 2. Warszawa: C.H.Beck, 2009. Prieiga per internetą tik iš Lenkijos Vroclavo (teisės) universiteto: [https://legalis.net.pl/akt.do?link=KOMP.PAP\[2829.55041202](https://legalis.net.pl/akt.do?link=KOMP.PAP[2829.55041202) [žiūrėta 2010-03-08]).

2. ABSOLIUCIŲ TEISMO SPRENDIMO NEGALIOJIMO PAGRINDŲ TAIKYMAS LAT IR LAP T PRAKTIKOJE

Atskleidžiant LR CPK 329 str. 2 d. bei 3 d. turinį negalima apsiriboti vien šių straipsnių pažodiniu aiškinimu ir jų sąsajomis su civilinio proceso principais, būtina atsižvelgti į realią teismų praktiką. Todėl šiame skyriuje yra pateiktos atitinkamos LAT ir LAP T nutartys, kuriuose minėti teismai pasisakė dėl absoliucijų negaliojimo pagrindų taikymo.

Dėstydami medžiagą pasinaudojome pirmoje darbo dalyje aprašytu absoliucijų teismo sprendimo negaliojimo pagrindų skirstymu į dvi grupes: absoliučius ir santykinai absoliučius negaliojimo pagrindus. Apžvalgoje nutartys sugrupuotos pagal CPK 329 str. 2 d. ir 3 d. nurodytą tvarką.

2.1 Absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai pagal CPK 329 str. 2 d.

2.1.1 Byla išnagrinėta neteisėtos sudėties teismo

Kaip jau minėjome pirmojo tyrimo skyriaus trečiajame poskyriuje, tam, kad būtų pasiekti CPK 2 str. nustatyti civilinio proceso tikslai, konkrečioje byloje turi būti įgyvendintas vienas svarbiausių civilinio proceso principų – teisės į tinkamą teismo procesą principas, kurio vienas iš šio turinio elementų yra - teismas turi būti sudarytas pagal įstatymą (CPK 319 str. 1 d.)⁷³. Jeigu byla išnagrinėta neteisėtos sudėties teismo, tai yra pagrindas pripažinti, kad teisme iš viso nebuvo tinkamo teismo proceso. Dėl to neteisėta teismo sudėtis yra absoliutus ir besąlygiškas pagrindas panaikinti teismo sprendimą.

Išanalizavus teismų praktiką aptariamam klausimui, galima išskirti tokius teismų praktikoje pasitaikančius atvejus (t.y. pažeidimus), kuriuos teismui konstatavus pripažįstama, jog byla išnagrinėta neteisėtos sudėties teismo:

1) neleistinumai teisėjui pakartotinai dalyvauti nagrinėjant tą pačią bylą (CPK 71 str.). Viena iš tinkamo proceso garantijų yra užtikrinimas, kad šalių ginčą nagrinėtų nepriklausomas ir nešališkas teismas. Dėl to teismo nešališkumas yra užtikrinamas įstatyme įtvirtinant atvejus, kai teisėjas negali pakartotinai dalyvauti nagrinėjant bylą (CPK 71 str.)⁷⁴. Teisėjų pakartotinio bylos nagrinėjimo ribojimai detaliam reglamentuojami CPK nuostatose, dėl to jų taikymas teismų praktikoje didesnių problemų nesukelia. Norėtume tik atkreipti dėmesį, jog teismai, teisingai taikydami CPK nuostatas, nepripažįsta neteisėtos teismo sudėties pareiškimo palikimo

⁷³ LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 5 d. c.b. *O. R. v. S. L.*, Nr. 3K-3-373/2009.

⁷⁴ LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 23 d. nutartis c. b. *V. P. v. V. Z.*, Nr. 3K-3-598/2009.

nenagrinētu atveju, kadangi šiuo atveju byla yra užbaigiama nepriėmus teismo sprendimo dėl bylos esmės, t.y. pareiškimo palikimo nenagrinētu atveju teisėjas neišreiškė savo nuomonės dėl bylos esmės (pavyzdžiui, LAT 2009 m. gruodžio 23 d. nutartyje pabrėžė, kad CPK 71 str. 1 d. nuostata turi būti aiškinama ir taikoma sistemiškai su CPK 296 str. ir 297 str. 2 d. nuostatomis. Kitaip tariant, teisėjas negali nagrinėti bylos iš naujo, kai byla nagrinėjant pirmą kartą išreiškė savo nuomonę dėl bylos esmės. Pareiškimo palikimas nenagrinētu nėra bylos išsprendimas iš esmės, nes byla yra užbaigiama nepriėmus teismo sprendimo dėl bylos esmės. Pareiškėjui pašalinus kliūtis, kurios buvo pagrindas palikti pareiškimą nenagrinėtą, jis su tapačiu reikalavimu gali kreiptis į teismą pakartotinai (CPK 297 str. 2 d.)⁷⁵;

2) bylos nagrinėjimo eigoje pažeidus teismo sudėties keitimo taisykles. Tyrimo pirmojo skyriaus trečiajame poskyriuje paaiškinome, jog CPK 16 str. nuostata „bylos nagrinėjimo metas“ suprantama ir teismų praktikoje taikoma kaip teisminis nagrinėjimas, t.y. teismų praktikoje laikomasi pozicijos, jog šio principo pažeidimą galima konstatuoti, tik jei teisėjo pakeitimas vyksta tuo metu, kai jau tiriama įrodymai⁷⁶. Pavyzdžiui, 2009 m. gruodžio 21 d. nutartyje LAT nurodė, jog iš bylos medžiagos matyti, kad 2008 m. liepos 17 d. nutartimi ieškovo apeliaciniam skundui išnagrinėti buvo sudaryta tokios sudėties teisėjų kolegija: B. Bobrel, A. Rudzinskas ir L. Jachimavičius. Šios sudėties teisėjų kolegija nagrinėjo bylą 2008 m. lapkričio 5 d., o 2009 m. sausio 7 d. Kauno apygardos teismo CBS pirmininko nutartimi teisėjų kolegija ieškovo apeliaciniam skundui išnagrinėti buvo pakeista į tokia: B. Bobrel, E. Burzdikas, A. Rudzinskas, motyvuojant tai teisėjo A. Remeikos liga. Tokios sudėties teisėjų kolegija nagrinėjo bylą 2009 m. sausio 8 d., tačiau nuo 2009 m. kovo 12 d. bylą nagrinėjo ir skundžiamą 2009 m. birželio 25 d. nutartį pasirašė teisėjai B. Bobrel, E. Burzdikas ir A. Remeika. Teismas konstatavo, jog byloje nėra duomenų, kad teisėjas A. Remeika teismo ar skyriaus pirmininko nutartimi būtų paskirtas šią bylą nagrinėjančios kolegijos nariu bei nurodė, jog bylą išnagrinėjo neteisėtos sudėties teismas, pažeisti teisėjų sudėties nekintamumo ir teisės į tinkamą teismo procesą principai⁷⁷. Taipogi 2009 m. spalio 15 d. nutartyje LAT konstatavo, jog bylos nagrinėjimo eigoje buvo pažeisti teismo sudėties keitimo taisykles ir taikė CPK 329 str. 2 d. 1 p. (byla išnagrinėta neteisėtos teismo sudėties). Analizuojamoje byloje, Kauno apygardos teismo CBS pirmininkas 2009 m. sausio 14 d. nutartimi ieškovės apeliaciniam skundui išnagrinėti sudarė tokios sudėties teisėjų kolegiją: Rūta Palubinskaitė, Jolita Cirulienė ir Arvydas Žibas. Šia nutartimi sudaryta teisėjų kolegija pasirašė skundžiamą nutartį, tačiau 2009 m. vasario 23 d. – 2009 m. kovo 9 d. teismo posėdžio protokole nurodyta, kad bylą išnagrinėjo kitos sudėties teisėjų kolegija (vietoje

⁷⁵ LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 23 d. nutartis c. b. V. P. v. V. Z., Nr. 3K-3-598/2009.

⁷⁶ žr. pvz., LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. birželio 2 d. nutartis c.b. VĮ "VTF" v. Asean Interests Limited, 3K-3-339/2004.

⁷⁷ LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 21 d. nutartis c.b. uždaroji akcinė bendrovė „PANEVĖŽIO GELŽBETONIS“ v. L. G., Nr. 3K-3-576/2009.

teisėjo Arvydo Žibo nurodyta teisėja Galina Blaževič). LAT konstatavo, jog byloje nėra duomenų, kad teisėjų kolegija būtų keičiama teismo ar skyriaus pirmininko nutartimi, dėl to pripažino, jog byla išnagrinėta neteisėtose sudėties teismo, pažeisti teisėjų sudėties nekintamumo ir teisės į tinkamą teismo procesą principai⁷⁸;

3) teisėjų įgaliojimai vesti konkrečią bylą. LRKT 2010 m. birželio 30 d. sprendime⁷⁹ nurodė, kad viena iš teisėjo nepriklausomumo, įtvirtinto Konstitucijoje, garantijų yra jo įgaliojimų trukmės garantija. Tik nepriklausomas teismas, taigi tik toks, kurio teisėjams garantuojamas jų įgaliojimų trukmės neliečiamumas, gali būti laikomas vykdančiu teisingumą taip, kaip reikalauja Konstitucija⁸⁰. Teismų įstatymo 57 str. 5 d. nustatyta, jog jeigu teisėjo bylos nagrinėjimo metu pasibaigia įgaliojimų laikas, jo įgaliojimai pratęsimi tol, kol byla bus baigta nagrinėti arba jos nagrinėjimas bus atidėtas. LRKT 2010 m. birželio 30 d. sprendime aiškindamas teisėjo įgaliojimų apimtį pratęsus jo įgaliojimus nurodė, kad teisėjas, kurio įgaliojimai yra pratęsti, turi gauti tokį pat darbo krūvį, kaip ir kiti atitinkamo teismo teisėjai, ir jis savo įgaliojimų pratęsimo laiku gali vykdyti teisingumą kaip visavertis teisėjas (*inter alia* būti teisėju, teisėju pranešėju, kolegijos nariu) ir kitose bylose, kurios jam buvo paskirtos nagrinėti po to, kai jo įgaliojimai buvo pratęsti⁸¹. Tokių aptariamų situacijų aiškinimą vėliau nuosekliai patvirtino ir LAT 2010 m. spalio 13 d. nutartyje nurodydamas, jog teisėjo įgaliojimų pratęsimo termino pabaiga yra siejama su bylą, kurios nebuvo baigtos nagrinėti tuo metu (tą dieną), kai pasibaigė to teisėjo įgaliojimų laikas arba jis sulaukė įstatyme nustatyto pensinio amžiaus, pabaiga, *inter alia* baigiamųjų sprendimų šiose bylose priėmimu ar šių bylų nagrinėjimo

⁷⁸ LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 5 d. c.b. *O. R. v. S. L.*, Nr. 3K-3-373/2009.

⁷⁹ LRKT 2010 m. birželio 30 d. sprendimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimo motyvuojamosios dalies II skyriaus 15.3.1.1 punkto ir 2007 m. spalio 22 d. nutarimo motyvuojamosios dalies IV skyriaus 12.2 punkto nuostatų išaiškinimo“ // Valstybės žinios. 2010, Nr. 79-4078.

⁸⁰ Pažymėtina, jog teisėjo įgaliojimų trukmės neliečiamumo garantija yra svarbi dar ir dėl to, kad teisėjas, kad ir kokios politinės jėgos būtų valdžioje, turi išlikti nepriklausomas ir nesitaikyti prie galimos politinių jėgų kaitos (LRKT 1995 m. gruodžio 6 d., 1999 m. gruodžio 21 d., 2006 m. gegužės 9 d. nutarimai). Konstitucijoje įtvirtintas teisėjo nepriklausomumo principas suponuoja tik tokį teisėjų įgaliojimų trukmės reguliavimą įstatymais, kad skiriant teisėją jam būtų žinoma, kokia yra jo įgaliojimų trukmė (iki įstatyme nustatyto laiko arba kol sulauks įstatyme nustatyto pensinio amžiaus); teisėjo įgaliojimų trukmė negali priklausyti nuo jį paskyrusių valstybės valdžios institucijų būsimų sprendimų, grindžiamų laisva nuožiūra (LRKT 2006 m. gegužės 9 d., 2007 m. spalio 22 d., 2007 m. gruodžio 20 d. nutarimai, 2009 m. gegužės 15 d. sprendimas). Toks teisinis reguliavimas, kai yra numatyta galimybė pratęsti teisėjų įgaliojimus pasibaigus jų laikui (nesvarbu, kuriam laikui yra pratęsimi teisėjo įgaliojimai ir kokios grandies teismo teisėjui jie yra pratęsimi), gali sudaryti prielaidas kitiems asmenims bandyti daryti teisėjui tiesioginę ar netiesioginę įtaką, idant jis, siekdamas, kad jo įgaliojimai būtų pratęsti, priimtų tam tikrus sprendimus savo nagrinėjamose bylose; toks teisinis reguliavimas vertintinas kaip galintis teikti paskatą teisėjui bylas nagrinėti ir sprendimus jose priimti ne tik vadovaujantis įstatymu, kaip reikalauja Konstitucija (109 str. 3 d.), bet ir paisant to, kaip jo nagrinėjamose bylose priimti sprendimai atsilieps galimybei ateityje pratęsti jo įgaliojimus. Kitaip tariant, toks teisinis reguliavimas sudaro prielaidas teisėjui savo nagrinėjamose bylose priimti tokius sprendimus, kurie atitiks ne paties teisėjo, bet kurių nors kitų asmenų teisingumo sampratą. (LRKT 2010 m. birželio 30 d. sprendimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimo motyvuojamosios dalies II skyriaus 15.3.1.1 punkto ir 2007 m. spalio 22 d. nutarimo motyvuojamosios dalies IV skyriaus 12.2 punkto nuostatų išaiškinimo“ // Valstybės žinios. 2010, Nr. 79-4078).

⁸¹ LRKT 2010 m. birželio 30 d. sprendimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimo motyvuojamosios dalies II skyriaus 15.3.1.1 punkto ir 2007 m. spalio 22 d. nutarimo motyvuojamosios dalies IV skyriaus 12.2 punkto nuostatų išaiškinimo“ // Valstybės žinios. 2010, Nr. 79-4078.

atidėjimu⁸². Reikėtų pastebėti, jog iki LRKT 2010 m. birželio 30 d. išaiškinimo LAT laikėsi kitokios pozicijos, pavyzdžiui, LAT 2007 m. kovo 21 d. nutartyje⁸³, konstatavo, kad Prezidento dekrete nurodytos konkrečios bylos apibrėžia ne tik įgaliojimų trukmę, bet ir apimtį, nes priešingu atveju būtų pažeista Teismų įstatymo 57 str. 5 d. Analizuojamoje byloje LAT nurodė, jog Prezidento dekrete minėta byla nebuvo nurodyta, o tai, kad teisėja paskirta pakeisti negalintį dalyvauti byloje kitą teisėją neturi reikšmės, nes jai Prezidento dekretu pratęsti įgaliojimai tik konkrečių bylų, išvardytų įgaliojimus pratęsiančiame dekrete, išnagrinėjimui arba iki jų atidėjimo⁸⁴. Mūsų manymu, tokia LAT praktika, kuri gyvavo beveik 3 metus yra kritikuotina, visų pirma dėl to, kad nesuteikus teisėjui, kurio įgaliojimų laikas pasibaigė ar jam sulaukus įstatyme nustatyto pensinio amžiaus, galimybės dar kurį laiką eiti šias pareigas (t.y. tol, kol bus baigtos nagrinėti tam tikros bylos, kurios nebuvo baigtos nagrinėti tuo metu (tą dieną), kai pasibaigė to teisėjo įgaliojimų laikas arba jis sulaukė įstatyme nustatyto pensinio amžiaus), sulėtėtų atitinkamų bylų sprendimas - teisingumo vykdymas ir taip galėtų būti sudarytos prielaidos pakenkti asmenų teisėms ir teisėtiems interesams. LRKT 2006 m. gegužės 9 d. nutarime⁸⁵ nurodė, toks teisėjas turi būti atleistas, kai tik įvyks atitinkamas teisinis faktas, su kuriuo siejamas teisėjo įgaliojimų pratęsimas, t.y. bus baigtos nagrinėti atitinkamos bylos. Tuo metu, kol minėtos bylos dar nėra baigtos nagrinėti, tas teisėjas yra visavertis teisėjas: jis turi tuos pačius įgaliojimus vykdant teisingumą (sprendžiant bylas) kaip ir kiti atitinkamo teismo teisėjai, jo kaip teisėjo statusas yra nedalomas, jam taikomi tie patys iš Konstitucijos kylantys veiklos suvaržymai bei atlyginimo ribojimas, jis turi tą pačią atsakomybę, imunitetus, kaip ir kiti teisėjai. Taigi jis turi gauti tokį patį darbo krūvį kaip ir kiti atitinkamo teismo teisėjai, ir jam turi būti mokamas toks pat atlyginimas kaip ir kitiems atitinkamo teismo teisėjams, jis taip pat turi tas pačias socialines (materialines) garantijas, kurias turi atitinkamo teismo teisėjai, t.y. teisėjas savo įgaliojimų pratęsimo laiku gali vykdyti teisingumą kaip visavertis teisėjas ir kitose bylose, kurios jam buvo paskirtos nagrinėti po to, kai jo įgaliojimai buvo pratęsti⁸⁶.

Analizuojant teismų praktiką nurodytu klausimu pastebėtina priešara tarp LAT nutarčių atskiriant teisingumo pažeidimą nuo neteisėtos teismo sudėties. Pavyzdžiui, LAT 2000 m.

⁸² LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. spalio 13 d. nutartis c. b. *UAB „Vaivorykštė“ v. UAB „Revinė“*, Nr. 3K-3-251/2010.

⁸³ LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. kovo 21 d. nutartis c. b. *UAB „Operos vaistinė“ v. UAB „Tamro“*, *antstolis Vytenis Stunguryš*, Nr. 3K-3-117/2007.

⁸⁴ taipogi žr. LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. spalio 7 d. nutartį c.b. *UAB „Vaivorykštė“ v. UAB „Revinė“*, Nr. 3K-7-152/2010, LAT CBS 2010 m. kovo 2 d. nutartį c.b. *J. N. v. antstolis V. Bložė ir kt.*, Nr. 3K-3-84/2010, LAT CBS 2009 m. gruodžio 7 d. nutartį c.b. *O. V. v. A. V.*, Nr. 3K-3-537/2009, LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. kovo 16 d. nutartį c.b. *Šiaulių miesto savivaldybės biudžetinė įstaiga sporto mokykla „Atžalynas“ v. UAB „Šiaulių lyra“*, Nr. 3K-3-122/2010.

⁸⁵ LRKT 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2006, Nr. 51-1894.

⁸⁶ LRKT 2010 m. birželio 30 d. sprendimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimo motyvuojamosios dalies II skyriaus 15.3.1.1 punkto ir 2007 m. spalio 22 d. nutarimo motyvuojamosios dalies IV skyriaus 12.2 punkto nuostatų išaiškinimo“ // Valstybės žinios. 2010, Nr. 79-4078.

lapkričio 16 d. nutartyje⁸⁷ griežtai atribojo teisingumo pažeidimą nuo neteisėtos teismo sudėties, t.y. minėtoje byloje LAT konstatavo, jog kasatorius daro nepagrįstą išvadą, kad byla išnagrinėjus pažeidžiant teisingumo taisykles (byla išnagrinėta ne pagal atsakovo gyvenamąją vietą) buvo neteisėta teismo sudėtis. Tuo tarpu, 2002 m. sausio 16 d. nutartyje LAT konstatavo, jog procesinių teisės normų pažeidimas, kuomet teismas išnagrinėja jam neteisingą civilinę bylą, pažeidžiant išimtinį teisingumą, vertintinas kaip absoliutus sprendimo ar nutarties negaliojimo pagrindas⁸⁸, t.y. LAT šioje nutartyje teisingumo pažeidimą pripažino neteisėta teismo sudėtimi (taipogi žr. pavyzdžiui, LAT 2000 m. spalio 4 d. nutartį⁸⁹ bei 2000 m. rugsėjo 6 d.⁹⁰ nutartį, kuriuose LAT rūšinio teisingumo pažeidimą pripažino neteisėta teismo sudėtimi). Manytina, jog LAT daugelyje savo nutarčių teisingumo pažeidimą sutapatino su neteisėta teismo sudėtimi, kadangi: 1) teisingumo taisyklių pažeidimas kaip absoliutus sprendimo negaliojimo pagrindas buvo įtvirtintas tik 1998 m. CPK pataisa⁹¹, kai tuo tarpu neteisėta teismo sudėtis buvo perimta ir gyvavo nuo 1964 m. LTSR CPK; 2) 1999 m. įsigaliojusi CPK redakcija⁹² kasaciniame procese absoliučiu sprendimo negaliojimo pagrindais nelaikė funkcinio, rūšinio, išimtinio teritorinio teisingumo taisyklių pažeidimų. Dėl to darytina išvada, jog LAT 1999 m. įsigaliojusius CPK pakeitimus bei papildymus rūšinio, išimtinio bei funkcinio teisingumo pažeidimus prilygino neteisėtai teismo sudėčiai. Pažymėtina, jog, mūsų manymu, šiuo atveju LAT daro nepagrįstą išvadą, kad byla išnagrinėjus pažeidžiant teisingumo taisykles buvo neteisėta teismo sudėtis. Kadangi, ar teismo sudėtis buvo neteisėta sprendžiama pagal tai, ar buvo laikytasi atitinkamų proceso normų, nustatančių reikalavimus teismo sudėčiai. Tokios taisyklės yra išdėstytos LR CPK I dalies VI skyriuje, numatančiame teismo sudėtį bylos nagrinėjimo metu pirmosios, apeliacinės ir kasacinės instancijos teismuose, teisėjų nušalinimo pagrindus ir tvarką, pareiškimų dėl nušalinimų sprendimo tvarką, neleistinumą teisėjui pakartotinai dalyvauti nagrinėjant bylą pagrindus ir kitus klausimus, kiek tai susiję su teismo sudėtį sudarančių teisėjų skaičiumi ir konkrečiomis teisėjų asmenybėmis. Tuo tarpu procesinės teisės normų, nustatančių teisingumą, pažeidimas – CPK I dalies IV skyrio reikalavimų nevykdymas, tačiau tai nereiškia, jog byla išnagrinėjo neteisėtos sudėties teismas, be to pažymėtina, jog šiuo metu galiojančiame CPK, rūšinio teisingumo bendrosios kompetencijos

⁸⁷ LAT CBS teisėjų kolegijos 2000 m. lapkričio 6 d. nutartis c.b. A. Stankūnas v. P. Basavykas ir kt., Nr. 3K-3-1074/2000.

⁸⁸ LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. sausio 16 d. nutartis c.b. Bendroji įmonė UAB „Vilbara“ v. AB „Achema“, Nr. 3K-3-74/2002.

⁸⁹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2000 m. spalio 4 d. nutartis c.b. AB „Žaliakalnio turgavietė“ v. A. Gaigalo įmonė „Ančiukas“, Nr. 3K-3-935/2000.

⁹⁰ LAT CBS teisėjų kolegijos 2000 m. rugsėjo 6 d. nutartis c.b. Lietuvos medžiotojų ir žvejų draugija v. LR Vyriausybė ir kt., Nr. 3K-3-782/2000

⁹¹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 12-3106.

⁹² LR civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 12-3106.

ar administraciniam teismui taisyklių pažeidimas yra išskiriamas, kaip savarankiškas absoliutus sprendimo negaliojimo pagrindas (CPK 329 str. 2 d. 6 p.).

Aptariant neteisėtą teismo sudėtį kaip absoliutų negaliojimo pagrindą būtina nurodyti, jog neteisėta teismo sudėtis yra ne tik absoliutus negaliojimo pagrindas, bet taip pat ir proceso atnaujinimo pagrindas su sąlyga, jeigu šiuo pagrindu prašymą padavęs asmuo negalėjo remtis apeliaciniame ar kasaciniame skunde (CPK 366 str. 1 d. 8 p. bei 2 d.). Taipogi būtina paminėti ir teisėjų nušalinimo institutą, kuris yra viena iš tinkamo proceso garantijų siekiant užtikrinti teisėjų nepriklausomumą, nešališkumą ir neutralumą, taip pat proceso dalyvių pasitikėjimą nagrinėjančiu byla teisėju⁹³. LAT savo nutartyse ne kartą nurodė, jog vertinant, ar nebuvo pažeista asmens teisė į nešališką teismą, būtina atsižvelgti į Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas. Pažymėtina, jog EŽTT savo sprendimuose pabrėžia du teismo nešališkumo aspektus: 1) teismas turi būti subjektyviai nešališkas, t.y. nė vienas teismo narys neturi asmeniškai turėti išankstinio nusistatymo; 2) teismas turi būti nešališkas objektyviaja prasme, t.y. jis turi pateikti pakankamas garantijas, pašalinančias bet kokią su tuo susijusią abejonę⁹⁴. LAT 2010 m. lapkričio 29 d. nutartyje nurodė, kad jei yra abejonių dėl teisėjo nešališkumo, jis privalo nusišalinti nuo bylos nagrinėjimo, o nušalinimas reiškiamas, jeigu teisėjas nenušalina nuo bylos nagrinėjimo savo iniciatyva. Analizuojamoje byloje kasatorė, gavusi pranešimą apie jos atskirojo skundo dėl prašymo atnaujinti procesą byloje nagrinėjimo apeliaciniame instancijos teisme laiką ir šį skundą nagrinėsiančios teisėjų kolegijos sudėtį, į kurios sudėtį įėjo teisėja, kuri priėmė procesinį sprendimą dėl bylos iš esmės, nereikšė nušalinimo teisėjai. Šiuo atveju LAT konstatavo, kad nagrinėjamu atveju teisėja turėjo nusišalinti savo iniciatyva (CPK 66 str.), o skundžiama apeliacinės instancijos teismo nutartis priimta neteisėtos sudėties teismo, todėl naikintina dėl absoliutaus jos negaliojimo pagrindo (CPK 329 str. 2 d. 1 p.)⁹⁵.

Vadovaujantis LR CPK nuostatomis ir LAT formuojama praktika galima išskirti sekančius reikalavimus pareiškimui dėl nušalinimo: 1) nušalinimas gali būti pareiškiamas tik konkrečiam teisėjui ar konkrečioms teisėjams (CPK 68 str. 4 d.); 2) pareiškimas turi būti motyvuotas, t.y. šalis, teigianti esant nešališkumo pažeidimą privalo pateikti jos teiginius patvirtinančius įrodymus⁹⁶; 3) pareiškiamas (žodžiu ar raštu) prieš pradėdant nagrinėti bylą iš esmės, vėliau pareikšti nušalinimą leidžiama tik tais atvejais, kada pareiškiantis nušalinimą asmuo apie

⁹³ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 153.

⁹⁴ LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. spalio 13 d. nutartį c. b. *R. Vaišvila v. UAB "Aukštikalnių sodai"*, Nr. 3K-3-1034/2003.

⁹⁵ LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 29 d. nutartis c.b. *V. Č. v. O. S. ir kt.*, Nr. 3K-3-468/2010.

⁹⁶ LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos 2000 m. sausio 19 d. nutartis c. b. *Firma "Rosete Pidal" v. Vilniaus apygardos teismas*, Nr. 3K-7-19/2000, LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. sausio 31 d. nutartis c.b. *S.M. v. S.M.*, Nr. 3K-3-114/2001.

pagrindą nušalinti sužino vėliau (CPK 68 str. 2 d.); 4) pakartotinas nušalinimas negali būti grindžiamas tais pačiais argumentais, kuriais grįstas nušalinimas buvo atmestas (CPK 68 str. 5 d.)⁹⁷.

Taigi, viena iš konstitucinės asmens teisės kreiptis į teismą (LR Konstitucijos 30 str. 1 d.) ir teisės į tinkamą procesą įgyvendinimą užtikrinančių garantijų yra reikalavimas, kad bylą išnagrinėtų teisėtos sudėties teismas. Šio reikalavimo turinį sudaro ne tik įstatyme įsakmiai išvardyti atvejai - teismo sudarymo taisyklės, kurios liečia tiek kolegijų sudarymą, tiek teisėjų skaičių, tiek pačias teisėjų asmenybes - kai teisėjui neleidžiama pakartotinai dalyvauti nagrinėjant bylas (CPK 71 str.) arba egzistuoja pagrindas nušalinti (nusišalinti) nuo bylos nagrinėjimo (CPK 64-66 str.), bet ir nuostata, kad bylą nagrinėjantis asmuo turėtų tam įgaliojimus, t. y. kad jam būtų įstatymo nustatyta tvarka suteikti atitinkami teisėjo įgaliojimai ir kad tie įgaliojimai nebūtų pasibaigę. Be to pažymėtina, jog neteisėtą teismo sudėtį turėtų konstatuoti visi aukštesnės instancijos teismai, t.y. tiek apeliacinis teismas, tiek kasacinis teismas.

2.1.2 Teismas nusprendė dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų materialiujų teisių ir pareigų

CPK 111 str. 2 d. 2 p. nustato ieškovui pareigą numatyti ir įvardinti byloje dalyvaujančius asmenis (CPK 37 str. nurodyta, kas yra laikomas dalyvaujančiu byloje asmeniu, atskirai kiekvieno jų plačiau neaptarsime, kadangi tai atskiros analizės reikalaujantis klausimas). Teismas negali savo iniciatyva į bylą įtraukti atsakovo, išskyrus tai, jog CPK 45 str. nustato taisyklės, esant ieškovo sutikimui, byloje gali atsirasti pakeistas tinkamas atsakovas. Jeigu iš ieškinio pareiškimo turinio matyti, kad konkrečiam asmeniui pareikštas materialusis teisinis reikalavimas, tačiau tas asmuo pažeidžiant CPK 111 str. nuostatas nėra nurodytas kaip atsakovas, teismas turėtų nustatyti terminą ieškinio trūkumams pašalinti, t.y. asmenų procesinę padėtį byloje turi atitikti jų materialinį suinteresuotumą bylos baigtimi. Teismas, nustatęs, kad bylos baigtis gali turėti įtakos neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų teisėms ar pareigoms, privalo juos savo iniciatyva įtraukti į bylą trečiaisiais asmenimis, nepareikšiančiais savarankiškų reikalavimų dalyvauti su viena iš šalių, kad nebūtų pažeistas procesinis reikalavimas - nepasisakyti dėl teisių ir pareigų tų asmenų, kurie procese nedalyvauja. Pavyzdžiui, LAT 2009 m. vasario 23 d. nutartyje konstatavo, jog pirmosios instancijos teismas padarė esminių procesinių pažeidimų ieškinio priėmimo stadijoje, nenustatė šalių teisinių santykių, neatskleidė nagrinėjamos bylos esmės. Kolegijos vertinimu, ieškinytis teismui buvo pateiktas su esminiais trūkumais: ieškovai nenurodė ir neanalizavo, koku būdu ir koku teisiniu pagrindu žemės sklype atsirado Bendrija,

⁹⁷ Lietuvos Respublikos pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios. 2011, Nr. 85-4126.

nuo kokio momento laikinų metalinių garažų buvimas bendrijai skirtoje teritorijoje tapo neteisėtas. Nagrinėjamu atveju ieškinio reikalavimai, kiek tai susiję su konkrečių metalinių garažų išskeldinimu, buvo pareikšti netinkamam atsakovui – Bendrijai, kuri gali būti tinkamas atsakovas tik dėl ieškinio reikalavimų dalies, susijusios su Bendrijoje esančių bendrojo naudojimo objektų (jeigu tokie atitinkamuose žemės sklypuose egzistuoja) išskeldinimu. Kolegija pažymėjo, kad, pirmosios instancijos teismas priimdamas sprendimą įpareigoti Bendriją išskeldinti bendrijos nariams priklausančius laikinus statinius – garažus – iš jos teritorijos, teismas tiesiogiai pasisakė dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų – laikinų garažų savininkų – teisių ir pareigų, ir tai yra savarankiškas pagrindas sprendimui panaikinti (CPK 329 str. 2 d. 2 p.)⁹⁸.

Tyrimo pirmojo skyriaus pirmame poskyriuje trumpai pasisakydami dėl šiuo metu galiojančioje CPK 329 str. 2 d. redakcijoje panaudotos terminijos nurodėme, jog LAT formuojame praktikoje (pažymime, jog iki 2011 m. spalio 1 d.) laikomasi pozicijos, kad CPK 329 str. 2 d. 2 p. (teismas nusprendė dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų materialijų teisių ir pareigų) taikytinas tuomet, kai sprendimas daro įtaką neįtrauktų į bylą asmenų teisei padėčiai⁹⁹. Be to, aukštesnės instancijos teismas gali panaikinti žemesnės instancijos teismo sprendimą CPK 329 str. 2 d. 2 p. nurodytu pagrindu tik nustatęs ir įvardijęs, kaip konkrečiai teismo sprendimu buvo paveikta neįtraukto į procesą asmens teisinė padėtis ir kokius įstatymo nustatytus teisinius padarinius teismo sprendimas sukėlė šiam asmeniui¹⁰⁰. Pavyzdžiui, LAT 2010 m. kovo 2 d. nutartyje konstatavo, kad: „ieškinio patenkinimo atveju restitucijos taikymas gali būti susijęs su atitinkama žala sandorio šalims; ginčo sandorio sudarymo laikotarpiu antstolės R. M. civilinė atsakomybė buvo apdrausta, o pagal Antstolių įstatymą žala, padarytą atliekant antstolio funkcijas, atlygina draudikas. Bylos išnagrinėjimas, neįtraukus joje dalyvauti antstolio civilinės atsakomybės draudiko, įgalina konstatuoti, kad teismas nusprendė dėl neįtraukto dalyvauti byloje asmens teisių ir pareigų¹⁰¹“. Taipogi žr., pavyzdžiui, 2008 m. birželio 9 d. nutartį, kurioje LAT konstatavo, jog neįtraukimas į bylos nagrinėjimą trečiojo asmens be savarankiškų reikalavimų tuo metu, kai sprendžiamas bendrojo naudojimo patalpų, į kurių dalį savo teises siekia įgyvendinti trečiasis asmuo, atidalijimas, yra absoliutus pirmosios ir apeliacinės instancijų teismų procesinių sprendimų negaliojimo pagrindas¹⁰².

⁹⁸ LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. vasario 23 d. nutartis c.b. *S. Z., V. M., D. Z. ir F. Z. V. 16-oji laikinų metalinių garažų statybos ir eksploataavimo bendrija ir kt.*, Nr. 3K-3-63/2009.

⁹⁹ žr. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 6 d. nutartis c.b. *O. L. v. E. L.*, Nr. 3K-3-391/2009, LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 18 d. nutartį c.b. *bendrija „Spaudos rūmai“ v. Vilniaus miesto savivaldybė ir kt.*, Nr. 3K-3-180/2008 bei LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. rugsėjo 28 d. nutartį c.b. *individuali įmonė „Du broliai“ v. UAB „Baltic express“*, Nr. 3K-3-346/2009.

¹⁰⁰ LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 30 d. nutartį c.b. *A. F. v. UAB „Lietuvos rytas“*, Nr. 3K-3-265/2008.

¹⁰¹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. kovo 2 d. nutartis c.b. *T. B. v. antstolė R. M. ir kt.*, Nr. 3K-3-79/2010.

¹⁰² LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 9 d. nutartis c.b. *B. B. individuali įmonė „Šakotis“ v. UAB „Vildeta“*, Nr. 3K-3-321/2008.

LAT formuojamoje teismų praktikoje nėra pripažįstamas CPK 329 str. 2 d. 2 p. pagrindas, kai teismo sprendime asmuo nurodomas, kaip tam tikro santykio subjektas, bet jo padėtis nekeičiama, nesukuriama šiuo konstatavimu jam teisių ir pareigų¹⁰³. Pavyzdžiui, LAT 2010 m. vasario 5 d. nutartyje atsakydamas į kasacinio skundo argumentus, kad byloje pirmosios instancijos teismas neįtraukė dalyvaujančiais byloje asmenimis ginčijamą žemės sklypo pirkimo-pardavimo sutartį tvirtinusio notaro ir žemės sklypo pardavėjo, nurodė kad, kilus ginčui dėl sandorio dalies (asmens, įvardyto pirkėju pagal sandorį) pripažinimo negaliojančiu pagrindo kaip apsimestinai sudaryto, sprendžiama dėl sutarties šalimi esančio pirkėjo teisių ir pareigų perkėlimo. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nesprenė nei dėl sutarties pardavėjo, nei dėl sutartį tvirtinusio notaro teisių ir pareigų, nes byloje sandoris, kurio teisėtumas tikrinamas, yra įvykdytas, dėl jo įvykdymo fakto šalių ginčo nėra, ginčo dalykas taip pat nėra notaro veiksmai sandorio tvirtinimo metu. Dėl to nurodytas kasacinio skundo argumentas pripažintinas teisiškai nepagrįstu¹⁰⁴.

Iš LAT nutarčių analizės galima teigti, jog teismų praktikoje pasitaikė ir pasitaiko daug atvejų, palyginus su kitais CPK nurodomais absoliučiais teismo sprendimo negaliojimo pagrindais, kai pirmosios instancijos teismas nusprendžia dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų teisių ir pareigų. Be to pažymėtina, jog LAT savo nutartyse ne kartą nurodė¹⁰⁵, kad CPK 329 str. 2 d. 2 p. numatyta teisės norma taikytina ir apeliaciniam ir kasaciniam teismui bei aiškintina kaip draudžianti spęsti dėl į bylą neįtrauktų trečiųjų asmenų teisių ir pareigų. Taipogi būtina pastebėti, jog šis absoliutus negaliojimo pagrindas, kaip ir prieš tai analizuotas (CPK 329 str. 2 d. 1 p.), yra proceso atnaujinimo pagrindu (CPK 366 str. 1 d. 7 p.). Darytina išvada, jog šių nuostatų priskyrimas absoliučioms sprendimo negaliojimo bei proceso atnaujinimo pagrindams išreiškia šių procesinių nuostatų svarbą.

2.1.3 Teismo sprendimą priėmė ne tas teisėjas, kuris nagrinėjo bylą

Laikoma, kad teismo sprendimui įsiteisėjus yra pasiekti pagrindiniai civilinio proceso tikslai – apgintos asmenų teisės ir teisėti interesai, tarp ginčo šalių atkurta teisinė taika (CPK 2 str.), ginčo šalių teisiniai santykiai ir iš jų kylančios šalių teisės ir pareigos nustatytos galutinai ir

taipogi, žr. LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. kovo 6 d. nutartis c.b. *A. E. R., G. R., V. R. v. N. B., A. E., S. L.*, Nr. 3K-3-163/2006; LAT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. balandžio 25 d. nutartis c.b. *AB „Vakarų skirstomieji tinklai“ Šiaulių elektros tinklai v. DNSB Tilžės g. 28*, Nr. 3K-3-239/2005.

¹⁰³ LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. kovo 15 d. nutartis c.b. *B. D. v. R. D.*, Nr. 3K-3-101/2010.

¹⁰⁴ LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. vasario 5 d. nutartis c.b. *R. Š. v. A. Š., A. J. Š., M. Š.*, Nr. 3K-3-72/2010.

¹⁰⁵ žr. LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. birželio 14 d. nutartį c.b. *Spaudos rūmų aukštuminio pastato savininkų bendrija „Spaudos rūmai“ v. Vilniaus miesto savivaldybė, Vilniaus apskrities viršininko administracija*, Nr. 3K-3-397/2006, LAT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. balandžio 4 d. nutartį c.b. *V.J.Čekatauskienė v. Antstolis A.Bespalovas*, Nr. 3K-3-221/2005, LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. birželio 12 d. nutartį c.b. *AB „Autrolis“ v. G. Č.*, Nr. 3K-3-388/2006.

negali būti ginčijamos, suinteresuotos šalies prašymu teismo sprendimas gali būti įgyvendinamas arba vykdomas priverstinai¹⁰⁶.

Teismo sprendimas priimamas, kai byla išnagrinėjama iš esmės, jo paskelbimas yra baigiamoji teismo nagrinėjimo (stadijos) dalis. Teismo sprendimas priimamas sprendimų priėmimo kambaryje bylą nagrinėjusio teisėjo (teisėju), išdėstomas raštu ir pasirašomas bylą nagrinėjusio teisėjo (teisėju) tuoj pat po bylos išnagrinėjimo (išskyrus CPK numatytus išimtis). CPK 264 str. 1 d. nustatyta, jog pasitarimo ir sprendimo (taipogi nutarties, įsakymo ar nutarimo) priėmimo metu sprendimų priėmimo kambaryje gali būti tik teisėjai, kurie yra paskirti nagrinėti tą bylą, t.y. minėtas straipsnis konkretina teismo sprendimo priėmimo slaptumo principą (CPK 19 str.). CPK 19 str. 2 d. taipogi nurodoma, jog sprendimo (nutarties, įsakymo ar nutarimo) priėmimo metu sprendimų priėmimo kambaryje teisėjams draudžiama konsultuotis su kitais asmenimis klausimais, susijusiais su bylos išsprendimu. Savo ruožtu tokiu būdu stengiamasi užtikrinti teisėjų nepriklausomumo principą - spręsdamas bylą ir priimdamas sprendimus, teismai vadovaujasi tik teise ir savo teisine sąmone¹⁰⁷. Teisėjai turi tartis ir priimti sprendimą patalpoje, kurioje gali būti tik asmenys, įeinantys į bylą nagrinėjančio teismo sudėtį. Jeigu nagrinėjant bylą kito teismo sudėtis, priimant sprendimą negali dalyvauti iš bylą nagrinėjusio teismo pasitraukę teisėjai¹⁰⁸. Jei byla buvo nagrinėta vienasmeniškai, tai sprendimą priima vienas teisėjas, o jei byla nagrinėjama kolegialiai, sprendimas priimamas balsų dauguma. Teisėjas, kuris nesutinka su kitų teisėjų nuomone, turi teisę išdėstyti savo atskirąją nuomonę raštu, kuri yra pridama prie bylos, tačiau teismo sprendimą privalo pasirašyti visi bylą nagrinėję teisėjai (CPK 268 str. 2 d.). Priimamame sprendime turi būti visos CPK 270 str. 1 d. nurodytos sprendimo dalys, t.y. įžanginė, aprašomoji, motyvuojamoji ir rezolucinė dalys. Atkreiptinas dėmesys, jog 2002 m. CPK redakcijos 268 str. 3 d. buvo reglamentuojama kitokia sprendimo priėmimo samprata, t.y. buvo pripažįstama, jog sprendimo priėmimas tai toks teismo veiksmas, kai buvo surašoma sprendimo įžanginė bei rezolucinė dalys, o aprašomoji ir motyvuojamoji dalys buvo galima surašyti ne vėliau kaip per penkias dienas nuo sprendimo paskelbimo. LRKT 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimu¹⁰⁹ pripažino, jog tokia sprendimo priėmimo samprata prieštarauja LR Konstitucijos 109 str., konstituciniams teisinės valstybės ir teisingumo principams. 2011 m. birželio 21 d. LR CPK pakeitimo ir papildymo įstatymas numato galimybę, jog susirgus ar dėl kitų objektyvių priežasčių procese negalinčiam dalyvauti bylą nagrinėjančiam teisėjui, kiti teisėjų kolegijos teisėjai, o kai bylą nagrinėja vienas teisėjas, – teismo pirmininkas ar

¹⁰⁶ Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. III tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007. P. 741.

¹⁰⁷ Laužikas E., Mikėlėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 154-155.

¹⁰⁸ Driukas A., Laužikas E., Mikėlėnas V. ir kt. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras (T.1) I dalis. Bendrosios nuostatos/Bendraautorius (IĮ 1-13 str.). Vilnius, Justitia, 2004. P. 161-162.

¹⁰⁹ LRKT 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2006, Nr. 102-3957.

CBS pirmininkas gali motyvuota nutartimi nustatyti kitą, sprendimo priėmimo ir paskelbimo datą. Jeigu šios priežastys neišnyksta per protingą laiką, teismo pirmininkas ar CBS pirmininkas paskiria naujos sudėties bylą nagrinėjantį teisumą ir nustato bylos nagrinėjimo datą (CPK 269 str. 4 d.). Mūsų manymu, toks CPK 269 str. papildymas, dar kartą patvirtina teisėjų sudėties nekintamumo principo (CPK 16 str.) svarbą.

Kaip jau šio tyrimo pirmojo skyriaus pirmajame poskyriuje minėjome, 1964 m. CPK numatė atskirus absoliučius sprendimo negaliojimo pagrindus – pažeistos teisėjų pasitarimo slaptumo taisyklės (1964 m. CPK 338 str. 2 d. 5 p.) bei teismo sprendimo nepasirašė teisėjas arba pasirašė ne tas, kurie nurodyti sprendime (1964 m. CPK 338 str. 2 d. 4 p.). Priėmus 2002 m. CPK, šių absoliučių negaliojimo pagrindų nebeliko, t.y. šiandien minėti pažeidimai yra vertinami atsižvelgiant į konkrečios bylos aplinkybes. Pavyzdžiui, teismo pasitarimo slaptumo principo pažeidimas gali būti pripažintas proceso teisės pažeidimu, lėmusiu neteisingą bylos išsprendimą (CPK 329 str. 1 d.). Kita vertus, kaip nurodė G. Ambrasaitė, jei sprendimas pasirašytas ne to teisėjo, kuris nagrinėjo bylą, ir tai nėra tik spausdinimo klaida, toks atvejis gali būti pripažintas sprendimo priėmimu ne to teisėjo, kuris nagrinėjo bylą, t.y. absoliučiu sprendimo negaliojimo pagrindu (CPK 329 str. 2 d. 3 p.)¹¹⁰. Pažymėtina, jog teismų praktikoje, sprendimo nepasirašymo arba pasirašymo ne to teisėjo, kurie nurodyti sprendime pažeidimas yra prilyginamas sprendimui priėmimui ne to teisėjo, kuris nagrinėjo bylą atvejui (žinoma, jei tai nėra tik spausdinimo klaida, tokiu atveju toks pažeidimas yra pripažįstamas tik formali klaida).

Analizuojant teismų praktiką nurodytu pagrindu pastebėta, jog apeliaciniai (atskirieji) skundai yra grindžiami CPK 329 str. 2 d. 3 p. nurodytu absoliučiu negaliojimo pagrindu, kai: 1) bylos nagrinėjimo metu keičiasi teisėjų sudėtis, 2) sprendimo nuorašo patvirtino ne to teisėjo, kuris nagrinėjo bylą. Pavyzdžiui, LApT civilinėje byloje Nr. 2-2514/2011 apeliantas UAB „Bomba Baltic“ atskirąjį skundą grindė, tuo kad bylą nagrinėjo teisėja O. G. , o skundžiamą nutartį priėmęs teisėjas V. S., t.y. kuris bylos nenagrinėjo. Tokią savo poziciją apeliantas argumentavo tuo, kad bylą dėl bankroto bylos apeliantai iškelimo nagrinėjo teisėja O. G., kuri atliko reikalingus procesinius veiksmus bylos aplinkybių ištyrimui ir įvertinimui, bet beveik visi teisėjos inicijuoti procesiniai veiksmai nebuvo įvykdyti, nes pasikeitus nagrinėjamoje byloje teisėjui, naujas teisėjas V. S. ignoravo ir nepabaigė teisėjos O. G. inicijuotus procesinius veiksmus tiesiog priimdama nutartį. LApT konstatavo, jog atskirojo skundo argumentai dėl skundžiamos nutarties negaliojimo CPK 329 str. 2 d. 3 p. pagrindu yra nepagrįsti, kadangi remiantis CPK 16 str. 2 d., jeigu bylos nagrinėjimo metu keičiasi teisėjų sudėtis, bylos

¹¹⁰ Ambrasaitė G. Apeliacinis procesas: pagrindinės civilinio proceso kodekso naujovės // Jurisprudencija, 2003, t. 37(29). P. 8–18. Prieiga per internetą: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:oHLAu3UMBL0J:www3.mruni.eu/padaliniai/leidyba/jurisprudencija/juris29.doc+lietuvos+apeliacinio+teismo+nutartis+absolutus+sprendimo+negaliojimo+pagrindai&hl=lt&gl=lt> žr. 2012-04-04.

nagrinėjimas turi būti atidėtas, o po to ji turi būti pradėta nagrinėti nuo pat pradžios, išskyrus atvejus, kai dalyvaujantys byloje asmenys neprieštarauja, kad byla būtų nagrinėjama toliau nuo to procesinio veiksmo, kurį atlikus ji buvo atidėta¹¹¹. Kitoje civilinėje byloje Nr. 2A-334/2011 apeliantas apeliaciniu skundu prašė panaikinti pirmosios instancijos teismo sprendimą CPK 329 str. 2 d. 3 p. nurodytu absoliučiu negaliojimo pagrindu, nes sprendimo priėmimo ir paskelbimo dieną jo nuorašą patvirtino ne tas teisėjas, kuris nagrinėjo bylą, todėl anot apelianto buvo pažeistos CPK 19 str. nuostatos. Šioje nutartyje LAPT nurodė, jog su sprendimo nuorašo patvirtinimu susijusios aplinkybės nenulėmė neteisingo bylos išnagrinėjimo, be to, nebuvo kliūtimi ieškovui įgyvendinti savo teisę paduoti apeliacinį skundą dėl jo nepatenkinusio teismo sprendimo (CPK 329 str. 1 d.)¹¹².

2.1.4 Sprendimas, nutartis yra be motyvų (sutrumpintų motyvų)

Reikalavimas motyvuoti teismo sprendimą (ir nutartį) (LR CPK 270 ir 291 str.) - nurodyti faktinius ir teisinius argumentus, dėl kurių teismas vienaip ar kitaip išsprendė bylą, yra imperatyvas, jis kyla iš teisinės valstybės teismo proceso principų ir taikomas tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismo sprendimams (CPK 270 str. 4 d., 331 str. 4 d.). Motyvų ir sutrumpintų motyvų samprata buvo aptarta šio tyrimo pirmojo skyriaus pirmame poskyriuje.

Analizuojant teismų praktiką nurodytu klausimu pastebėtina priešara tarp LAT nutarčių – visiškai motyvų nebuvimas ar išsamaus faktų ar teisės normų analizės nebuvimas sudaro pagrindą laikyti, jog sprendimas yra be motyvų. EŽTT nurodo, jog teismo pareiga pagrįsti priimtą sprendimą neturėtų būti suprantama kaip reikalavimas detaliam atsakymui į kiekvieną argumentą¹¹³. Tokios pat pozicijos šiuo metu laikomasi ir LAT praktikoje¹¹⁴ - pagal CPK 329 str. 2 d. 4 p. absoliučiu sprendimo ar nutarties negaliojimo pagrindu laikomas tik visiškai motyvų nebuvimas (pavyzdžiui, LAT 2010 m. birželio 22 d. nutartyje nurodė, kad teismo sprendimo nepakankamas motyvavimas nėra jo absoliutus negaliojimo pagrindas pagal CPK 329 str. 2 d. 4 p. Šis pagrindas taikytinas tik tuo atveju, kai sprendimas yra visiškai be motyvų¹¹⁵). Tuo tarpu, tuo atveju, kai teismo sprendimo (nutarties) motyvai yra neišsamūs, toks pažeidimas turi būti vertinamas kiekvienu konkrečiu atveju visos apeliacinės instancijos teismo nutarties kontekste,

¹¹¹ LAPT CBS teisėjų kolegijos 2011 m. spalio 11 d. c.b. pagal atsakovo uždarnosios akcinės bendrovės „Bomba Baltic“ atskirąjį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2011 m. rugpjūčio 17 d. nutarties, Nr. 2-2514/2011.

¹¹² LAPT CBS teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 16 d. nutartis c.b. pagal AB „Panevėžio statybos trestas“ apeliacinį skundą dėl Panevėžio apygardos teismo 2010 m. birželio 11 d. sprendimo, Nr. 2A-334/2011.

¹¹³ EŽTT 1994 m. balandžio 19 d. sprendimas *Van de Hurk v. Netherlands*, no. 16034/90, pub. A288. Prieiga per internetą:

<http://sim.law.uu.nl/sim/caselaw/Hof.nsf/e4ca7ef017f8c045c1256849004787f5/5329d8cdeb173768c1256640004c29ad?OpenDocument> [žiūrėta 2012-02-21].

¹¹⁴ LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 14 d. nutartis c.b. *P. Š. v. A. D.*, Nr. 3K-3-296/2009.

¹¹⁵ LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. birželio 22 d. nutartis c.b. *I. O. v. UAB „Prekybos ir logistikos centras“*, Nr. 3K-3-282/2010.

t.y. nurodytas pažeidimas gali būti pripažintas esminiu pagal CPK 346 str. 2 d. 1 p., jeigu sprendimo motyvuojamojoje dalyje neatsakyta į pagrindinius (esminius) bylos faktinius ir teisinius aspektus, ir dėl to byla galėjo būti išspręsta neteislingai¹¹⁶. Jeigu bylos medžiaga leidžia daryti išvadą apie tai, kokiais teisiniais argumentais vadovaudamasis teismas atmetė apeliacinį skundą, ir nenustatyta kitų pagrindų, kurie galėjo turėti įtakos neteisėtos nutarties priėmimui, tai toks apeliacinio teismo procesinis sprendimas neturėtų būti naikinamas. LAT praktikoje pabrėžiama, kad jei teismo sprendimo motyvuojamojoje dalyje argumentuotai atsakyta į pagrindinius išnagrinėto ginčo aspektus, tai negali būti pagrindas vien dėl formalių pažeidimų panaikinti iš esmės teisingą teismo sprendimą¹¹⁷ (pavyzdžiui, LAT 2011 m. gegužės 5 d. nutarime, nurodė: „nagrinėjamu atveju apeliacinės instancijos teismas atsakė į apeliacinio skundo argumentus ir savo išvadas grindė aktualiomis nagrinėjamam ginčui spręsti teisės aktų nuostatomis. Ta aplinkybė, kad į kai kuriuos apeliacinio skundo argumentus atsakyta glaustai, nenulėmė neteisėto sprendimo priėmimo“¹¹⁸). LR CPK 270 ir 291 str. yra įtvirtinta teismui pareiga sprendime (nutartyje) nurodyti motyvus, kuriais vadovaudamasis jis padarė išvadas, ir įstatymus bei kitus teisės aktus, kuriais jis rėmėsi (pavyzdžiui, LApT 2011 m. balandžio 21 d. nutartyje konstatavo neesant nutarties (sprendimo) motyvų, kadangi pirmosios instancijos teismas nenurodė jokių motyvų, priimdamas sprendimą taikyti supaprastintą bankroto procesą, ir iš karto priėmė sprendimą. LApT minėtoje byloje pažymėjo, kad teismo nutarties taikyti įmonei supaprastintą bankroto procesą turinio ĮBĮ nereglamentuoja, tačiau tokiu atveju turi būti vadovaujamosi bendrosiomis teisės normų nuostatomis, t.y. CPK 291 str. įtvirtintais reikalavimais, kurie nustato, kad teismas nutartyje privalo nurodyti motyvus, kuriais vadovaudamasis jis padarė išvadas, ir įstatymus bei kiti teisės aktus, kuriais jis rėmėsi¹¹⁹).

Taigi, šiuo metu pagal LAT formuojamą teismo praktiką tik visiškas motyvų sprendimo (nutarties) nebuvimas yra pripažįstamas absoliučiu teismo sprendimo negaliojimo pagrindu. Manome, jog tokia teismo praktika yra teisinga, kadangi jei yra įmanoma iš motyvų, nors ir neišsamių, padaryti išvadą, kodėl teismas nusprendė vienaip ar kitaip, toks teismo sprendimas

¹¹⁶ LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. liepos 10 d. nutartis c.b. UAB „Minestas“ v. UAB „Rialsta“, Nr. 3K-3-317/2009, taipogi žr. LAT CBS plenarinės sesijos 2010 m. gegužės 20 d. nutarimas c. b. R. A. v. A. A. ir kt., Nr. 3K-P-186/2010.

¹¹⁷ LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. liepos 10 d. nutartis c.b. UAB „Minestas“ v. UAB „Rialsta“, Nr. 3K-3-317/2009,

taipogi žr. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. rugsėjo 28 d. nutartį c.b. K. R. v. V. L., Nr. 3K-3-350/2009; LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės 27 d. nutartį c.b. UAB „Luidas“ v. UAB „Baltijos laikas“, Nr. 3K-3-219/2009; LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. liepos 10 d. nutartį c.b. A. B. v. UAB „KRS“, Nr. 3K-3-295/2009; LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. rugsėjo 28 d. nutartį c.b. K. R. v. V. L., bylos Nr. 3K-3-350/2009.

¹¹⁸ LAT CBS teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 5 d. nutartis c.b. BUAB „Vajalio medienos gaminiai“ v. R. K., N. K., Nr. 3K-3-228/2011.

¹¹⁹ LApT CBS teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 21 d. nutartis c.b. pagal kreditoriaus I. R. atskirąjį skundą dėl Šiaulių apygardos teismo 2010 m. rugsėjo 8 d. nutarties, Nr. 2-1107/2011.

neturėti būti naikinamas, šiuo atveju toks pažeidimas turėti būti vertinamas viso sprendimo kontekste, t.y. jei dėl šio pažeidimo galėjo būti neteisingai išspręsta byla (CPK 329 str. 1 d.).

Pažymėtina, jog nei EŽTT, nei LAT nepripažįsta nemotyvuota apeliacinės instancijos teismo nutarties, jeigu apeliacinės instancijos teismas atmesdamas apeliacinį skundą tiesiog pritarė žemesnės instancijos teismo priimto sprendimo motyvams, t.y. tokios nutarties naikinti CPK 346 str. 2 d. 2 p. įtvirtintu pagrindu negalima (žr., pavyzdžiui, LAT 2009 m. lapkričio 10 d. nutartį¹²⁰ bei EŽTT 1997 m. gruodžio 19 d. sprendimą *Helle v. Finland*¹²¹). Taipogi nepripažįstamas motyvų nebuvimas praleidus įstatymo nustatytam terminui sprendimo motyvuojamajai daliai surašyti (pavyzdžiui, LApT 2006 m. gegužės 26 d. nutartyje nurodė: „sprendimo motyvuojamoji dalis ir terminas jai surašyti nėra tapatūs dalykai. Įstatymo nustatytas terminas sprendimo motyvuojamajai daliai surašyti gali būti praleistas dėl svarbių priežasčių“¹²²).

Apibendrinant, norėtume nurodyti, jog pareiga motyvuoti teismo sprendimą grindžiama ne tik prigimtinio teisingumo principais, visų pirma tai susiję su būtinumu įrodyti šalims ir kitiems asmenims, kad sprendimas yra teisėtas ir teisingas, bei galimybe užtikrinti efektyvią teismo sprendimo pagrįstumo ir teisėtumo kontrolę. Tinkamas teismo sprendimo motyvavimas yra svarbus teisės į teisingą bylos nagrinėjimą įgyvendinimo aspektas. Principinės teismo sprendimuose suformuluotos nuostatos yra tokios, kad teismų sprendimuose turi būti tinkamai išdėstomi motyvai, kuriais jie pagrįsti. Pareigos nurodyti priimto sprendimo motyvus apimtis gali skirtis priklausomai nuo sprendimo prigimties ir turi būti analizuojama konkrečių bylos aplinkybių kontekste. Teismo pareiga pagrįsti priimtą sprendimą neturėtų būti suprantama kaip reikalavimas detaliai atsakyti į kiekvieną argumentą, atskirais atvejais apeliacinės instancijos teismas atmesdamas apeliacinį skundą gali tiesiog pritarti žemesnės instancijos teismų priimtiems sprendimams.

2.1.5 Byloje nėra teismo posėdžio protokolo, kai ji išnagrinėta žodinio proceso tvarka

Lietuvos CPK įtvirtinas žodiškumo principas (CPK15 str.) bei reikalavimas fiksuoti kiekvieną pirmosios instancijos teismo posėdį protokolu (CPK 168 str., išskyrus CPK numatytus). Reikėtų pažymėti, jog teismo posėdžio protokolavimas, kaip proceso koncentruotumą užtikrinanti priemonė, ne visada buvo savaime suprantamas dalykas. Buvo

¹²⁰ LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 10 d. nutartis c.b. *I. V. v. D. V.*, Nr. 3K-3-495/2009.

¹²¹ EŽTT 1997 m. gruodžio 19 d. sprendimas *Helle v. Finland* no. 157/1996/776/997, pub. 1997-VIII, no. 61. Prieiga per internetą: <http://sim.law.uu.nl/sim/caselaw/Hof.nsf/e4ca7ef017f8c045c1256849004787f5/f7388482751be361c1256640004c3724?OpenDocument> [žiūrėta 2012-02-17].

¹²² LApT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. gegužės 26 d. nutartis c.b. *UAB „Šiaulių tara“ v. AB „Stumbras“*, Nr. 2A-41/2006.

teoretikų (pavyzdžiui, A. Wachas), kurie teigė, jos teismo posėdžio protokolo rašymas tik vilkina bylos nagrinėjimą ir iš dalies neigia žodinio bylos nagrinėjimo pranašumus¹²³. Anot jų, teismas turėdamas kontroliuoti teismo posėdžio protokolavimą, tai daro žodinio bylos nagrinėjimo sąskaita, todėl dažnai turi atitraukti savo dėmesį nuo bylos nagrinėjimo eigos, o tai savo ruožtu gali sukelti ir tam tikrą pasimetimą bylos medžiagoje. Dėl to jų pasiūlymas - sudaryti galimybę teismui visas savo jėgas skirti žodinio bylos nagrinėjimo eigai stebėti ir kontroliuoti, atsisakant pareigos rūpintis dar ir protokolo turiniu¹²⁴. Manome, jog ši mintis, iš dalies yra realizuojama naujoje CPK 168 str. redakcijoje¹²⁵, įsigaliosiančioje nuo 2013 m. sausio 1 d., kurioje teismo posėdžio garso įrašas yra prilyginamas teismo posėdžio protokolui, t.y. kiekvienas žodinis bylos nagrinėjimas bus fiksuojamas tik teismo posėdžio garso įrašu. Teismui nebereiks rūpintis protokolu surašymu. Teismo posėdžio garso įrašas bus sudedamoji bylos dalis ir visi byloje dalyvaujantis asmenys turės teisę susipažinti su juo. Teismo posėdžio pirmininkui reiks tik pasirūpinti ir organizuoti teismo posėdžio eigos fiksavimą (reikalavimus garso įrašams, daromiems teismo posėdžio eigai fiksuoti, nustatys LR teisingumo ministras). Įstatymo leidėjas naujoje minėto straipsnio redakcijoje numatė, jog jei dėl techninių priežasčių nepavyks tinkamai užfiksuoti teismo posėdžio ar jo dalies garso įrašu, tokiu atveju bylą nagrinėjantis teismas šalies prašymu arba savo iniciatyva priims nutartį pakartoti procesinį veiksma, kurio nepavyko garso įrašu užfiksuoti. Tokie CPK pakeitimai, mūsų manymu, užtikrins proceso koncentruotumą bei sudarys galimybę teismui visas savo jėgas skirti žodinio bylos nagrinėjimo eigai stebėti ir kontroliuoti, atsisakant pareigos rūpintis dar ir protokolo turiniu. Kartu yra panaikinamas CPK buvęs nesuprantamas reikalavimas, kad šalia stenogramos ar garso įrašo būtų dar rašomas ir protokolas. Manome, jog teismo posėdžio garso įrašas užtikrins tikslesnės informacijos gavimą apie bylos nagrinėjimą pirmosios instancijos teisme. Be to, iš naujosios CPK 168 str. redakcijos seka, jog būtent garso įrašo nebuvimas, kai byla buvo nagrinėjama žodinio proceso tvarka bus pripažįstamas asboliučiu sprendimo negaliojimo pagrindu.

Civilinio proceso teisės mokslininkas V. Nekrošius nurodo, jog teismo posėdžio protokolo paskirtis - bylą nagrinėjančiam teismui padėti greitai susigaudyti bylos medžiagoje, išvengti pasikartojimų ir operatyviai atkurti visą proceso eigą priimant bylos sprendimą. Apeliacinės instancijos teismui iš pateikto protokolo turi būti aiški proceso pirmosios instancijos teisme eiga. Taigi, darytina išvada, jog teismo posėdžio protokolo, o nuo 2013 m. sausio 1 d. garso įrašo reikšmė yra keleriopa. Visų pirma, protokolas (garso įrašas) padeda orientotis bylos medžiagoje, o priimant sprendimą pirmosios instancijos teismas gali dar kartą peržvelgti bylos

¹²³ Nekrošius V. Francas Kleinas apie civilinio proceso tikslus ir principus bei jų įgyvendinimo metodus // Teisė. 1999, Nr. 33 (1). P. 48.

¹²⁴ Nekrošius V. Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės. Vilnius: Justitia, 2002. P.135.

¹²⁵ Lietuvos Respublikos pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios. 2011, Nr. 85-4126.

eigą ir priimti teisingą sprendimą. Tai svarbu, kai bylos nagrinėjimas vis buvo atidedamas ir tęsėsi gana ilgai, sudaro nagrinėjančiam bylą pirmosios instancijos teismui gana palankias sąlygas nukreipti bylos nagrinėjimą teisinga linkme, kontroliuoti procesinės medžiagos turinį, nepasimesti gausiuose šalių ir trečiųjų asmenų paaiškinimuose, liudytojų parodymuose ir pan. Antra, teismo posėdžio protokolas svarbus priimto sprendimo teisėtumo bei pagrįstumo kontrolei, t.y. apeliacinio proceso koncentruotumui užtikrinti. Kadangi iš protokolo matyti visa proceso pirmosios instancijos teisme eiga, apeliacinės instancijos teismas gali daug lengviau suvokti, kaip vyko bylos nagrinėjimas, pastebėti procesinius ir kitokius trūkumus, įvertinti šalių ir liudytojų paaiškinimų išsamumą bei reikšmę teismo sprendimo turiniui, pagaliau ir tai, ar teismas tinkamai įvykdė savo išaiškinimo pareigą, o šalys savo pareigą rūpintis proceso skatinimu ir eiga¹²⁶, t.y. pagal protokole esamą informaciją apeliacinės ar kasacinės instancijos teismas turi galimybę patikrinti, ar nebuvo padaryta proceso teisės normų pažeidimo. Trečia, protokolas užtikrina teisę į proceso viešumą siaurąja prasme, suteikiant byloje dalyvaujančiam asmeniui asmeniškai ir tiesiogiai dalyvauti procese nagrinėjant bylą ir susipažinti su visa jos medžiaga¹²⁷, tame tarpe ir teismo posėdžio protokolu (garso įrašu). Taigi, reikėtų pritarti F. Kleino išsakytai nuomonei, jog teismo posėdžio protokolas užtikrina geresnę pirmosios instancijos teismo galimybę priimti teisingą sprendimą byloje, o tai labai svarbu, greitos ir realios priimto sprendimo teisėtumo ir pagrįstumo kontrolės galimybę apeliacinės instancijos teisme¹²⁸.

Išanalizavus teismo praktiką aptariamam klausimui galime nurodyti atvejus, kada teismas pripažįsta, jog byloje nėra teismo posėdžio protokolo: 1) teismo posėdžio protokolas surašytas neįskaitomai¹²⁹; 2) įvertinus visas byloje esančias aplinkybes, daugiau tikėtina, jog kasacinio (apeliacinio) skundo surašymo metu byloje nebuvo teismo posėdžio protokolo (žr., pavyzdžiui, LAT 2005 m. sausio 24 d. nutartis, kurioje LAT įvertinęs visas byloje aplinkybes konstatavo, kad kasacinio skundo surašymo metu minėtas protokolas bylos dokumentų sąrašė nebuvo nurodytas, t.y. protokolo nebuvo¹³⁰).

Pažymėtina, jog teismo posėdžio netinkamas pasirašymas, pažeidžiant procesines teisės normas, negali būti prilyginamas absoliučiam sprendimo negaliojimo pagrindui – kai byloje nėra teismo posėdžio protokolo. Šiuo pagrindu galima remtis tada, kai, pavyzdžiui, paduodant

¹²⁶ Nekrošius V. Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės. Vilnius: Justitia, 2002. P.132-133, 138.

¹²⁷ Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. I tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. P. 271.

¹²⁸ Nekrošius V. Francas Kleinas apie civilinio proceso tikslus ir principus bei jų įgyvendinimo metodus // Teisė. 1999, Nr. 33 (1). P. 48.

¹²⁹ žr., pavyzdžiui, LApT 2002 m. birželio 27 nutartis c.b. Nr. 2A-188/2002, LApT 2003 m. balandžio 3 d. nutartis c.b. Nr. 2-144/2003, LApT 2003 m. balandžio 3 d. nutartis c.b. Nr. 2-144/2003.

¹³⁰ LAT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. sausio 24 d. nutartis c.b. UAB „Jubera“ v. biudžetinė įstaiga Lietuvos vaikų ir jaunimo centras, Nr. 3K-3-6/2005.

kasacinį skundą, iš tiesų byloje nėra apeliacinės instancijos teismo protokolo. Atkreiptinas dėmesys, jog įsigaliojus naujai CPK 168 str. redakcijai, kuris panaikina teismo posėdžio rašytinį protokolą vietoje paliekant tik garsinį įrašą, nebeliks teismui ir reikalavimo pasirašyti protokolą. Tad apeliacinį/kasacinį skundą paduodančiam asmeniui nebeliks pagundos teismo posėdžio protokolo nebuvimą prilyginti jo netinkamam pasirašymui, kadangi šiuo metu teismų praktikoje tokių skundų pasitaiko¹³¹.

2.1.6 Pažeistos bylų rūšinio teisingumo bendrosios kompetencijos ar administraciniam teismui taisyklės

Teisė kreiptis į teismą prielaidų nebuvimas reiškia, kad pareiškimą padavęs asmuo iš viso neturi teisės pareikšti ieškinį teisme. Viena iš tokių teisės kreiptis į teismą prielaidų – bylos priskirtinumas teismo kompetencijai (CPK 137 str. 2 d. 1 p.). Bylos iškėlimo stadijoje teismui nustačius, kad byla nepriskirtina teismo kompetencijai, teismas turi atsisakyti priimti pareiškimą pagal CPK 137 str. 2 d. 1 p., kadangi nėra pagrindo pradėti civilinį procesą, o tuo atveju, kai iškėlus bylą nustatoma, kad pareiškimas priimtas pažeidžiant teisingumo taisykles, teismas privalo perduoti bylą atsižvelgdamas į teisingumą, t.y. teismui, kuriam ji teisinga (CPK 34 str. 2 d. 4 p.). 2011 m. birželio 21 d. LR CPK pakeitimo ir papildymo įstatymu galutinai įtvirtinamas priimtos bylų rūšinio teisingumo „vienas langelis“, t.y. tuo atveju jeigu jau civilinė byla iškelta ji negali būti nutraukta arba pareiškimas negali būti paliekamas nenagrinėtas vien dėl tos priežasties, kad byla teisinga administraciniam teismui, šiais atvejais byla perduodama pagal rūšinį teisingumą (CPK 36 str. 1 d.). Be to 2011 m. birželio 21 d. LR CPK pakeitimo ir papildymo įstatymas panaikina ankstesniame CPK 34 str. 1 d. suformuluotą taisyklę, jog priėmus bylą teismo žinion ir pasikeitus rūšiniam teisingumui, teismas privalėjo bylą perduoti kompetentingam teismui. Pagal naująją CPK 34 str. 1 d. redakciją nors jeigu ieškinio reikalavimo padidinimas, ieškinio dalyko pakeitimas, priešieškinio padavimas keičia rūšinį bylos teisingumą, pradinį ieškinį nagrinėjantis teismas išsprendžia visus su ieškinio (priešieškinio) priėmimu susijusius klausimus ir nagrinėja visą bylą iš esmės. Taipogi, pažymėtina, jog 2011 m. birželio 21 d. LR CPK pakeitimo ir papildymo įstatymu įstatymo leidėjas išbraukė CPK 26 str. 2 d., kai bendrosios kompetencijos teismas, nagrinėdamas bylą civilinio proceso tvarka, galėjo išspręsti ir individualaus pobūdžio administracinio akto teisėtumo klausimą.

Kaip jau minėjome, tyrimo pirmojo skyriaus pirmajame poskyriuje, 2011 m. birželio 21 d. LR CPK pakeitimo ir papildymo įstatymas iš absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų

¹³¹ Žr., pavyzdžiui, LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. sausio 17 d. nutartis c.b. *G.Morkūnienė v. L.Meškinienė*, Nr. 3K-3-51/2001; LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. sausio 28 d. nutartis c.b. *K.Serbenta v. Vilniaus Gedimino technikos universitetas*, Nr. 3K-3-247/2002.

panaikino išimtinį teisingumą ir paliko tik rūšinio teisingumo bendrosios kompetencijos ir administraciniam teismui taisyklių pažeidimą, t.y. nebelieka kaip pagrindo ir kitų rūšinio teisingumo pažeidimo atvejų - nustatoma bendrosios kompetencijos teismų sistemos grandis, kurios teismas turi nagrinėti bylą kaip pirmoji instancija¹³² - apylinkės ir apygardos kaip pirmosios instancijos teismų kompetencija.

Pagal šiuo metu galiojančio CPK 36 str. 3 d., speciali teisėjų kolegija sprendžia ginčus dėl teisingumo tarp bendrosios kompetencijos teismo ir administracinio teismo ir jos nutartis dėl bylos teisingumo neskundžiama (pavyzdžiui, LAT 2009 m. gruodžio 9 d. nutartyje nurodė, jog kasatoriai neturi teisinio pagrindo kvestionuoti šios bylos rūšinio teisingumo, kadangi rūšinio teisingumo klausimas išspręstas Specialiosios teisėjų kolegijos ginčams dėl teisingumo tarp bendrosios kompetencijos ar administracinio teismo spręsti nutartimi, kurioje konstatuota, kad byla teisinga bendrosios kompetencijos teismui. Pagal CPK 36 straipsnio 3 dalį nurodytos Specialiosios teisėjų kolegijos nutartis dėl bylos teisingumo neskundžiama¹³³).

2011 m. birželio 21 d. LR CPK pakeitimo ir papildymo įstatymu įstatymo leidėjas CPK 36 str. 2 d. įtvirtino bendra taisyklę (kuri buvo suformuluota ir veikianči teismų praktikoje), jog bylos rūšinį teisingumą bendrosios kompetencijos ar administraciniam teismui lemia teisinio santykio, iš kurio kilo ginčas, pobūdis - administraciniai teismai sprendžia ginčus, kylančius iš viešosios teisės reglamentuojamų santykių¹³⁴, o bendrosios kompetencijos teismai nagrinėja ginčus, kylančius iš privatinės teisės reglamentuojamų santykių. Pavyzdžiui, LAT civilinėje byloje Nr. 3K-3-324/2010¹³⁵ Ieškovo Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato kasacinį skundą nagrinėjančiai teisėjų kolegijai kilo abejonių dėl nagrinėjamos bylos rūšinio teisingumo. LAT 2010 m. liepos 2 d. nutartimi bylos nagrinėjimas buvo atidėtas ir kreiptasi į specialiąją teisėjų kolegiją ginčams dėl teisingumo prašant išspręsti bylos rūšinio teisingumo klausimą. LAT nurodė, jog nors nagrinėjamoje byloje pareikšti reikalavimai, viena vertus, gali būti vertinami kaip civilinio teisinio pobūdžio reikalavimai (dėl skolos priteisimo), tačiau, kita vertus, nagrinėjamas šalių ginčas kilo dėl mokymosi sutartimi statutinio valstybės tarnautojo prisiimtų įsipareigojimų vykdymo. Šiuo aspektu pažymėtina, kad mokymosi sutarties šalys – valstybės biudžetinė įstaiga Šiaulių miesto VPK, kurios teises ir pareigas perėmė Šiaulių apskrities VPK (ieškovas), ir statutinis valstybės tarnautojas (atsakovas). Specialioji teisėjų

¹³² Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. II tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006. P. 152.

¹³³ LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 9 d. nutartis c.b. *Alytaus apskrities viršininko administracija v. VĮ Registrų centras, VĮ Registrų centro Alytaus filialas ir kt.*, Nr. 3K-3-554/2009.

¹³⁴ LR ABTĮ 15 str., 18-20 str. nustato teisingus ginčus administraciniams teismams - administraciniams teismams teisingos bylos dėl viešojo administravimo subjektų priimtų teisės aktų ir veiksmų teisėtumo, taip pat šių subjektų atsisakymo atlikti jų kompetencijai priskirtus veiksmus teisėtumo ir pagrįstumo ar vilkinimo atlikti tokius veiksmus.

¹³⁵ LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. spalio 7 d. nutartis c.b. *Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariatas v. R. S.*, Nr. 3K-3-324/2010.

kolegija ginčams dėl teisingumo tarp bendrosios kompetencijos ir administracinio teismo spręsti 2010 m. liepos 12 d. nutartimi nutarė, kad ginčas teisingas administraciniam teismui. LAT atsižvelgdamas į tai, konstatavo, kad bylą nagrinėję teismai netinkamai taikė rūšinio teisingumo taisykles, o šis proceso teisės normų pažeidimas yra absoliutus teismo negaliojimo pagrindas (CPK 329 str. 2 d. 6 p., 346 str. 2 d. 1 p.), dėl kurio skundžiami teismų procesiniai sprendimai naikintini ir byla pagal teisingumą perduotina iš naujo nagrinėti Šiaulių apygardos administraciniam teismui (ABTĮ 15 str. 1 d. 5 p., 18 str. 2 d. 5 p.)¹³⁶. Taigi, pagal ABTĮ administracinių teismų kompetencija apibrėžiama ne vien per teisinio santykio subjektą ir jo šalių tarpusavio teisinę padėtį, bet ir per teisinio santykio pobūdį, turinį bei prigimtį, iš kurio kilo ginčas. Be abejo, turtinis santykio pobūdis pats savaime dar nereiškia, jog jis yra civilinis (žr., pavyzdžiui, LAT 2001 m. gegužės 16 d. nutartį, kurioje LAT konstatavo, jog LR valstybė, sprendama klausimą dėl turto nacionalizavimo, dalyvauja kaip valdžios institucija, o ne kaip privatus asmuo, be to nekilnojamojo turto grąžinimas vykdomas ne pagal CK taisykles, o specialius aktus, restitucija yra ribota, patvirtina, jog santykiai yra ne civiliniai, o administraciniai, nors ir turtiniai¹³⁷). Pažymėtina, jog tuo atveju, kai teisinis santykis yra mišrus, bylos rūšinis teisingumas priklauso nuo to, koks teisinis santykis (civilinis ar administracinis) byloje vyrauja (CPK 36 str. 2 d.).

2.1.7 Pirmosios instancijos teismas išsprėdė ne visus pareikštus reikalavimus ir bylos negalima išskirti

Teismas turi priimti sprendimą dėl visų ieškovo, atsakovo ir trečiojo asmens pareikštų reikalavimų (CPK 265 str. 2 d.), atskirai nuroydamas, kuris iš jų tenkinamas, kuris tenkinamas iš dalies ir kuris atmetamas. Taisyklė, kad teismo sprendimu turi būti išspręsti visi pareikšti reikalavimai, netaikoma tais atvejais, kai byloje, kurioje yra pareikšti keli reikalavimai, vieno ar kelių reikalavimų klausimu teismas priima dalinį sprendimą (CPK 261 str.). Vėliau byloje priimtu kitu sprendimu teismas vis tiek turi išspręsti likusius pareikštus byloje reikalavimus, neišspręstus daliniu sprendimu¹³⁸. Pagal CPK 277 str. 1 d. 1 p. jeigu kuris nors reikalavimas, dėl kurio šalys pateikė įrodymus ir davė paaiškinimus, sprendime yra neišspręstas, tai laikytina sprendimo trūkumu, kuris gali būti pašalintas dalyvaujančių byloje asmenų pareiškimu ar teismo iniciatyva priimant papildomą sprendimą. Jei šis teismo sprendimo trūkumas nebuvo ar negalėjo

¹³⁶ LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. spalio 7 d. nutartis c.b. *Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariatas v. R. S.*, bylos Nr. 3K-3-324/2010.

taipogi žr. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. rugsėjo 29 d. nutartis c.b. *VŠĮ „Kurier Wilenski“ v. Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos komisija*, Nr. 3K-3-352/2009.

¹³⁷ LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. gegužės 16 d. nutartis c. b. *R. Vėjalis v. Panevėžio apskrities viršininko administracija*, Nr. 3K-3-518/2001.

¹³⁸ Driukas A., Valančius V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. III tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007. P. 612-613.

būti pašalintas papildomu sprendimu, jis gali būti pagrindas apeliaciniam bei kasaciniam skundai. Tokiu atveju, jeigu kuris nors iš reikalavimų lieka neišspręstas, visais atvejais byla toje dalyje turi būti gražinta pirmosios instancijos teismui. LApT 2005 m. balandžio 21 d. nutartyje pagal ieškovo Utenos apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos ieškinį atsakovui likviduojamai UAB „Kavarsko sakalas“ dėl bankroto bylos iškėlimo konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas priėmė dokumentą kaip atsiliepimą, o ne kaip prašymą dėl proceso atnaujinimo remdamasis klaidingu dokumento pavadinimu (atsiliepimu dėl prašymo atnaujinti procesą byloje). Analizuojamoje byloje teismu pateiktame dokumente buvo ne tik palaikomas suinteresuoto asmens AB „Vievio paukštynas“ pateiktas prašymas atnaujinti procesą byloje, bet ir nurodomi savarankiški reikalavimai ir motyvai, grindžiantys proceso atnaujinimo pagrindus, t.y. šis procesinis dokumentas savo paskirtimi laikytinas savarankišku prašymu dėl proceso atnaujinimo, nes būtent tokią valią jame išreiškė pareiškėjas¹³⁹. Tuo tarpu minėtoje byloje pirmosios instancijos teismas net nesvarstė prašymo atnaujinti procesą byloje priimtumo ir pagrįstumo klausimus, t.y. prašymas dėl proceso atnaujinimo liko neišnagrinėtas ir neįvertintas. Todėl apeliacinės instancijos konstatavo absoliutų teismo sprendimo negaliojimo pagrindą, nes pirmosios instancijos teismas pasisakė ne dėl visų byloje pareikštų reikalavimų ir bylos negalima išskirti CPK 327 str. 2 d. nustatyta tvarka (CPK 329 str. 2 d. 7 p.)¹⁴⁰.

Ir priešingai, LAT 2008 m. spalio 7 d. nutartyje nustatė, kad reikalavimas panaikinti nuosavybės teisės į ginčo žemę registraciją tiesiogiai susijęs su reikalavimais panaikinti ginčijamus sandorius ir aktus, t.y. žemės sklypo teisinė registracija yra išvestinis veiksmas, priklausomas nuo sandorio ar kito pagrindo buvimo ar nebuvimo, nes, panaikinus sandorį, išnyksta nekilnojamojo turto ir teisių į jį įregistravimo viešajame registre pagrindas. Jei ginčijami sandoriai ir aktai, kurių pagrindu buvo įregistruota nuosavybė, pripažinti negaliojančiais, duomenys apie nekilnojamojo turto turtą tampa nuginčytais, ir viešojo registro tvarkytojas privalo tokį teismo sprendimą vykdyti. Todėl LAT konstatavo, jog tai nėra absoliutus teismo sprendimo negaliojimo pagrindas¹⁴¹. LAT 2007 m. gruodžio 12 d. nutartyje nurodė, kad prašymas nutraukti civilinę bylą negali būti laikomas savarankišku reikalavimu civilinėje byloje, nes tai nėra

¹³⁹ CPK 115 str. 4 d. nurodyta, kad „klaidingas procesinio dokumento pavadinimo nurodymas arba kiti aiškūs netikslumai nėra kliūtis atlikti procesinius veiksmus, kurių yra prašoma pateiktame procesiniame dokumente“. Tai reiškia, kad dėl dalyvaujančio byloje asmens teismui pateikto procesinio dokumento turi būti sprendžiama ne pagal šio dokumento formą, tačiau pagal jo turinį. Jeigu asmuo klaidingai įvardija procesinį dokumentą, kuris savo turiniu ir paskirtimi yra laikytinas kitu procesiniu dokumentu, toks dokumentas teisiškai įvertintinas pagal tikrąjį turinį. (LAT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. spalio 17 d. nutartis c.b. AB „Vievio paukštynas“ v. UAB „Kavarsko sakalas“, Nr. 3K-3-480/2005).

¹⁴⁰ LAT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. spalio 17 d. nutartis c.b. AB „Vievio paukštynas“ v. UAB „Kavarsko sakalas“, Nr. 3K-3-480/2005.

¹⁴¹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. spalio 7 d. nutartis c.b. R. J. v. Kauno apskrities viršininko administracija, Kauno rajono savivaldybė, Nr. 3K-3-462/2008

materialinio pobūdžio reikalavimas¹⁴². LAT 2005 m. sausio 18 d. nutartyje konstatavo, jog kai byloje priimamas naujas sprendimas, tačiau nenurodama, jog panaikinamas anksčiau priimtas sprendimas, tai yra ne esminė, o tik formali klaida, nes pagal CPK 371 str. 3 d., teismui priėmus naują sprendimą, ankstesni teismų sprendimai netenka teisinės galios, t. y. tampa negaliojančiais. Analizuojamoje byloje atnaujinus procesą, byla buvo išnagrinėta pakartotinai ir S. Kuliavienės pareiškimas dėl žemės valdymo nuosavybės teise juridinio fakto nustatymo atmestas, t. y. priimtas naujas sprendimas, tačiau nenurodyta, jog panaikinamas anksčiau priimtas sprendimas¹⁴³.

2.2 Santykinai absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai pagal CPK 329 str. 3 d.

2.2.1 Byla buvo išnagrinėta, kai nebuvo nors vieno iš bylos dalyvių, kuriam nebuvo tinkamai pranešta apie bylos nagrinėjimo laiką ir vietą

Aiškinant CPK 329 str. 3 d. 1 p. teisės normą, būtina atsižvelgti į teisės principą, kad teismas prieš priimdamas sprendimą turi išklausyti ir kitą šalį¹⁴⁴. Kaip jau minėjome pirmojo tyrimo skyriuje trečiame poskyriuje, šios teisės tinkamas įgyvendinimas įgalina tinkamai taikyti rungimosi principą. Tai nulėmė, kad įstatyme detaliai reglamentuojama teismo procesinių dokumentų (toks yra ir teismo šaukimas) įteikimo šalims bei kitiems suinteresuotiems asmenims tvarka¹⁴⁵. Byloje dalyvaujančių asmenų informavimas apie teismo posėdžio laiką ir vietą yra bylą nagrinėjančio teismo pareiga¹⁴⁶. Teismo pareiga informuoti byloje dalyvaujančius asmenis apie teismo posėdžio laiką ir vietą įgyvendinama CPK 117–134 str. nustatyta tvarka, o šios pareigos tinkamai neįvykdžius, atsiranda CPK nustatyti procesiniai teisiniai padariniai: teismas atideda bylos nagrinėjimą (CPK 246 str. 1, 2 d.), o jeigu byla jau išnagrinėta ir priimtas teismo sprendimas, tai neinformavimo aplinkybė pripažįstama absoliučiu pirmosios instancijos teismo sprendimo negaliojimo pagrindu (CPK 329 str. 3 d. 1 p.). Absoliutaus sprendimo negaliojimo pagrindu pripažįstamas toks atvejis, jeigu pirmosios instancijos teismas išnagrinėjo bylą, kai nebuvo nors vieno iš dalyvaujančių byloje asmenų, kuriam nepranešta apie teismo posėdžio laiką ir vietą, jeigu toks asmuo remdamas šia aplinkybe grindžia savo apeliacinį skundą. Taigi, šio

¹⁴² LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 12 d. nutartis c.b. BUAB „Kavarsko sakalas“ v. AB „Vievio paukštynas“, VI Registrų centras, V. K., Nr. 3K-3-583/2007.

¹⁴³ LAT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. sausio 18 d. nutartis c.b. S.Kuliavienė v. I.Narkevičiūtė, Nr. 3K-3-67/2005.

¹⁴⁴ Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. III tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007. P. 620-621.

¹⁴⁵ LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 23 d. nutartis c.b. E. G. R. v. M. R., Nordea Bank Finland Plc Lietuvos skyrius, Nr. 3K-3-603/2009.

¹⁴⁶ LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 21 d. nutartis c.b. AB SEB Vilniaus bankas, BUAB „Asotra“, D. B., A. B., R. R., UAB „Abigus“, UAB „Limedika“, MM Pharma LLC v. UAB „GlaxoSmithKline Lietuva“, Nr. 3K-3-604/2007.

bylos gražinimo iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui pagrindo taikymo sąlygos yra trys: 1) byloje dalyvaujančiam asmeniui nepranešta apie teismo posėdžio vietą ir laiką; 2) pirmosios instancijos teismas išnagrinėjo bylą nedalyvaujant šiam asmeniui (t. y. byloje dalyvaujančiam asmeniui, kuriam nepranešta apie teismo posėdžio vietą ir laiką); 3) toks asmuo savo apeliacinį skundą grindžia bylos išnagrinėjimo jam nedalyvaujant aplinkybe¹⁴⁷. Pagal šią normą net jei byla ir būtų išnagrinėta pirmosios instancijos teisme nedalyvaujant kuriam nors iš dalyvaujančių byloje asmenų, kuriam nebuvo pranešta apie teismo posėdžio laiką ir vietą, tai vien šiuo pagrindu teismo sprendimas galėtų būti pripažintas negaliojančiu tik tuo atveju, jeigu būtų toks asmuo, remdamasis šia aplinkybe, grįstų savo apeliacinį skundą (CPK 329 str. 3 d. 1p.).

Pažymėtina, jog nors santykinai absoliutus sprendimo negaliojimo pagrindas, įtvirtintas CPK 329 str. 3 d. 1 p. nustato atvejį, kai turi būti naikinamas pirmosios instancijos teismo sprendimas, tačiau pagal formuojamą LAT praktiką, šis pažeidimas laikytinas esminiu pagal CPK 346 str. 2 d. 1., t.y. yra pagrindu peržiūrėti apeliacinės instancijos teismo procesinį sprendimą kasacine tvarka¹⁴⁸. Taigi, netinkamu informavimu apie teismo posėdžio vietą bei laiką, gali remti tiek apeliantas, tiek kasacinį skundą paduodantis asmuo. Pavyzdžiui, LAT 2010 m. balandžio 27 d. nutartyje konstatavo, jog ieškovei pranešimas apie bylos nagrinėjimą apeliacine tvarka siųstas nebuvo. CPK 118 str. 1 d. nustatyta, kad tais atvejais, kai šalis ar trečiasis asmuo veda bylą per atstovą, su byla susiję procesiniai dokumentai įteikiami atstovui. Analizuojamoje byloje, ieškovės atstovavimo sutartis su advokatu buvo sudaryta tik dėl atstovavimo pirmosios instancijos teisme. Tuo tarpu apeliacinių skundų nuorašai siųsti tik buvusiam ieškovų atstovui. Tai rodo, kad ieškovė apeliacinėje instancijoje atstovo neturėjo. Taigi, teismas bylą išnagrinėjo nepranešęs apie tai ieškovei ir jai nedalyvaujant. Nurodytų argumentų pagrindu teisėjų kolegija nusprendė, kad apeliacinės instancijos teismas pažeidė proceso teisės normas, ir dėl to galėjo būti neteislingai išspręsta byla. Dėl to apeliacinės instancijos teismo nutartis panaikinta ir perduota nagrinėjimui apeliacinės instancijos teismui iš naujo¹⁴⁹.

CPK 117-134 str. numato įteikimo būdus, įteikimo vietą, laiką, tvarką bei kitus reikalavimus, kurių pagalba yra realizuojama dalyvaujančio byloje asmens teisė gauti informaciją apie bylos nagrinėjimo vietą ir laiką. Tačiau jų plačiau neaptarsime, kadangi tai atskiros analizės reikalaujantis klausimas, tik pažymėsime, jog 2011 m. birželio 21 d. LR CPK

¹⁴⁷ LAPt CBS teisėjų kolegijos 2011 m. rugsėjo 1 d. nutartis c.b. *pagal kreditorių A. M. ir Danske Bank A/S, atstovaujamo Danske Bank A/S Lietuvos filialo, atskiruosius skundus dėl Vilniaus apygardos teismo 2011 m. birželio 17 d. nutarties*, Nr. 2-2415/2011.

¹⁴⁸ LAT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. birželio 27 d. nutartis c.b. *L.S. v. A. D., AB "Vilma", daugiabučio gyvenamojo namo savininkų bendrija Nr. 796 ir kt.*, Nr. 3K-3-355/2005.

¹⁴⁹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. balandžio 27 d. nutartis c.b. *O. P. ir kt. v. O. M. ir kt.*, Nr. 3K-3-193/2010.

pakeitimo ir papildymo įstatymo dėl įkeitimo tvarkos įnešė daug naujovių, nustatytos bendrųjų procesinių dokumentų įteikimo tvarkos taisyklių išimtis, pavyzdžiui: nepavykus įteikti procesinius dokumentus juridiniams asmenims jie siunčiami juridinio asmens buveinės adresu ir laikomas įteiktu praėjus dešimčiai dienų nuo išsiuntimo; numatytas viešas įteikimo būdas – paskelbiant specialiajame tinklapyje internete ne vėliau kaip 14 dienų iki teismo posėdžio, kai adresato gyvenamoji ir darbo vietos yra nežinomos ir kai nėra galimybės paskirti kuratorių¹⁵⁰; kai byla nagrinėjama iš esmės rašytinio proceso tvarka, apie teismo posėdžio datą, laiką, vietą ir teismo sudėtį skelbiame specialiaame interneto tinklalapyje ne vėliau kaip prieš septynias dienas iki teismo posėdžio dienos, išskyrus numatytas išimtis; procesiniai dokumentai nuo 2013 m. sausio 1 d. atsakovui gali būti įteikiami elektroninio ryšio priemonėmis. Tokia nauja numatyta įteikimo tvarka, mūsų manymu, užtikrins procesinių dokumentų įteikimo efektyvumą, palengvins teismui darbą ir pagreitins visą teismo procesą.

CPK 133 str. 1 d. nustatyta supaprastinta informavimo apie teismo posėdžio laiką ir vietą tvarka – dalyvaujančiam byloje asmeniui tinkamai įteikus teismo šaukimą, apie kitus teismo posėdžius pranešama pranešimais, t. y. nereikalaujama įteikimo asmeniui pasirašytinai ir nustatytos formos pažymos su parašu bei nurodyta įteikimo data gražinimo teismui. LAT 2007 m. gruodžio 21 d. nutartyje nurodė: „Igyvendinant proceso koncentracijos ir ekonomiško principą (CPK 7 str.), siekiant be reikalo neapsunkinti teismo darbo ir išvengti nepagrįstų išlaidų, taip pat atsižvelgiant į byloje dalyvaujančių asmenų pareigą domėtis proceso eiga, informuoti apie pasikeitusį procesinių dokumentų įteikimo vietos adresą“¹⁵¹. Taigi, darytina išvada, kad supaprastinta pranešimo tvarka įtvirtinta preziumuojant, kad šalis, kartą jau gavusi teismo šaukimą nurodytu adresu, gaus ir kitus teismo siunčiamus dokumentus, bei tai, jog byloje

¹⁵⁰ Galimi atvejai, kai nėra žinoma nei šalies gyvenamoji, nei darbo vieta. Tokiu atveju procesinis dokumentas, sukeliantis būtinumą ginti šios šalies teises, iki jos gyvenamoji ar darbo vieta paaiškės, gali būti įteiktas kuratoriui. Kuratoriaus instituto paskirtis yra papildomai apsaugoti asmenų, kurių gyvenamoji ir darbo vieta nežinomos, procesines teises. Bendrosios su kuratoriaus institutu susijusios nuostatos įtvirtintos CPK 39 str. Kuratorius gali būti paskirtas tik esant tam tikroms sąlygoms: 1) nėra žinoma šalies, kuriai turi būti paskirtas kuratorius, gyvenamoji ir darbo vieta (pastarąją aplinkybę, vadovaujantis CPK 129 str. 2 d., turi įrodyti suinteresuotas asmuo); 2) būtina skubiai atlikti su šia šalimi susijusius procesinius veiksmus (vienas iš tokių veiksmų – teismo šaukimo įteikimas); 3) yra suinteresuotos šalies prašymas skirti kuratorių ir išankstinis apmokėjimas už kuratoriaus atstovavimą; 4) kuratoriumi gali būti skiriamas tik fizinis asmuo; 5) būtinas kuratoriumi skiriamo asmens sutikimas; 6) kuratoriumi paskirto asmens interesai neturi būti priešingi atstovaujamos šalies interesams. CPK 39 str. 1 d. nustatyta, kad kuratorius konkrečioje byloje veikia kaip atstovas pagal įstatymą, t. y. turi visas atstovaujamojo teises ir pareigas. Kadangi kuratorius skiriamas tik priešingos šalies, kuri siekia atlikti skubius procesinius veiksmus, prašymu ir sąskaita, tai teismas gali tik pasiūlyti šaliai pasinaudoti kuratoriaus institutu, bet neturi teisės skirti jo savo iniciatyva. Jeigu nėra suinteresuoto asmens prašymo ir išankstinio apmokėjimo už kuratoriaus atstovavimą ar kuratoriumi skiriamo asmens sutikimo, laikytina, kad kuratoriaus paskyrimas negalimas. (LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 23 d. nutartis c.b. *E. G. R. v. M. R.*, Nr. 3K-3-603/2009).

¹⁵¹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 21 d. nutartis c.b. *AB SEB Vilniaus bankas, BUAB „Asotra“, D. B., A. B., R. R., UAB „Abigus“, UAB „Limedika“, MM Pharma LLC v. UAB „GlaxoSmithKline Lietuva“*, Nr. 3K-3-604/2007.

dalyvaujantis asmuo, privalo pats rūpintis proceso eiga bei skatinimu¹⁵². Tačiau ši prezumpcija nėra absoliuti ir gali būti paneigiama, todėl teismas gavęs nustatytos formos pažymą su įrašu, kad dokumentas asmeniui neįteiktas, negali teigti, kad bylos dalyvis buvo tinkamai informuotas (pavyzdžiui, LAT 2007 m. gruodžio 21 d. nutartyje konstatavo, jog esant akivaizdžiam byloje dalyvaujančio asmens neinformavimo apie teismo posėdį faktui, apeliacinės instancijos teismas teisingai konstatavo absoliutų pirmosios instancijos teismo nutarties negaliojimo pagrindą¹⁵³, taipogi LApT 2011 m. rugsėjo 1 d. nutartyje nurodė, jog pirmosios instancijos teismas, tinkamai nepranešęs kreditoriui A. M. ir visai nepranešęs kreditoriui Danske Bank A/S apie žodinį bylos nagrinėjimą, nesudarė šiems asmenims galimybės dalyvauti bylos dėl A. M. kreditorinio reikalavimo tvirtinimo nagrinėjime. Tokiu būdu buvo pažeistos šių asmenų procesinės teisės teikti įrodymus, dalyvauti tiriant įrodymus, užduoti klausimus kitiems dalyvaujantiems byloje asmenims, liudytojams, pateikti prašymus, duoti teismui paaiškinimus žodžiu ir raštu, teikti savo argumentus ir samprotavimus visais bylos nagrinėjimo metu kylančiais klausimais, prieštarauti kitų dalyvaujančių byloje asmenų prašymams, argumentams ir samprotavimams, ir kt. Apeliacinis instancijos teismas atsižvelgdamas į tai, kad apeliantai grindžia skundą teisės būti išklausytam suvaržymu, ir konstatavus proceso teisės normų pažeidimą, pirmosios instancijos teismo nutartį panaikino dėl absoliutaus negaliojimo pagrindo, o klausimas dėl kreditoriaus A. M. reikalavimo tvirtinimo perdavė spręsti pirmosios instancijos teismui iš naujo¹⁵⁴). LAT 2007 m. gruodžio 21 d. nutartyje konstatavo, jog pareiškėjas buvo tinkamai informuotas apie pirmosios instancijos teismo pirmąjį ir vėlesnius posėdžius, tačiau pirmosios instancijos teismo šiam asmeniui išsiųstas šaukimas į paskutinį teismo posėdį, kuriame byla pagal pareiškėjų skundus išnagrinėta iš esmės, buvo gražintas neįteiktas. Kai teismas, pagal CPK nuostatas turėdamas teisę išsiųsti byloje dalyvaujančiam asmeniui teismo pranešimą, išsiunčia teismo šaukimą ir gauna nustatytos formos pažymą su įrašu, kad dokumentas asmeniui neįteiktas, negalima teigti, kad bylos dalyvis buvo tinkamai informuotas, motyvuojant tuo, kad pagal įstatymą būtų pakakę išsiųsti jam teismo pranešimą. Tokiomis aplinkybėmis pirmosios instancijos teismas turėjo atidėti bylos nagrinėjimą, tačiau to nepadarė ir išnagrinėjo bylą iš

¹⁵² LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. balandžio 26 d. nutartis c.b. *J.Švenčionienė v. V.Švenčionis*, Nr. 3K-3-296/2004.

¹⁵³ LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 21 d. nutartis c.b. *AB SEB Vilniaus bankas, BUAB „Asotra“, D. B., A. B., R. R., UAB „Abigus“, UAB „Limedika“, MM Pharma LLC v. UAB „GlaxoSmithKline Lietuva“*, Nr. 3K-3-604/2007.

¹⁵⁴ LApT CBS teisėjų kolegijos 2011 m. rugsėjo 1 d. nutartis c.b. *pagal kreditorių A. M. ir Danske Bank A/S, atstovaujamo Danske Bank A/S Lietuvos filialo, atskiruosius skundus dėl Vilniaus apygardos teismo 2011 m. birželio 17 d. nutarties*, Nr. 2-2415/2011.

taipogi žr. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2011 m. rugsėjo 1 d. c.b. *pagal kreditorių uždariosios akcinės bendrovės „Subtilis“ ir Danske Bank A/S, veikiančio per Danske Bank A/S Lietuvos filialą, atskiruosius skundus dėl Vilniaus apygardos teismo 2011 m. birželio 17 d. nutarties*, Nr. 2-2143/2011.

esmės teismo posėdyje nedalyvaujant asmeniui, kuriam nebuvo tinkamai pranešta, todėl byla turi būti gražinta iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui¹⁵⁵.

2.2.2 Pažeistos proceso kalbos taisyklės

CPK 11 straipsnyje įtvirtintas proceso kalbos principas reiškia, kad teismo procesas LR vyksta valstybine kalba. Ši norma taip pat įtvirtinta Konstitucijoje. Ne visi proceso dalyviai gali mokėti lietuvių kalbą, todėl asmenims yra garantuojama teisė naudotis vertėjo paslaugomis, ta pati nuostata yra taikoma, kai asmuo net ir nepakankamai moka lietuvių kalbą, todėl teismas neturi tikrinti proceso dalyvių žinių ir asmens prašymu privalo užtikrinti vertėjo dalyvavimą¹⁵⁶. 2011 m. birželio 21 d. LR CPK pakeitimo ir papildymo įstatymas įtvirtino naujovę, kad jei dalyvaujantis byloje asmenys, kuriems turi būti įteikti procesiniai dokumentai, nemoka valstybinės kalbos, teismui turi būti pateikti šių dokumentų vertimai į jiems suprantamą kalbą. Pažymėtina, jog tinkamas valstybinės kalbos principo įgyvendinimas yra tinkamo kitų: žodinio proceso (CPK 15 str.), procesinio lygiateisiškumo (CPK 17 str.), tiesioginio dalyvavimo (CPK 14 str.) ir kt. principų įgyvendinimo sąlyga¹⁵⁷. Jei asmeniui, kuris skundžia teismo sprendimą ar nutartį apeliacine ar kasacine tvarka nesuteikiama teisė kalbėti gimtąja kalba bei turėti vertėją, teismas konstatuoja, jog tinkamo proceso nebuvo ir bylą privaloma gražinti, kad būtų atkurta pažeista teisė į tinkamą procesą. Taikant praktikoje CPK 329 str. 3 d. 2 p. nurodytą pagrindą sunkumų nekyla.

Išanalizavus LAT ir LApT išnagrinėtų bylų dėl absoliučių negaliojimo pagrindų taikymą darytina išvada, kad byla gali būti gražinta nagrinėti pirmosios instancijos teismui iš naujo tik išimtiniais, įstatyme nurodytais atvejais. Apeliacinės instancijos teismas, naikindamas sprendimą ir gražindamas bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo, savo nutartyje privalo įvardyti konkretų CPK 329 str. 2 d. ir 3 d. punktą, suteikiantį pareigą panaikinti teismo sprendimą, ir pagrįsti, kodėl jis mano esant padarytą šį pažeidimą, t.y. neužtenka tik konstatuoti, būtina motyvuoti, kuo remdamasis teismas padarė tokią išvadą.

¹⁵⁵ LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 21 d. nutartis c.b. *AB SEB Vilniaus bankas, BUAB „Asotra“, D. B., A. B., R. R., UAB „Abigus“, UAB „Limedika“, MM Pharma LLC v. UAB „GlaxoSmithKline Lietuva“*, Nr. 3K-3-604/2007.

¹⁵⁶ Driukas A., Laužikas E., Mikėlėnas V. ir kt. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras (T.1) I dalis. Bendrosios nuostatos/Bendraautorius (IĮ 1-13 str.). Vilnius, Justitia, 2004. P. 407.

¹⁵⁷ Laužikas E., Mikėlėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 171.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Tyrimo eigoje buvo išnagrinėta absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų teisinė prigimtis ir procesinė paskirtis, sąsajos su civilinio proceso principais bei CPK 329 str. 2 d. ir 3 d. taikymo ypatumai LAT ir LApT praktikoje.

Tyrimo išvados:

1. CPK 329 str. 2 d. ir 3 d. įtvirtinti absoliutūs teismo sprendimo negaliojimo pagrindai išplaukia iš teismų veiklos organizavimo ir bylos nagrinėjimo principų ir gali būti sietini su teisės į tinkamą procesą principo pažeidimais. CPK 329 str. 2 d. ir 3 d. nurodomų absoliučių teismo sprendimo negaliojimo pagrindų ryšis su pagrindiniais civilinio proceso principais sąlygoja tai, kad LR CPK nurodyti absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai iš esmės atitinka kitų kontinentinės Europos valstybių CPK įtvirtintus pagrindus.
2. Nustačius bent vieną iš CPK 329 str. 2 d. ir 3 d. nurodytų pažeidimų pripažįstama, kad aukštesnės instancijos teismas privalo nenagrinėjant ginčo iš esmės besąlygiškai naikinti teismo sprendimą ir bylą perduoti pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo. Todėl CPK 329 str. 2 d. ir 3 d. turinys turėtų atitikti tokius du kriterijus: pirma, straipsnyje nurodyti pažeidimai turi būti esminiai; antra, šių pažeidimų požymiai turi būti nesunkiai nustatomi nenagrinėjant bylos iš esmės.
3. CPK 329 str. 2 d. ir 3 d. tyrimas bei LAT ir LApT praktikos analizė patvirtina iškeltą hipotezę - šiose straipsnio dalyse, išskyrus CPK 329 str. 2 d. 2 p. (pirmosios instancijos teismas nusprendė dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų materialiujų teisių ir pareigų), nurodytos aplinkybės gali būti nustatytos nenagrinėjant ginčo iš esmės.
4. Tikslinga tokiu būdu keisti esamą CPK 329 str. 2 d. 2 p.(pirmosios instancijos teismas nusprendė dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų materialiujų teisių ir pareigų) redakciją: „pirmosios instancijos teismas nusprendė dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų teisinės padėties“.
5. Tikslinga tokiu būdu keisti esamą CPK 329 str. 2 d. 4 p. (sprendimas, nutartis yra be motyvų (sutrumpintų motyvų)) redakciją: „sprendimas, nutartis yra be motyvuojamosios dalies (sutrumpintų motyvų)“.
6. Išanalizavus LAT ir LApT išnagrinėtų bylų dėl absoliučių negaliojimo pagrindų taikymą darytinos tokios išvados:
 - 6.1. Neteisėta teismo sudėtis (CPK 329 str. 2 d. 1 p.) pripažįstama tuomet, kai yra nesilaikoma reikalavimų, keliamų: 1) teismo sudėčiai bylos nagrinėjimo metu pirmosios, apeliacinės ir kasacinės instancijos teismuose; 2) teisėjų nušalinimo tvarkai;

4) bylą nagrinėjančios teisėjų (kolegijos) skaičiui; 5) konkrečių teisėjų amžiui; 6) teisėjo pareigas vykdančio asmens įgaliojimams. Neteisėta teismo sudėtis (CPK 329 str. 2 d. 1 p.) taip pat pripažįstama tuomet, kai pažeidžiamas draudimas teisėjui pakartotinai nagrinėti tą pačią bylą;

6.2. Teisėjo įgaliojimų pratęsimo termino pabaiga yra siejama su pabaiga bylų (baigiamųjų sprendimų šiose bylose priėmimu ar šių bylų nagrinėjimo atidėjimu), kurios nebuvo baigtos nagrinėti tuo metu (tą dieną), kai pasibaigė to teisėjo įgaliojimų laikas arba jis sulaukė įstatyme nustatyto pensinio amžiaus. T.y. teisėjas savo įgaliojimų pratęsimo laiku gali vykdyti teisingumą, kaip visavertis teisėjas ir kitose bylose, kurios jam buvo paskirtos nagrinėti po to, kai jo įgaliojimai buvo pratęsti;

6.3. Teismai pripažįsta, kad bylos nagrinėjimo eigoje pažeidus teismo sudėties keitimo taisyklės, taikytinas CPK 329 str. 2 d. 1 p. (byla išnagrinėta neteisėtos teismo sudėties);

6.4. LAT praktikoje pasitaiko atveju, kai LAT daro išvadą, kad bylą išnagrinėjus pažeidžiant teisingumo taisyklės, buvo neteisėta teismo sudėtis;

6.5. CPK 329 str. 2 d. 2 p. (pirmosios instancijos teismas nusprendė dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų materialiuųjų teisių ir pareigų) teismų praktikoje taikomas tuomet, kai teismo sprendimas įtakoja neįtrauktų į bylą asmenų teisinę padėtį;

6.6. Pripažįstama, kad sprendimą priėmė ne tas teisėjas, kuris nagrinėjo bylą (CPK 329 str. 2 d. 3 p.), kai sprendimas pasirašytas ne to teisėjo, kuris nagrinėjo bylą, ir tai nėra tik spausdinimo klaida;

6.7. Laikoma, kad sprendimas, nutartis yra be motyvų (CPK 329 str. 2 d. 4 p.), kai teismas visiškai nenurodo faktinių ir teisinių argumentų. Tuo atveju, kai teismo sprendimo (nutarties) motyvai yra neišsamūs, toks pažeidimas turi būti vertinamas kiekvienu konkrečiu atveju visos apeliacinės instancijos teismo nutarties kontekste. LAT praktikoje pabrėžiama, kad jei teismo sprendimo motyvuojamojoje dalyje argumentuotai atsakyta į pagrindinius išnagrinėto ginčo aspektus, tai negali būti pagrindas vien dėl formalių pažeidimų panaikinti iš esmės teisingą teismo sprendimą;

6.8. Taikant CPK 329 str. 2 d. 5 p. (nėra teismo posėdžio protokolo, kai byla išnagrinėta žodinio proceso tvarka), CPK 329 str. 2 d. 6 p. (pažeistos bylų rūšinio teisingumo bendrosios kompetencijos ar administraciniam teismui taisyklės), CPK 329 str. 2 d. 7 p. (pirmosios instancijos teismas išsprendė ne visus byloje pareikštus reikalavimus ir bylos negalima išskirti pagal CPK 327 str. 2 d.), CPK 329 str. 3 d. 2 p. (nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme, buvo pažeistos proceso kalbos taisyklės ir asmuo, kurio teisės buvo pažeistos, šia aplinkybe grindžia savo apeliacinį skundą) sunkumų nekyla;

6.9. Netinkamo pranešimo (informavimo) apie bylos nagrinėjimo laiką ir vietą (CPK 329 str. 3 d. 1 p.) faktas pripažįstamas, kai yra visos šios sąlygos: 1) byloje dalyvaujančiam asmeniui nepranešta apie teismo posėdžio vietą ir laiką (t.y. CPK 117-134 str. nustatyta tvarka); 2) pirmosios instancijos teismas išnagrinėjo bylą nedalyvaujant šiam asmeniui (t. y. byloje dalyvaujančiam asmeniui, kuriam nepranešta apie teismo posėdžio vietą ir laiką); 3) toks asmuo savo apeliacinį skundą grindžia bylos išnagrinėjimo jam nedalyvaujant aplinkybe.

7. Tyrimo rezultatai gali būti panaudoti rengiant bei nagrinėjant apeliacinius/kasacinius skundus dėl teismo sprendimo panaikinimo CPK 329 str. 2 d. ir 3 d. nurodytais pagrindais.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminiai aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 31-953.
2. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija // Valstybės žinios. 1995, Nr. 40-987.
3. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas// Valstybės žinios. 2002, Nr.77-3288.
4. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (galiojęs nuo 1965 m. sausio 1 d. su pakeitimais iki 2003 m. sausio 1 d.) // Valstybės žinios. 1964, Nr. 19-139.
5. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo“// Valstybės žinios. 1994, Nr. 93-1809.
6. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 67-1606.
7. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 58, 128, 181, 182, 184, 245, 334, 450 straipsnių pakeitimo bei papildymo įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 66-1613.
8. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 12-3106.
9. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas //Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.
10. Lietuvos Respublikos pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios. 2011, Nr. 85-4126.
11. Lietuvos Respublikos Administracinių bylų teisenos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 13-308.
12. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto išvada „Dėl Civilinio proceso kodekso I-III dalių projekto“, 2002-01-16, Nr. IXP- 926(2).
13. Lenkijos civilinio proceso kodeksas. Kodeks postępowania cywilnego. Prieiga per internetą: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19640430296>.
14. Prancūzijos civilinio proceso kodeksas. Новый Гражданский процессуальный кодекс Франции / Пер. с франц. В. Захватаев / Прудисловие: А. Довгерт, В. Захватаев / Отв. ред. А. Довгерт. – К. : Истина, 2004.
15. Rusijos civilinio proceso kodeksas. Гражданский процессуальный кодекс РФ (ГПК РФ) Prieiga per internetą: http://www.consultant.ru/popular/gpkrf/8_48.html#p2873).
16. Vokietijos civilinio proceso kodeksas. Inhaltsübersicht der Zivilprozessordnung (ZPO). Prieiga per internetą: <http://www.zpo.de/>.

Specialioji literatūra:

17. Ambrasaitė G., Norkus R. Atskirų civilinio proceso stadijų ir atskirų kategorijų civilinių bylų nagrinėjimo ypatumai. Mokymoji priemonė. Vilnius: Patvirtinta Mykolo Romerio Universiteto Teisės fakulteto Civilinio proceso katedros 2007-06-07 protokolu Nr. 1CPK-9, 2007. Prieiga per internetą: http://www.mruni.eu/mru_lt dokumentai/katedros/civilinio_proceso_katedra/Methodines_priemones/Methodinepriem.pdf.

18. Driukas A., Laužikas E., Mikėlėnas V. ir kt. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras (T.1) I dalis. Bendrosios nuostatos//Bendraautorius (II 1-13 str.). Vilnius, Justitia, 2004.

19. Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. I tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.

20. Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. III tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007.

21. Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. IV tomas. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009.

22. Dworkin R. Rimtas požiūris į teises. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2004.

23. Jočienė D., Čilinskas K. Žmogaus teisių apsaugos problemos tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje. Vilnius, 2004. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/owa-bin/owarepl/inter/owa/U0120826.pdf>.

24. Laužikas E., Mikėlėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003.

25. Laužikas E., Mikėlėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. II tomas. Vilnius: Justitia, 2005.

26. Mikėlėnas V. Civilinis procesas. I dalis. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Justitia, 1997.

27. Mikėlėnas V. Civilinis procesas. II dalis. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Justitia, 1997.

28. Nekrošius V., Laužikas E., Ramelis K., ir kt. Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso komentaras. III dalis. Vilnius: Justitia, 2005.

29. Nekrošius V. Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės. Vilnius: Justitia, 2002.

30. Plečkaitis R., Logikos pagrindai. Vilnius: Tyto alba, 2004.

31. Vaišvila A. Teisės teorija. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Justitia, 2004.
32. Борисова Е.А. Институт апелляции в гражданском процессе. Москва: Спарк, 1996.
33. Гришин И. П., и др. Гражданский процесс :учебник. Под редакцией Треушникова М.К. 2-ое изд. испр. и доп. Москва: Юриспруденция, 2000.
34. Малышев К. И. Курс гражданского судопроизводства. Т.2. СПб: Тип. М.М. Стасюлевича, 1875.
35. Носенко Д.А. Устав гражданского судопроизводства. Москва: Типография товарищества И.Н.Кушнерев и Ко, 1894.
36. Сахнова Т.В. Курс гражданского процесса :теоретические начала и основные институты. Москва: Волтерс Клувер, 2008.
37. Треушников М.К. Гражданский процесс: учебник. 3 изд., исп. и доп. Москва: Городец, 2000.
38. Чечина Н.А. Основные направления развития науки советского гражданского процессуального права. Ленинград: Изд-во Ленингр. ун-та, 1987.
39. Яркова В.В.Гражданский процесс. Москва: Волтерс Клувер, 2005.

Nepublikuoti dokumentai:

40. Ambrasaitė G. Apeliacija civiliniame procese. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė/ LTU. – V., 2004.
41. Nekrošius V. Teismų sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo kontrolė civiliniame procese: klasikinė sistema ir reforma Lietuvos Respublikoje (socialinių mokslų daktaro disertacija). – VU leidykla, 1996.
42. Bričkutė R. Absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai. Magistro baigiamasis darbas. Teisės mokslai: civilinė teisė/MRU. – V., 2005.

Moksliniai straipsniai:

43. Ambrasaitė G. Apeliacijos teisė – absoliuti konstitucinė teisė? // Justitia. 2007, Nr. 2 (64).
44. Ambrasaitė G. Apeliacijos rūšių įtaka apeliacinės instancijos teismo teisei grąžinti bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui// Teisė. 2002, Nr. 43.
45. Ambrasaitė G. Apeliacijos esmė ir principai// Teisė. 2003, Nr. 46.
46. Ambrasaitė G. Apeliacinis procesas: pagrindinės civilinio proceso kodekso naujovės // Jurisprudencija. 2003, t. 37(29). Prieiga per internetą:

<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:oHLAu3UMBL0J:www3.mruni.eu/padaliniai/leidyba/jurisprudencija/juris29.doc+lietuvos+apeliacinio+teismo+nutartis+absolutus+sprendimo+negaliojimo+pagrindai&hl=lt&gl=lt> .

47. Bolzanas B. Proceso atnaujinimo civilinėse bylose esmė ir paskirtis // Šiuolaikinės civilinio proceso teisės paskirtis. Tarptautinės mokslinės – praktinės konferencijos medžiaga 2008 m. birželio 5 ir 6 d. Vilnius: Registrų centras, 2008.

48. Jonaitis M. Kai kurie šiuolaikinio civilinio proceso principai: nauji ilgaaamžių idėjų vardai // Šiuolaikinės civilinio proceso teisės paskirtis. Tarptautinės mokslinės – praktinės konferencijos medžiaga 2008 m. birželio 5 ir 6 d. Vilnius: Registrų centras, 2008.

49. Mikelėnas V. Quo vadis? Arba eksperimentuojama toliau // Justitia. 1998, Nr. 6.

50. Nekrošius V.. Francas Kleinas apie civilinio proceso tikslus ir principus bei jų įgyvendinimo metodus // Teisė. 1999, Nr. 33 (1).

51. Ereciński T. Komentarz kodeksa postępowania cywilnego. Prieiga per internetą tik iš Lenkijos Vroclavo (teisės) universiteto: http://ponline.lexpolonica.pl/plweb-cgi/main.pl?test_cookie=1.

52. Góra-Błaszczkowska A. Środki zaskarżenia. Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz Art.367-424¹². Wydanie 2. Warszawa: C.H.Beck, 2009. Prieiga per internetą tik iš Lenkijos Vroclavo (teisės) universiteto: [https://legalis.net.pl/akt.do?link=KOMP.PAP\[\]2829.55041202](https://legalis.net.pl/akt.do?link=KOMP.PAP[]2829.55041202).

53. Szpajer M. Niewłaściwe umocowanie aplikanta adwokackiego do reprezentwania strony w postępowaniu sądowym jako przesłanka nieważności postępowania cywilnego na podstawie art. 379 pkt 2 KPC. Prieiga per internetą tik iš Lenkijos Vroclavo (teisės) universiteto: [https://legalis.net.pl/misc.do?link=OPINIA\[\]60043198](https://legalis.net.pl/misc.do?link=OPINIA[]60043198).

54. Uliasz M., Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz Art.379. Wydanie 2. Warszawa: C.H.Beck, 2008. Prieiga per internetą tik iš Lenkijos Vroclavo (teisės) universiteto: <https://legalis.net.pl/menu.html>.

55. Wiśniewski T. Komentarz do art.379 Kodeksu postępowania cywilnego. Stan prawny: 2010.01.01. Prieiga per internetą tik iš Lenkijos Vroclavo (teisės) universiteto: <http://lex.prawo.uni.wroc.pl/lex/index.rpc?&fromHistory=false#content.rpc--ASK--nro=587257460&wersja=-1&reqId=1333534125717209&class=CONTENT&loc=4&full=1&hId=8>.

56. Wójcik M.P. Komentarz aktualizowany do art.379 Kodeksu postępowania cywilnego. Stan prawny: 2011.10.23. Prieiga per internetą tik iš Lenkijos Vroclavo (teisės) universiteto: <http://lex.prawo.uni.wroc.pl/lex/index.rpc?&fromHistory=false#content.rpc--ASK--nro=587314937&wersja=->

[1&reqId=13335337229541384&class=CONTENT&dataOceny=2012-04-04&loc=4&full=1&hId=4.](http://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoha2tanbwgq2taltqmfyc4mrygi4q)

57. Zieliński A., Flaga-Gieruszyńska K. Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz Art. 379. Wydanie 5. Warszawa, 2011. Prieiga per internetą tik iš Lenkijos Vroclavo (teisės) universiteto: [http://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoha2tanbwgq2taltqmfyc4mrygi4q.](http://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoha2tanbwgq2taltqmfyc4mrygi4q)

58. Zieliński A., Flaga-Gieruszyńska K. Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz Art. 379. Wydanie 4. Warszawa, 2009. Prieiga per internetą tik iš Lenkijos Vroclavo (teisės) universiteto: [https://legalis.net.pl/akt.do?link=KOMP.PAP\[\]2829.60041942.](https://legalis.net.pl/akt.do?link=KOMP.PAP[]2829.60041942)

Teismų praktika:

59. LRKT 1995 m. gruodžio 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. kovo 31 d. nutarimo Nr. 465 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. kovo 3 d. nutarimo Nr. 124 „Dėl Lietuvos Respublikos teismų, valstybinio arbitražo, prokuratūros bei Valstybės kontrolės departamento darbuotojų darbo apmokėjimo“ dalinio pakeitimo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 46 straipsnio pirmajai daliai, Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 4 straipsnio pirmajai daliai, Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės įstatymui, taip pat Lietuvos Respublikos įstatymui „Dėl Lietuvos Respublikos teismų teisėjų, prokuratūros darbuotojų, valstybinių arbitrų bei Valstybės kontrolės departamento darbuotojų tarnybinių atlyginimų“ // Valstybės žinios, 1995, Nr. 101-2264.

60. LRKT 1996 m. balandžio 18 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos komercinių bankų įstatymo 37 straipsnio pirmosios dalies 7 punkto, 39 straipsnio, 40 straipsnio pirmosios bei antrosios dalių, 45 straipsnio ir 46 straipsnio antrosios bei trečiosios dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1996, Nr. 36-915.

61. LRKT 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 14, 25(1), 26, 30, 33, 34, 36, 40, 51, 56, 58, 59, 66, 69, 69(1) ir 73 straipsnių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1999, Nr. 109-3192.

62. LRKT 2001-07-12 nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės politikų, teisėjų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymo 4 straipsnio 1 ir 2 dalių, 5 straipsnio 1 ir 3 dalių, 7 straipsnio 3 dalies 1 punkto, 4, 5 ir 6 dalių, šio įstatymo priedėlio II skirsnio, Lietuvos Respublikos 2000 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo 6 priedėlio, Lietuvos Respublikos 2000 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo pakeitimo įstatymo 9 straipsnio, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. lapkričio 29 d.

nutarimo Nr. 499 „Dėl valstybinės valdžios, valstybės valdymo ir teisėsaugos organų vadovų bei kitų pareigūnų laikinos bandomosios darbo apmokėjimo tvarkos“, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. birželio 24 d. nutarimo Nr. 666 „Dėl Lietuvos Respublikos teismų teisėjų, prokuratūros sistemos ir Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento pareigūnų bei kitų darbuotojų darbo apmokėjimo“, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 28 d. nutarimo Nr. 1494 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. birželio 30 d. nutarimo Nr.689 „Dėl teisėtvarkos, teisėsaugos ir kontrolės institucijų vadovaujančiųjų pareigūnų ir valdininkų darbo apmokėjimo" dalinio pakeitimo" atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 62-2276 (atitaisymas - 2001, Nr. 86).

63. LRKT 2006 m. sausio 16 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 131 straipsnio 4 dalies (2001 m. rugsėjo 11 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 234 straipsnio 5 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 244 straipsnio 2 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 407 straipsnio (2003 m. birželio 19 d. redakcija), 408 straipsnio 1 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 412 straipsnio 2 ir 2 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 413 straipsnio 5 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 414 straipsnio 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl pareiškėjo – Šiaulių rajono apylinkės teismo prašymų ištirti, ar Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 410 straipsnio (2002 m. kovo 14 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 7-254.

64. LRKT 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), 139 straipsnio 2, 3 dalių (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 306 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. redakcija), 308 straipsnio (2006 m. birželio 1 d. redakcija) 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 324 straipsnio 12, 13 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 377 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. redakcija) 9 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 448 straipsnio 7 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 454 straipsnio 5, 6 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 460 straipsnio 4, 5 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 268 straipsnio 3 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 285 straipsnio 2, 5 dalių (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 286 straipsnio 1 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 288 straipsnio 4 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 289 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 303 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 320 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 325 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 358 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. vasario 28 d. redakcija) atitikties Lietuvos

Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl pareiškėjo – seimo narių grupės prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 119 straipsnio 2 dalies 1 punktas (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 119 straipsnio 5 dalis (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 120 straipsnio (2003 m. sausio 21 d. redakcija) 1 punktas (2002 m. sausio 24 d. redakcija), Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. vasario 19 d. dekretas Nr. 2067 „Dėl apygardos teismo teisėjo įgaliojimų pratęsimo“, Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. birželio 18 d. dekretas Nr. 128 „Dėl apygardų teismų skyrių pirmininkų skyrimo“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Vilniaus apygardos teismo teisėjas Konstantas Ramelis skiriamas šio teismo civilinių bylų skyriaus pirmininku, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai // Valstybės žinios. 2006, Nr. 102-3957 (atitaisymai – 2006, Nr. 127 ir Nr. 137).

65. LRKT 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 56 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 3 dalies (2003 m. sausio 21 d. redakcija), 4, 5, 6 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 57 straipsnio 3 dalies (2003 m. sausio 24 d. redakcija), 63 straipsnio 4 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 70 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 71 straipsnio 2,3 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 72 straipsnio 2,3 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 73 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 74 straipsnio 1 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 75 straipsnio 1 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 76 straipsnio 2 dalies (2003 m. sausio 21 d. redakcija), 77 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 78 straipsnio 2 dalies (2003 m. sausio 21 d. redakcija), 79 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 81 straipsnio 3, 7 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 90 straipsnio 3,7 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 119 straipsnio 2,5 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 120 straipsnio 3,4 punktų (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 128 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), Lietuvos Respublikos įstatymo „Lietuvos Aukščiausiojo teismo statutas“ 11 straipsnio 3 dalies 13 punkto (1996 m. liepos 4 d. redakcija), 17 straipsnio 1,3 dalių (1995 m. balandžio 18 d. redakcija), 4 dalies (1996 m. liepos 4 d. redakcija), 18 straipsnio 3 dalies (1995 m. balandžio 18 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. vasario 10 d. dekreto Nr. 2048 “Dėl apygardos teismo teisėjo atleidimo” 1 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai” // Valstybės žinios. 2006, Nr. 51-1894.

66. LRKT 2006 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos Teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai” // Valstybės žinios, 2006, Nr. 36-1292.

67. LRKT 2007 m. gegužės 15 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Administracinių bylų teisenos įstatymo 57 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), Lietuvos

Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 10 straipsnio 4 dalies (1999 m. lapkričio 25 d. redakcija), 11 straipsnio (1999 m. lapkričio 25 d. redakcija) 1, 2 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 54-2097.

68. LRKT 2008 m. birželio 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės skolos įstatymo 9 straipsnio 2 dalies (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija) nuostatos atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2008, Nr. 75-2965.

69. LRKT 2010 m. birželio 30 d. sprendimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimo motyvuojamosios dalies II skyriaus 15.3.1.1 punkto ir 2007 m. spalio 22 d. nutarimo motyvuojamosios dalies IV skyriaus 12.2 punkto nuostatų išaiškinimo“ // Valstybės žinios. 2010, Nr. 79-4078.

70. EŽTT (ECHR) 1994 m. balandžio 19 d. sprendimas *Van de Hurk v. Netherlands*, no. 16034/90, pub. A288.

71. EŽTT (ECHR) 1997 m. gruodžio 19 d. sprendimas *Helle v. Finland*, no. 157/1996/776/997, pub. 1997-VIII, no. 61.

72. EŽTT (ECHR) 1998 m. vasario 19 d. sprendimas *Higgins and Others v. France*, no. 134/1996/753/952, pub. 1998-I, no. 62.

73. EŽTT (ECHR) 2001 m. rugsėjo 27 d. sprendimas *Hirvisaari v. Finland*, no. 4968/99.

74. EŽTT (ECHR) 2007 m. vasario 15 d. sprendimas *Angel Angelov v. Bulgari*, no. 51343/99.

75. LAT teisėjų senato 2003 m. birželio 26 d. konsultacija „Dėl kai kurių Civilinio proceso kodekso, Civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo normų taikymo“ Nr.A3-84.

76. LAT CBS plenarinės sesijos 2010 m. gegužės 20 d. nutarimas c. b. *R. A. v. A. A. ir kt.*, Nr. 3K-P-186/2010.

77. LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos 2000 m. sausio 19 d. nutartis c. b. *Firma "Rosete Pidal" v. Vilniaus apygardos teismas*, Nr. 3K-7-19/2000.

78. LAT CBS teisėjų kolegijos 2000 m. gegužės 24 d. nutartis c.b. *P.Paškevičiūtė v. Sodininkų bendrija "Atžalynas" ir kt.*, Nr. 3K-3-604/2000.

79. LAT CBS 2000 m. rugsėjo 6 d. nutartis c.b. *Lietuvos medžiotojų ir žvejų draugija v. LR Vyriausybė ir kt.*, Nr. 3K-3- 782/2000.

80. LAT CBS teisėjų kolegijos 2000 m. spalio 4 d. nutartis c.b. *AB „Žaliakalnio turgavietė“ v. A. Gaigalo įmonė „Ančiukas“*, Nr. 3K-3-935/2000.

81. LAT CBS teisėjų kolegijos 2000 m. lapkričio 6 d. nutartis c. b. *A.Stankūnas v. P.Basavykas ir kt.*, Nr. 3K-3-1074/2000.

82. LAT CBS teisėjų kolegijos 2000 m. gruodžio 20 d. nutartis c. b. *D.Jarušaitienė v. Antstolių kontora prie Šiaulių miesto apylinkės teismo ir kt.*, Nr. 3K-3-1369/2000.
83. LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. sausio 17 d. nutartis c.b. *G.Morkūnienė v. L.Meškiniene*, Nr. 3K-3-51/2001.
84. LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. sausio 31 d. nutartis c.b. *S.M. v. S.M.*, Nr. 3K-3-114/2001.
85. LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. vasario 26 d. nutartis c.b. *AB "Lietuvos kuras" v. UAB "Liepa Trade"*, Nr. 3K-3-182/2001.
86. LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. gegužės 16 d. nutartis c. b. *R.V.Vėjalis v. Panevėžio apskrities viršininko administracija*, Nr. 3K-3-518/2001.
87. LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. spalio 24 d. nutartis c.b. *R.T. v. E.B.*, Nr. 3K-3-998/2001.
88. LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. sausio 16 d. nutartis c.b. *Bendroji įmonė UAB „Vilbara“ v. AB „Achema“*, Nr. 3K-3-74/2002.
89. LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. sausio 28 d. nutartis c.b. *K.Serbenta v. Vilniaus Gedimino technikos universitetas*, Nr. 3K-3-247/2002.
90. LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. vasario 5 d. nutartis c.b. *P.E.Džiuvė v. Lietuvos Respublikos Generalinė prokuratūra*, Nr. 3K-7-518/2002.
91. LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. kovo 25 d. nutartis c.b. *K.Kumpinas v. D.Markauskienė*, Nr. 3K-3-489/2002.
92. LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. sausio 27 d. nutartis c.b. *G.Tobolova v. UAB "Elektros tinklai"*, Nr.3K-3-119/2003.
93. LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. spalio 13 d. nutartis c. b. *R.Vaišvila v. UAB "Aukštikalnių sodai"*, Nr. 3K-3-1034/2003.
94. LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. vasario 17 d. nutartis c. b. *LUAB "Linova" v. D.Pauliukevičienė*, Nr. 3K-3-36/2004.
95. LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. balandžio 26 d. nutartis c.b. *J.Švenčionienė v. V.Švenčionis*, Nr. 3K-3-296/2004.
96. LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. birželio 2 d. nutartis c.b. *VĮ "VTF" v. Asean Interests Limited*, 3K-3-339/2004.
97. LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. rugsėjo 13 d. nutartis c.b. *UADB "LEGELA" v. Kauno teritorinė muitinė ir kt.*, Nr. 3K-3-444/2004.
98. LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. spalio 13 d. nutartis c. b. *V.Pancerienė v. Kauno miesto savivaldybė*, Nr. 3K-3-544/2004.

99. LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. lapkričio 15 d. nutartis c.b. *Lietuvos nacionalinė vežėjų automobiliais asociacija „Linava“ v. Muitinės departamentas prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ir kt.*, Nr. 3K-3-608/2009.
100. LAT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. sausio 18 d. nutartis c.b. *S.Kuliavienė v. I.Narkevičiūtė*, Nr. 3K-3-67/2005.
101. LAT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. sausio 24 d. nutartis *UAB „Jubera“ v. biudžetinė įstaiga Lietuvos vaikų ir jaunimo centras*, Nr. 3K-3-6/2005.
102. LAT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. balandžio 4 d. c.b. *V.J.Čekatauskienė v. Antstolis A.Bespalovas*, Nr. 3K-3-221/2005.
103. LAT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. balandžio 4 d. nutartis c.b. *UAB "Giedra" v. R.Petraitis*, Nr. 3K-3-228/2005.
104. LAT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. balandžio 25 d. nutartis c. b. *AB „Vakarų skirstomieji tinklai“ Šiaulių elektros tinklai v. DNSB Tilžės g. 28*, Nr.3K-3-239/2005.
105. LAT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. birželio 27 d. nutartis c.b. *L.S. v. A. D., AB „Vilma“, daugiabučio gyvenamojo namo savininkų bendrija Nr. 796 ir kt.*, Nr. 3K-3-355/2005.
106. LAT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. spalio 17 d. nutartis c.b. *AB „Vievio paukštynas“ v. UAB „Kavarsko sakalas“*, Nr. 3K-3-480/2005.
107. LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. kovo 6 d. nutartis c.b. *A. E. R., G. R., V. R. v. N. B., A. E., S. L.*, Nr. 3K-3-163/2006.
108. LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. gegužės 29 d. nutartis c.b. *komercinė firma „Indra“ v. Kauno miesto savivaldybė*, Nr. 3K-3-361/2006.
109. LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. birželio 14 d. nutartis c.b. *Spaudos rūmų aukštuminio pastato savininkų bendrija „Spaudos rūmai“ v. Vilniaus miesto savivaldybė, Vilniaus apskrities viršininko administracija*, Nr. 3K-3-397/2006.
110. LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. birželio 12 d. c.b. *AB „Autrolis“ v. G. Č.*, Nr. 3K-3-388/2006.
111. LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. liepos 3 d. nutartis c.b. *J. R. v. P. M., A. D., A. Š., J. D., M. M., G. Z., I. V., H. M., Vilniaus apskrities viršininko administracija*, Nr. 3K-3-430/2006.
112. LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. rugsėjo 6 d. nutartis c.b. *J. U. v. UAB „IJO“*, Nr. 3K-3-453/2006.
113. LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. kovo 21 d. nutartis c. b. *UAB „Operos vaistinė“ v. UAB „Tamro“, antstolis Vytenis Stunguryš*, Nr. 3K-3-117/2007.
114. LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 30 d. nutartis c.b. *E. M. v. R. B. ir kt.*, Nr. 3K-3-518/2007.

115. LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 12 d. nutartis c.b. *BUAB „Kavarsko sakalas“ v. AB „Vievio paukštynas“*, VĮ Registrų centras, V. K., Nr. 3K-3-583/2007.
116. LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 21 d. nutartis c.b. *AB SEB Vilniaus bankas, BUAB „Asotra“, D. B., A. B., R. R., UAB „Abigus“, UAB „Limedika“, MM Pharma LLC v. UAB „GlaxoSmithKline Lietuva“*, Nr. 3K-3-604/2007.
117. LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 14 d. nutartis c.b. *Utenos apskrities valstybinė mokesčių inspekcija v. E. Š. ir kt.*, Nr. 3K-3-184/2008.
118. LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 18 d. nutartis c.b. *bendrija „Spaudos rūmai“ v. Vilniaus miesto savivaldybė ir kt.*, Nr. 3K-3-180/2008.
119. LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 1 d. nutartis c.b. *A. N. v. R. R.*, Nr. 3K-3-203/2008.
120. LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 30 d. nutartis c.b. *A. F. v. UAB „Lietuvos rytas“*, Nr. 3K-3-265/2008.
121. LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 9 d. nutartis c. b. *B. B. individuali įmonė „Šakotis“ v. UAB „Vildeta“*, Nr. 3K-3-321/2008.
122. LAT CBS teisėjų kolegija 2008 m. spalio 7 d. nutartis c.b. *R. J. v. Kauno apskrities viršininko administracija v. Kauno rajono savivaldybė*, Nr. 3K-3-462/2008.
123. LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 16 d. nutartis c.b. *antstolio Andrius Bepalovas v. A. M., J. Ž., K. Ž.*, Nr. 3K-3-603/2008.
124. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. vasario 10 d. c.b. *S. P. v. Lietuvos valstybė, Lietuvos Respublikos Prezidentas*, Nr. 3K-3-43/2009.
125. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. vasario 23 d. nutartis c.b. *S. Z., V. M., D. Z. ir F. Z. V. 16-oji laikinų metalinių garažų statybos ir eksploatavimo bendrija ir kt.*, Nr. 3K-3-63/2009.
126. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. balandžio 2 d. nutartis c.b. *E. G. v. Alytaus apskrities viršininko administracija*, Nr. 3K-3-164/2009.
127. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės 5 d. nutartis c. b. *A. B., T. B. v. Klaipėdos apskrities viršininko administracija ir kt.*, Nr. 3K-3-124/2009.
128. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės 27 d. nutartis c. b. *UAB „Luidas“ v. UAB „Baltijos laikas“*, Nr. 3K-3-219/2009.
129. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. birželio 15 d. nutartis c.b. *R. L. v. V. L.*, Nr. 3K-3-206/2009.
130. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. birželio 29 d. c.b. *M. A. K. v. V. Z., V. Z., notarė Pranei Jaskovikaitei*, Nr. 3K-3-278/2009.

131. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. liepos 10 d. nutartis c.b. *UAB „Minestas“ v. UAB „Rialsta“*, Nr. 3K-3-317/2009.
132. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. liepos 10 d. nutartis c.b. *A. B. v. UAB „KRS“*, Nr. 3K-3-295/2009.
133. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. rugsėjo 28 d. nutartis c.b. *individuali įmonė „Dubroliai“ v. UAB „Baltic express“*, Nr. 3K-3-346/2009.
134. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. rugsėjo 28 d. nutartis c. b. *K. R. v. V. L.*, Nr. 3K-3-350/2009.
135. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. rugsėjo 29 d. nutartis c.b. *VŠĮ „Kurier Wilenski“ v. Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos komisija*, Nr. 3K-3-352/2009.
136. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 5 d. c.b. *O. R. v. S. L.*, Nr. 3K-3-373/2009.
137. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 6 d. nutartis c.b. *O. L. v. E. L.*, Nr. 3K-3-391/2009.
138. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 14 d. nutartis c. b. *P. Š. v. A. D.*, byla Nr. 3K-3-296/2009.
139. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 10 d. nutartis c.b. *I. V. v. D. V.*, Nr. 3K-3-495/2009.
140. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 7 d. nutartis c.b. *O. V. v. A. V.*, Nr. 3K-3-537/2009.
141. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 9 d. nutartis c.b. *Alytaus apskrities viršininko administracija v. VĮ Registrų centras, VĮ Registrų centro Alytaus filialas ir kt.*, Nr. 3K-3-554/2009.
142. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 21 d. nutartis c.b. *uždaroji akcinė bendrovė „PANEVĖŽIO GELŽBETONIS“ v. L. G.*, Nr. 3K-3-576/2009.
143. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 23 d. nutartis c. b. *V. P. v. V. Z.*, Nr. 3K-3-598/2009.
144. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 23 d. nutartis c.b. *E. G. R. v. M. R., Nordea Bank Finland Plc Lietuvos skyrius*, Nr. 3K-3-603/2009.
145. LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. vasario 5 d. c.b. *R. Š. v. A. Š., A. J. Š., M. Š.*, Nr. 3K-3-72/2010.
146. LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. kovo 1 d. nutartis c.b. *G. P. v. J. P., notarė J. R.*, Nr. 3K-3-62/2010.
147. LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. kovo 2 d. nutartis c.b. *J. N. v. antstolis V. Bložė ir kt.*, Nr. 3K-3-84/2010.

148. LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. kovo 2 d. nutartis c. b. *T. B. v. antstolė R. M. ir kt.*, bylos Nr. 3K-3-79/2010.
149. LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. kovo 15 d. nutartis c.b. *B. D. v. R. D.*, Nr. 3K-3-101/2010.
150. LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. kovo 16 d. c.b. *Šiaulių miesto savivaldybės biudžetinė įstaiga sporto mokykla „Atžalynas“ v. UAB „Šiaulių lyra“*, Nr. 3K-3-122/2010.
151. LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. balandžio 27 d. nutartis c.b. *O. P. ir kt. v. O. M. ir kt.*, Nr. 3K-3-193/2010.
152. LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. birželio 22 d. nutartis c.b. *I. O. v. UAB „Prekybos ir logistikos centras“*, Nr. 3K-3-282/2010.
153. LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. spalio 7 d. nutartis c. b. *UAB „Vaivorykštė“ v. UAB „Revinė“*, Nr. 3K-7-152/2010.
154. LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. spalio 7 d. nutartis c.b. *Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariatas v. R. S.*, Nr. 3K-3-324/2010.
155. LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. spalio 13 d. nutartis c. b. *UAB „Vaivorykštė“ v. UAB „Revinė“*, Nr. 3K-3-251/2010.
156. LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 29 d. nutartis c. b. *V. Č. v. O. S. ir kt.*, Nr. 3K-3-468/2010.
157. LAT CBS teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 5 d. nutartis c.b. *BUAB „Vajalio medienos gaminiai“ v. R. K., N. K.*, Nr. 3K-3-228/2011.
158. LApT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. birželio 27 d. nutartis c.b. Nr. 2A-188/2002.
159. LApT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. balandžio 3 d. nutartis c.b. Nr. 2-144/2003.
160. LApT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. liepos 26 d. nutartis c.b. Nr. 2-345/2004.
161. LApT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. rugsėjo 1 d. nutartis c.b. Nr.2-433/2005.
162. LApT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. gegužės 26 d. nutartis c.b. *UAB „Šiaulių tara“ v. AB „Stumbras“*, Nr. 2A-41/2006.
163. LApT CBS teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 21 d. nutartis c.b. *pagal kreditoriaus I. R. atskirąjį skundą dėl Šiaulių apygardos teismo 2010 m. rugsėjo 8 d. nutarties*, Nr. 2-1107/2011
164. LApT CBS teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 16 d. nutartis c.b. *pagal AB „Panevėžio statybos trestas“ apeliacinį skundą dėl Panevėžio apygardos teismo 2010 m. birželio 11 d. sprendimo*, Nr. 2A-334/2011.
165. LApT CBS teisėjų kolegijos 2011 m. rugsėjo 1 d. nutartis c.b. *pagal kreditorių A. M. ir Danske Bank A/S, atstovaujamo Danske Bank A/S Lietuvos filialo, atskiruosius skundus dėl Vilniaus apygardos teismo 2011 m. birželio 17 d. nutarties*, Nr. 2-2415/2011.

166. LApT CBS teisėjų kolegijos 2011 m. rugsėjo 1 d. c.b. *pagal kreditorių uždarnosios akcinės bendrovės „Subtilis“ ir Danske Bank A/S, veikiančio per Danske Bank A/S Lietuvos filialą, atskiruosius skundus dėl Vilniaus apygardos teismo 2011 m. birželio 17 d. nutarties*, Nr. 2-2143/2011.

167. LApT CBS teisėjų kolegijos 2011 m. spalio 11 d. c.b. *pagal atsakovo uždarnosios akcinės bendrovės „Bomba Baltic“ atskirąjį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2011 m. rugpjūčio 17 d. nutarties*, Nr. 2-2514/2011.

168. Lenkijos Aukščiausiojo Teismo (Sąd Najwyższy - SN) 2001 m. vasario 28 d. nutarimas c.b. Nr. II UKN 247/00 // <http://www.sn.pl/orzecznictwo/index.html>.

169. Lenkijos Aukščiausiojo Teismo (Sąd Najwyższy - SN) 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimas c.b. Nr. I PKN 400/01 // <http://www.sn.pl/orzecznictwo/index.html>.

170. (Sąd Najwyższy - SN) SN 2005-12-15 nutarimas c.b. Nr. I PK 122/05 // <http://www.sn.pl/orzecznictwo/index.html>.

171. Lenkijos Aukščiausiojo Teismo (Sąd Najwyższy - SN) 2006 m. birželio 8 d. nutarimas c.b. Nr. II CSK 51/06 // <http://www.sn.pl/orzecznictwo/index.html>.

172. Lenkijos Aukščiausiojo Teismo (Sąd Najwyższy - SN) 2006 m. rugsėjo 13 d. nutarimas c.b. Nr. II PK 36/05 // <http://www.sn.pl/orzecznictwo/index.html>.

173. Lenkijos Aukščiausiojo Teismo (Sąd Najwyższy - SN) 2007 m. liepos 3 d. nutarimas c.b. Nr. I UK 40/7 // <http://www.sn.pl/orzecznictwo/index.html>.

174. Lenkijos Aukščiausiojo Teismo (Sąd Najwyższy - SN) 2008 m. kovo 6 d. nutarimas c.b. Nr. II UK 144/07 // <http://www.sn.pl/orzecznictwo/index.html>.

175. Lenkijos Aukščiausiojo Teismo (Sąd Najwyższy - SN) 2008 m. kovo 28 d. nutarimas c.b. Nr. V CSK 488/07 // <http://www.sn.pl/orzecznictwo/index.html>.

SANTRAUKA

Absoliutūs teismo sprendimo negaliojimo pagrindai: teorija ir praktika

Moksliniame tyrime analizuojami teismo sprendimo absoliučių negaliojimo pagrindų teisinė prigimtis ir procesinė paskirtis, sąsajos su civilinio proceso principais. Padarytos tokios išvados: 1) CPK 329 str. 2 d. ir 3 d. įtvirtinti absoliutūs teismo sprendimo negaliojimo pagrindai išplaukia iš teismų veiklos organizavimo ir bylos nagrinėjimo principų ir gali būti sietini su teisės į tinkamą procesą principo pažeidimais, 2) CPK 329 str. 2 d. ir 3 d. yra nurodytos tokios teismo sprendimo teisėtumo kontrolės priemonės, kurios gali būti pritaikytos nenagrinėjant ginčo iš esmės. Tyrime yra apibendrinti teismų nutarčių absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų taikymo ypatumai Lietuvos apeliacinės ir kasacinės instancijų teismuose bei atskleistas CPK 329 str. 2 d. ir 3 d. nurodytų procesinių pažeidimų turinys.

SUMMARY

The absolute grounds of nullity decision: theory and practice

This research provides analysis of legal nature and purpose of absolute grounds of nullity decision, the correlation between these grounds and principles of civil procedure. Conclusions of this Master thesis are following: 1) absolute grounds of nullity decision defined in Section 2 and Section 3 of Article 329 of Lithuanian civil procedure code arise from principles of organization of courts system and case hearing and can be linked with infringements of right to due process; 2) control measures of legitimacy of court decisions defined in Section 2 and Section 3 of Article 329 of Lithuanian civil procedure code can be adapted to any case without hearing essentially. Practice of Lithuanian courts of appeal and cassation in the area of absolute grounds of nullity decision is summarized and content of procedural infringements defined in Section 2 and Section 3 of Article 329 of Lithuanian civil procedure code is revealed.